IDEI TRÂNDAVE

Jerome K. Jerome

Jerome K. Jerome

IDEI TRÂNDAVE

Traducere de
Horia Hulban şi Călina Cogălniceanu

Note de Horia Hulban

EDITURA DACIA
Cluj-Napoca, 1989

Cuprins

Suntem noi atât de interesanţi pe cât credem că suntem?
Femeile trebuie, oare, să fie frumoase?
Când e timpul să fii vesel?
Stăm prea mult în pat?
Ar trebui să joace golf bărbaţii însuraţi?
Sunt o greşeală căsătoriile timpurii?
Scriu prea mult scriitorii?
Ar trebui să fie politicoşi soldaţii?
Ar trebui să fie adevărate povestirile?
Oamenii
Cum să fii fericit prin ceea ce e mic
Ştie tânărul tot ceea ce merită să cunoască?
Ar trebui sa spunem ceea ce gândim sau ar trebui să gândim ceea ce spunem?
Este soţul american făcut în întregime din sticlă de vitralii?
De ce nu s-a însurat cu fata aceea?
Părerea doamnei Wilkins
Vom fi ruinaţi din cauza muncii de lucru ieftine?
Cum să rezolvăm problema servitoarelor
De ce-i urâm pe străini

SUNTEM NOI ATÂT DE INTERESANŢI PE CÂT CREDEM CĂ SUNTEM?

— Sunt încântată. E foarte cald în ultimul timp… ăăă… vreau să spun că e foarte frig. Ştiţi, n-am prea înţeles bine numele dumneavoastră adineaori… Vă mulţumesc foarte mult.. Da, nu e prea departe de ceea ce am crezut eu.

Ceea ce se întâmplase de fapt era următorul lucru: gazda mea mă întâmpinase în pragul uşii, şi-mi strânsese mâna cu entuziasm.

— Sunt atât de bucuros că ai reuşit să vii, îmi spuse el. Câţiva prieteni de-ai mei, veniţi acum aici, sunt nerăbdători să te cunoască. Mă zori să intru în cameră. Sunt oameni încântători; au să-ţi placă. Ţi-au citit toate cărţile.

Mă aduse în faţa unei doamne corpolente, căreia mă prezentă. Am schimbat banalităţile obişnuite şi simţeam că ea aştepta acum să-i spun ceva inteligent, original şi plin de tact. Iar eu nu ştiu despre ea nici cel puţin dacă este prezbiteriană[1] sau mormonă[2], dacă e pentru protecţionism sau pentru comerţul liber, dacă este logodită şi urmează să se căsătorească în curând, sau dacă tocmai a divorţat.

Un alt prieten de-al meu adoptă o atitudine plină de inteligenţă, furnizând întotdeauna o scurtă prezentare a persoanei spre care tocmea te conduce.

— Vreau să te prezint doamnei Jones, şopteşte el. O femeie inteligentă. Acum câţiva ani a scris o carte. N-are importanţă titlul. Ceva despre gemeni. Să nu vorbeşti despre cârnaţi. Tatăl ei a avut o măcelărie în Borough. Soţul ei lucrează la bursă.

Să nu vorbeşti nici despre cărbune. Nu-i face plăcere să abordeze subiectul în societate. Cel mai bine e să vorbeşti numai despre cartea ei. Pledează în ea despre dragostea platonică. Ai grijă să nu pari că te uiţi la ea prea insistent. Are un uşor strabism şi vrea să ascundă asta.

În timpul acesta ne-am apropiat de doamnă şi mă prezintă drept un prieten al lui care moare pur şi simplu de nerăbdare să o cunoască.

— Vrea să stea de vorbă despre cartea dumneavoastră, explică el. Nu este absolut deloc de acord cu dragostea platonică. Sunt absolut sigur că o să-l convingeţi de contrariul.

Treaba asta ne scuteşte pe amândoi de o mulţime de neplăceri. Încep să vorbesc imediat despre dragostea platonică şi îi pun întrebări despre gemeni, evitându-le pe cele despre cârnaţi şi cărbune. Ea mă consideră un om deosebit de interesant şi eu ies din treaba asta mai puţin plictisit decât aş fi fost în caz contrar.

M-am gândit uneori că ar fi foarte util dacă, în societate, am purta cu toţii câte o etichetă fixată, să spunem, pe spate, furnizând asemenea informaţii necesare cum sunt: numele nostru, scris cât mai citeţ, ca şi felul în care trebuie pronunţat şi vârsta: nu neapărat cea reală, ci cea adecvată conversaţiei… Într-o zi am jignit serios o doamnă, cerându-i informaţii despre războiul franco-german[3]. Mi se părea că n-ar fi fost niciun motiv să obiecteze dacă i-aş fi dat vreo 40 de ani. S-a dovedit că avea 37. Dacă n-aş fi fost englez, cred că ar fi trebuit să mă bat în duel. Ar mai putea fi înscrise convingerile noastre politice şi religioase, alături de o listă de subiecte favorite şi câteva date privitoare la cariera noastră profesională, suficiente pentru a determina un necunoscut să nu-şi bage nasul în asta, ca să întrebuinţez o expresie vulgară. Înainte de a face aluzii la „dumping”[4] sau de a discuta problema mâinii de lucru chinezeşti ieftine[5], te-ai mai uita o dată la om pentru a vedea

dacă e sau nu e un probur[6]. Oaspeţii dornici să întâlnească parteneri agreabili – conform regretatului lord Beaconfield[7], „o persoană agreabilă e una care e de acord cu tine” – şi-ar putea face propria selecţie.

— Scuzaţi-mă. Nu vă supăraţi dacă vă rog să vă întoarceţi cu spatele o clipă? A, sunteţi un admirator al lui Wagner[8]! Mi-e teama că nu ne-am înţelege prea bine. Eu prefer şcoala italiană.

Sau:

— O, dar este extraordinar! Văd că nu credeţi în efectele vaccinării. Pot îndrăzni să vă invit la masă?

Cei cărora, dimpotrivă, le place disputa, îşi vor alege adversarul dorit. Un maestru de ceremonii ar putea fi plasat îi centrul încăperii şi ar face strigările necesare pentru căutarea partenerilor: „Doamna cu opinii ferme în favoarea sufragiului feminin[9] doreşte să întâlnească domn care împărtăşeşte opiniile Sf. Paul[10], cu scopul de a discuta în contradictoriu.”

O doamna americană, cred, cu un an sau doi în urmă, mi-a scris o scrisoare care mi-a făcut un adevărat bine. Ea mi-a citit opera cu multa înţelegere şi mi-a criticat-o cu tot atâta simpatie. A adăugat că, atunci când în vara trecută a ajuns în Anglia, era cât pe ce să accepte o invitaţie de a mă cunoaşte, dar în ultima clipă, s-a răzgândit. Era absolut sigură că o voi dezamăgi; s-a exprimat într-un mod foarte frumos, dar asta e tot ce a rămas în cele din urmă. Mi-a părut rău pentru mine că a renunţat. Ar fi meritat să întâlnesc o femeie atât de inteligentă. Un autor prezentat unor oameni care i-au citit cărţile – sau care cel puţin pretind că i le-au citit – se simte întotdeauna ca bărbatul care e dus pentru prima dată spre a fi prezentat rudelor viitoarei soţii. Rudele sunt foarte drăguţe şi încearcă să-l facă să se simtă bine, dar el ştie instinctiv că sunt cu totul dezamăgite de el. Îmi

amintesc că, pe vremea când eram foarte tânăr, am fost invitat la o petrecere a cărui oaspete de onoare era un celebru umorist american. Stăteam în spatele unei doamne care vorbea cu soţul ei.

— Nu arata deloc amuzant, spuse doamna.

— Doamne, Dumnezeule! răspunse bărbatul. Dar cum al vrea să arate? Ce, credeai că va avea nasul roşu şi un ochi acoperit cu clapă?

— Ei, oricum, putea, arăta şi el mai amuzant, răspunse doamna profund dezamăgită. Nu merita să ne deranjam pentru atât.

Ştim cu toţii anecdota cu gazda care, aplecându-se peste masă în timpul desertului, îi şopti oaspetelui invitat pentru a-i amuza pe musafiri, că ar fi drăguţ din partea lui să spună ceva cu adevărat distractiv cât mai curând, întrucât dragii ei copii erau gata să se ducă la culcare.

Copiii, cred, n-au ce face cu oameni amuzanţi care nu vor să fie amuzanţi.

Am invitat odată un prieten să stea la noi de sâmbăta până luni. Este o persoană distractivă şi înainte de a veni am exagerat, probabil într-un mod prostesc, calităţile sale umoristice, de faţă cu o tânără care domiciliază împreună cu mine şi care are obiceiul să asculte când nu ar trebui, şi niciodată atunci când ar trebui să o facă. Din întâmplare, în seara aceea oaspetele nu era într-o dispoziţie prea veselă. Tânăra mea rudă se caţără pe genunchii mei imediat după cină. Vreo cinci minute râmase tăcută. Apoi şopti;

— A spus ceva amuzant?

— Şşşşşş. Nu încă. Nu fi proastă.

Cinci minute mai târziu:

— Da’ asta a fost amuzant?

— Nu, desigur că nu.

— Da’ de ce nu?

— Pentru că… Tu nu poţi să auzi şi singură? Vorbim despre pensiile de vârstă.

— Şi ce-s alea?

— O, sunt… Da’ lasă-mă în pace acum. Ăsta nu e un subiect care poate fi amuzant.

— Atunci de ce ţine să vorbească despre el?

A mai aşteptat un sfert de ceas. Apoi, evident plictisită – şi, să mărturisesc, spre uşurarea mea – sugeră singură că s-ar duce la culcare. A doua zi dimineaţa, în grădină, alerga spre mine cu un aer de triumf.

— A spus ceva grozav de amuzant seara trecută, îmi comunică ea.

— O, despre ce? întrebai eu. Mi se părea că trebuie să-mi fi scăpat lucrul acela din vedere.

— Ei, nu-mi pot aminti prea bine; cel puţin nu acum. Dar a fost grozav de amuzant. Am visat asta, te rog să mă crezi. Pentru oameni care nu sunt lei[11] dar sunt înrudiţi cu leii ca temperament, prezentările trebuie să fie nişte încercări cumplite. Le spui că de ani de zile arzi de nerăbdare să-i cunoşti. Îi asiguri, cu o voce plină de emoţie, că este o adevărată cinste pentru tine. Continui, spunând că pe vremea când erai copil…

Când ajungi aici, trebuie să te întrerupă pentru a te lămuri că ei nu sunt domnul Cutare sau Cutare, ci doar vărul sau bunicul lui şi tot ce-ţi mai rămâne să spui e:

— O, scuzaţi-mă.

Am avut odată un nepot care era pe vremea aceea campion la ciclism la cursa de lungă distanţă pentru amatori. Îl mai am şi acum, dar astăzi e un om ceva mai solid şi a trecut la mersul cu maşina. În cercurile sportive am fost întotdeauna prezentat drept „Unchiul lui Shorland”. Tinerii cu părul tuns foarte scurt se uitau la mine cu încântare, ca apoi să mă întrebe:

— Dar dumneavoastră nu faceţi nimic, domnule Jerome?

Şi cazul meu n-a fost chiar atât de râu ca cel al unui prieten doctor. S-a căsătorit cu o actriţă cu renume, iar după aceea a fost cunoscut doar ca „Soţul domnişoarei B”[12]…

La o petrecere publică, unde stai o seară întreagă lângă cineva pe care foarte probabil nu l-ai întâlnit niciodată şi foarte probabil nici nu-l vei mai întâlni vreodată, conversaţia este dificilă şi chiar periculoasă. Îmi amintesc că am stat odată de vorbă cu o doamnă la o cină la „Clubul Hoinarilor”. La entrée, m-a întrebat, râzând uşor, aşa cum mi-am amintit mai târziu, ce părere am cu adevărat despre ultima carte a unei cunoscute autoare. I-am spus şi, dintr-o dată, răceala s-a instalat între noi. Din întâmplare era chiar binecunoscuta autoare; îşi schimbase locul la masă în ultima clipă, pentru a nu sta alături de o altă romancieră, pe care n-o putea suferi.

În astfel de ocazii trebuie să-ţi schimbi câteodată locul chiar fără să vrei. Anul trecut la 9 Noiembrie, la Manison House[13] veni la mine un ziarist.

— V-ar deranja să schimbaţi locul cu mine? întrebă el. E destul de neplăcut pentru mine. M-au plasat lângă prima mea soţie.

Cu mult timp în urmă am avut şi eu o seară foarte grea. Însoţeam o tânără văduvă la o serată muzicală oferită de o doamnă care avea mai multe cunoştinţe decât ştia. Majordomul ne-a întâmpinat în capul scărilor. Prietena mea fu prima care vorbi:

— Anunţaţi-o pe doamna Dash şi…

Majordomul nu aşteptă să i se spună mai mult, căci era un om încă tânăr, şi strigă:

— Domnul şi doamna Dash!

— Draga mea, strigă gazda încântată, ce secretoasă ai fost! Dă-mi voie să te felicit!

Surpriza fusese prea mare, iar gazda noastră era prea zăpăcită pentru moment pentru a putea asculta orice alte explicaţii. Am fost luaţi de valul oaspeţilor şi amândoi ne-am petrecut restul serii protestând fără vlagă şi spunând că nu suntem căsătoriţi.

Dacă acest lucru s-ar fi întâmplat pe scenă, ar fi fost nevoie de o piesă întreagă ca să ieşim din

dandanaua asta. Oamenilor de pe scenă nu li se permite să corecteze lucrurile atunci când se fac greşeli legate de identitatea lor. Dacă un erou de comedie amuzantă aşteaptă un instalator, primul bărbat care intră în sufragerie trebuie să fie instalatorul. El nu are voie să spună că nu a fost niciodată instalator, că nu arata deloc ca un instalator şi că niciun idiot nu l-ar putea lua drept instalator. El trebuie să se lase închis în baie, să lase apa să curgă pe el ca şi când ar fi un instalator adevărat, adică un instalator în piesa de teatru. Doar la sfârşitul primului act i se permite să remarce că, din întâmplare, este noul paroh.

Odată am pus în scenă o piesa la care majoritatea oamenilor râdeau. Lucrul m-a întristat. O bătrânică simpatică intra la sfârşitul actului întâi. Toţi ştiam că ea e mătuşa. Nimeni în lume n-ar putea confunda cu altcineva o mătuşă dintr-o piesă, cu excepţia celor din piesă. Desigur, e au confundat-o cu o călăreaţă de circ şi au închis-o într-un dulap, care în piesă părea rezervat special pentru asta. Niciodată nu se pune în el nimic altceva în afară de rudele eroului piesei. Când nu era în dulap, femeia era într-un coş de rufe, sau legată într-o perdea. Şi tot ce ar fi trebuit să facă ar fi fost să se ţină de ceva pentru a apuca să-i spună eroului:

— Dacă încetezi să strigi şi să ţopăi timp de zece secunde pentru a-mi da şansa să-ţi spun că sunt mătuşa ta nemăritată din Devonshire[14], toate prostiile astea ar putea fi evitate.

Asta le-ar fi pus capăt la toate. De fapt le-a şi pus capăt la unsprezece şi cinci minute. Nu i-a trecut prin cap să spună mai iute.

În viaţa reală n-am întâlnit decât un singur caz în care un om a suferit în tăcere neplăcerile cărora le-ar fi putut pune capăt cu un singur cuvânt şi acesta a fost cazul răposatului actor Corney Grain. Fusese angajat să amuze invitaţii într-un conac la ţară. Stăpâna casei era o nouvelle *riche* cu instincte

de snoabă. Dăduse instrucţiuni ca, atunci când Corney Grain soseşte, să cineze cu servitorii. Majordomul, care ştia mai multe, îşi ceru scuze. Dar Corney nu era omul care să se lase tulburat uşor. Mâncă bine şi după cină se adresă celor adunaţi în jurul său:

— Şi acum, prieteni, spuse Corney, dacă aţi terminat cu toţii de mâncat şi sunteţi dispuşi, voi fi încântat să vă prezint modestul meu program.

Servitorii l-au ovaţionat S-au descurcat şi fără pian. La ora zece, la bucătărie sosi următorul mesaj: „Ar vrea domnul Corney să urce în sufragerie?" Corney urcă. Oaspeţii din sufragerie îl aşteptau şezând.

— Suntem gata, domnule Grain, remarcă gazda.

— Pentru ce sunteţi gata? întrebă Corney.

— Pentru spectacolul pe care vreţi să ni-l oferiţi.

— Păi, l-am dat deja, explică Corney, iar angajamentul meu a fost pentru unul singur.

— L-aţi dat? Unde? Când?

— Acum o ora. La parter.

— Dar asta e o absurditate! exclama gazda.

— Mi s-a părut şi mie destul de neobişnuit, răspunse Corney, dar întotdeauna am avut privilegiul de a cina în tovărăşia persoanelor pe care am fost rugat să le distrez. În consecinţa mi-am imaginat că aţi aranjat o mică surpriză pentru servitori.

Şi Corney plecă să prindă trenul.

Un alt actor mi-a spus următoarea istorioară, deşi era un renghi care i se jucase chiar lui. El şi Corney Grain locuiau în aceeaşi casă, pe malul unui râu. Într-o dimineaţă devreme, veni un om să discute nişte afaceri şi stătu de vorbă cu prietenul lui, Corney, în salonaşul de la parter. Fereastra era deschisă. Celălalt actor, cel care mi-a spus povestea, se îmbrăca în camera de deasupra. Crezând că recunoaşte vocea vizitatorului de la parter, se aplecă pe fereastra dormitorului pentru a auzi mai bine. Se apleca prea tare şi căzu cu capul

în jos într-un strat de flori, în timp ce picioarele sale goale – şi numai picioarele sale goale – se vedeau prin fereastra deschisă a salonaşului.

— Doamne Dumnezeule! exclamă vizitatorul, întorcându-se atunci şi văzând o pereche de picioare ce se zvârcoleau deasupra pervazului ferestrei. Asta cine mai e?

Corney îşi fixă ochelarii pe naş şi se îndreptă spre fereastră.

— O, e doar ăsta, *Cum-îl-cheamă*, explică el. Face nişte bancuri minunate. Ştie să fie foarte amuzant dimineaţa.

FEMEILE TREBUIE, OARE, SĂ FIE FRUMOASE?

Femeile frumoase vor avea o viaţă foarte grea din cauza asta, foarte curând.

Până acum prea şi-au făcut de cap. În viitor nu vor moi exista fete frumoase, pentru simplul motiv că nu vor mai exista fete urâte care să servească drept termen de comparaţie. În ultimul timp citesc sistematic revistele pentru femei. Fata urâtă se supune unui „tratament" de înfrumuseţare. În optsprezece luni reintră în societate ca o frumuseţe recunoscută. Şi totul se face din bunătate omenească. Una din fete scrie:

— Doar cu puţin timp în urmă mă uitam în oglindă şi-mi venea să plâng. Acum mă privesc în oglindă şi-mi vine să râd.

Scrisoarea era însoţită de două fotografii ale tinerei. Aş fi izbucnit şi eu în lacrimi dacă aş fi văzut-o aşa cum era înainte. Era mică şi bondoacă, cu un cap plat şi un nas turtit, cu un ochi la făina şi altul la slănină. Şi nici măcar nu părea să fie bună. Dar ceea ce era al ei era pus de o parte. Era virtuoasă. Credea în etichetările atribuite femeilor şi se comporta aşa cum îi cereau ele. Astăzi este o persoană înaltă, fermecătoare şi singura ei problemă e că nu ştie ce să facă acum cu părul pe care îl are. Îi ajunge până la genunchi şi cred că-i produce multă bătaie de cap. Cred chiar că ar face mai bine să taie puţin din el. Luând această doamnă drept exemplu, înseamnă că fata care refuză să fie un vis de frumuseţe, face acest lucru doar din încăpăţânare. Calitatea materialului pare să nu aibă nici cea mai mică importanţă. Dacă nu lipseşte nimic din ea, rezultatul e unul şi acelaşi.

Ajunsă la vârsta când poate lua o hotărâre, fata îşi alege genul de frumuseţe pe care-l preferă. Fi-va ea Junona[15], Venus[16] sau Elena[17]? Avea-va ea un nas grecesc, sau unu-n vânt, ca petalele unui boboc de trandafir? Ce-ar fi să încerce nasu-n vânt pentru început? Profesorul universitar care i-l va face crede că va fi la modă. Dacă mai târziu nu-i va mai place, mai are timp să-l încerce pe cel grecesc. E greu să decizi în această privinţă fără a face o încercare.

— Doreşte doamna o frunte înaltă sau una joasă? Unele doamne vor să arate inteligente. Este pur şi simplu o problemă de gust. Cu un nas grecesc, fruntea îngustă şi joasă pare să se asorteze mai bine. Se potriveşte mai bine cu tradiţia. Pe de altă parte, fruntea înaltă, inteligentă, ar fi mult mai originală. Alegerea trebuie s-o facă doamna singură.

Ajungem la problema ochilor. Doamna ar dori un albastru delicat şi nu o culoare intensă: una din acele nuanţe atât de utile, care se potriveşte la aproape orice. În acelaşi timp, ar trebui să aibă profunzime şi pasiune. Profesorul înţelege exact ce fel de ochi ar vrea doamna. Dar vor fi scumpi. Există, desigur, şi o calitate necostisitoare: profesorul nu o recomandă însă. Este adevărat că trece cu succes proba la lumina lămpii cu gaz, dar lumina soarelui o dă întotdeauna de gol. Nu are tandreţe şi la preţul ăsta nu te poţi aştepta să conţină niciun fel de sensuri ascunse. Profesorul recomandă o marcă delicată: amestecul „O-George-ia-mă-în-braţe-şi-linişteşte-mi-teama-asta-fără-sens”. Costă ceva mai mult, dar până la urma merită.

Acum că problema ochilor a fost rezolvată, ar fi probabil mai bine să discutăm problema părului. Profesorul deschide albumul său de mostre. S-ar putea ca doamna să aibă o fire încăpăţânată. Îi place să alerge prin pădure pe ploi torenţiale, sau să galopeze pe câmpii fără să poarte pălărie, cu

buclele blonde fâlfâind în vânt, cu bătrânul vizitiu al familiei gâfâind şi dojenind-o de pe bancheta din spate. Dacă poţi avea încredere în romanele populare, adesea au fost găsiţi în felul acesta soţi extrem de satisfăcători. În mod evident, căutaţi o fată care merge prin pădure şi care râde din toată inima, aparent fără niciun alt motiv decât acela că plouă, sau care călăreşte în galop întins fără a purta pălărie. Dacă n-ai nimic altceva de făcut, o urmăreşti. În cărţi întotdeauna o astfel de fată ar putea face ceva foarte amuzant înainte de a se întoarce acasă. Şi uite aşa începe lucrurile.

Pentru o fată de acest gen, părul cârlionţat este, în mod firesc esenţial. Trebuie să fie acel gen de păr care arată mai bine atunci când şiroieşte de apă. Sticluţa de substanţă care face să crească un astfel de păr poate părea scumpă, dacă te gândeşti doar la preţ. Dar nu trebuie să o priveşti din acest punct de vedere. Ce va putea să facă pentru mine? Asta e întrebarea pe care trebuie să şi-o pună o fată. Nu merită să strici o corabie ca să faci economie la catran, cum spune proverbul. Dacă vrei să fii superbă, de o frumuseţe răvăşitoare, trebuie să ai părul adecvat pentru asta, sau tot planul cade.

Profesorul pretinde că femeile ar vrea ca sprâncenele şi genele să se asorteze cu părul. Dar profesorul nu este de acord cu prea multă excentricitate. La urma urmelor, natura este cel mai bun ghid; acurateţea combinată cu bunul gust, Acesta este idealul spre care trebuie să aspirăm. Profesorul crede că sprâncenele ar trebui să fie aproape drepte, genele lungi şi mătăsoase, uşor întoarse în sus. Profesorul ar mai sugera ca pomeţii să fie cu o idee mai puţin proeminenţi. Pomeţii se poartă neproeminenţi în sezonul acesta.

— Ar dori doamna o gropiţă în bărbie, sau ar preferă un maxilar tăiat dreptunghiular? Probabil maxilarul ferm, dreptunghiular şi buzele dulci sunt cel mai potrivite pentru o femeie măritată. Ele se

potrivesc destul de bine cu bebeluşul şi biberonul cu ceai, ca şi cu bărbatul puternic şi mândru care se profilează în fundal. Pentru fata necăsătorită, în general, gropiţa în bărbie şi gura în formă de trandafir sunt probabil mult mai lipsite de riscuri. Unor domni le e teamă de maxilarul acela ferm şi dreptunghiular. Pentru orice eventualitate, pentru moment e bine să rămânem la buzele ca bobocul de trandafir şi la gropiţa în bărbie.

— Culoarea pielii! Ei bine, exista o singură culoare a pielii care merita luată în consideraţie – un alb crem, scos în evidenţă de un roz delicat de piersica. Se potriveşte cu orice şi e întotdeauna de efect. Măsliniul intens, culorile bătătoare la ochi – da, e adevărat, auziţi adesea că merg destul de bine. Totuşi, părerea profesorului este că, în ansamblu, nu se obţin niciodată rezultate mai bune cu altceva în afară de obişnuitul alb şi roz. Combinaţia e mai puţin în pericol să se strice şi oricând este foarte uşor de împrospătat.

În ceea ce priveşte ţinuta, profesorul recomandă ceva mlădios şi suplu. Un metru şaizeci şi trei de centimetri e o înălţime potrivită, dar această problema ar trebui discutată în primul rând cu croitoreasa. Pentru trenă, un metru şaizeci şi opt este probabil o înălţime preferabilă. Dar pentru fata sportivă, care trebuie să poarte fuste scurte, înălţimea asta ar fi, desigur, imposibilă.

Bustul şi talia sunt alte puncte asupra cărora croitoreasa ar trebui consultată. Nimic nu trebuie făcut în grabă.

— Cum va fi moda în următoarele două sau trei sezoane? Există stiluri care îţi impun să te curbezi în afară în regiunea gâtului, ca un porumbel guşat. Se pare că nu există niciun fel de dificultate în obţinerea acestui rezultat. Dar, dacă crinolinele, de exemplu, ar avea şansa să revină! Doamna îşi poate imagina singură: efectul ar putea fi grotesc, sugerând o clepsidră care umblă!

La fel şi în privinţa taliei. Pentru anumite mode, e bine să fie doar la o distanţa de treizeci de centimetri de gât. Altădată însă, e mult mai util să fie ceva mai coborâtă. Doamna va medita asupra acestor detalii şi-i va comunica profesorului rezultatul. Când eşti în posesia lor, poţi face o treabă cât se poate de bună.

Totul este atât de simplu şi dacă stal să te gândeşti bine la asta, nu e deloc scump. Se pare că vârsta nu are nicio importanţă. O femeie are exact vârsta pe care o arată. Pun rămăşag că în viitor nu vor exista femei peste 25 de ani!

— Riduri! De ce insistă toate femeile să le poarte, rămâne un mister pentru mine! Doar cu puţină grijă, oricare femeie cu venituri mijlocii ar putea economisi într-o lună suficienţi bani de la coşniţă pentru a scăpa de toate ridurile.

— Părul cărunt! Mă rog, dacă te agăţi cu încăpăţânare de părul cărunt, nu mai am nimic de zis! Dar pentru doamnele care sunt pe punctul de a le apare bogate nuanţe în degrade sau un argintiu delicat, aş atrage atenţia că există una sută patruzeci şi şapte de loţiuni ieftine pe piaţă, capabile toate să te scape de probleme, cu condiţia să le masezi uşor în cap cu o periuţă de dinţi, înainte de a te duce la culcare.

— Sunteţi prea plinuţă sau prea slabă? Tot ce aveţi de făcut e să scrieţi cum sunteţi şi să nu uitaţi să puneţi în plic nişte timbre. Dar nu faceţi greşeala de a solicita reţeta inversă! Dacă sunteţi deja prea slabă, s-ar putea să dispăreţi în urma tratamentului, înainte ca cineva să descopere greşeala.

Am cunoscut odată o doamnă foarte corpolentă care s-a tratat timp de optsprezece luni şi pe zi ce trecea devenea tot mai corpolentă. Asta a descurajat-o în asemenea măsură încât a renunţat să mai încerce. Fără îndoială că a făcută o confuzie şi a trimis după cealaltă sticlă, dar n-a vrut să mai asculta alte sfaturi. A spus că se săturase de toate.

În viitor nu va mai fi nevoie ca un tânăr să-şi caute o soţie. Se va adresa celei mai apropiate fete, îi va spune idealul lui şi dacă ei îi pasă cu adevărat de sentimentele lui, se va duce la un salon special, unde va fi fasonată conform dorinţelor lui.

În anumite ţări, din Orient, mi se pare, se şi face ceva de genul acesta. Un domn dornic să-şi lărgească familia trimită vorbă în vecini despre greutatea şi mărimea soţiei sale preferate, menţionând că, dacă poate fi găsită una de aceleaşi dimensiuni, are loc şi pentru ea. Taţii se plimbă atunci printre fetele lor, ochind exemplarul cel mai potrivit şi încep să o îngraşe. Aceasta este brutala modalitate orientală.

Noi, aici în Apus, suntem mai delicaţi. Mamele doritoare să-şi mărite fetele, vor relua probabil vechile caiete. Celibatarii eligibili vor fi invitaţi să-şi exprime în scris preferinţele: „înălţimea preferată la femei” „Dimensiunile pe care le prefera la talie”, „Preferaţi blondele sau brunetele?”

Fetele vor fi lăsate atunci să aleagă.

— Dragul de Henry William e atât de drăguţ că nici nu pot să exprim asta în cuvinte, va murmura fata în viitor. Cu blândeţe şi timiditate, ea va smulge de la el mărturisirea asupra idealului său de femeie. Într-o perioadă de timp între şase luni şi un an, se va prezenta la el, Femeia perfectă, cu înălţimea, greutatea şi proporţiile dorite de Henry William, până în cele mai mici amănunte. El o va cuprinde în braţe.

— În fine, va exclama, am găsit-o! Femeia visurilor mele!

Şi dacă el nu se răzgândeşte între timp, iar sticluţele nu încep să-şi piardă efectul, există toate şansele ca după aceea să fie fericiţi pentru veşnicie.

N-ar putea merge oare ştiinţa mai departe? De ce s-ar mulţumi să facă o lume doar din femei frumoase? Nu poată Ştiinţa, dacă tot s-a apucat de

treaba asta, să le facă în acelaşi timp pe toate bune?

Nu, nu-mi cer scuze pentru vorbele astea. A fost o vreme când credeam că toate femeile sunt bune şi frumoase. Propriii lor reviste m-au dezamăgit. Mă uitam înainte la câte o doamnă – pe furiş, când nu mă observa niciuna şi mă gândeam cât de frumoasă şi cât de doamnă e! Acum nu mă mai pot gândi la nimic altceva decât cine e farmacistul ei!

Pe vremea când eram copil, mi se spunea că fetele sunt făcute din zahăr şi mirodenii[18]. Dar acum ştiu mult mai bine din ce-s făcute. Am citit reţetele din rubrica de *Răspunsuri către corespondentele noastre.*

În tinereţe stăteam în colţuri întunecate şi ascultam, cu sufletul la gură cum oamenii ce cântau la pian îmi spuneau de unde proveneau frumoşii ochi ai fetiţelor şi ce li s-a făcut în cer ca să aibă gropiţe în obraji. Vai mie! Aş vrea să nu fi dat niciodată peste revistele astea! Ştiu acum ce substanţe fac ochii aceia care vrăjesc. Ştiu şi locul unde li se fac acele gropiţe în obraji! Am trecut pe acolo şi am aruncat o privire înăuntru… Credeam că gropiţele sunt produse de săruturile unui înger, dar, din câte mi-am dat seama, nu era niciun înger în locurile acelea.

Probabil că la fel am fost dus de nas şi în privinţa bunătăţii lor. Poate că nu toate femeile sunt atât de perfecte cum apar în povestirile populare. De aceea propun ca Ştiinţa să-şi continue activitatea şi să le facă la toate mintea la fel de frumoasă cum e capabilă să le facă azi trupul.

S-ar putea să nu ajungem să trăim ziua când vom putea vedea în rubrica de reclame a revistelor pentru femei portretul unei tinere fete stând îmbufnată într-un colţ” „Înainte de a lua medicamentul! — şi aceeaşi fată, dansând alături de fraţii şi surorile ei mai mici, aducând lumină în casă, după primele trei sticluţe cu medicament! „S-ar putea să nu beneficiem de amestecul care se ia

călduţ şi pe care scrie: „O linguriţă la ora culcării va face în mod absolut sigur doamna să murmure: «Noapte bună, dragul meu; sper că vei dormi bine», iar după ce a adormit să i se întredeschidă buzele într-un zâmbet”. Poate totuşi vreun specialist al viitorului va publica odată această reclamă: „Se garantează înlăturarea de la cea mai încăpăţânată pacientă a tuturor urmelor de ură, invidie şi maliţie”.

Şi, după ce Ştiinţa va face pentru femei tot ceea ce e posibil, poate n-ar fi rău să-şi îndrepte atenţia şi spre bărbaţi. Se pare că pentru moment are impresia că noi bărbaţii suntem prea frumoşi, atât din punct de vedere fizic cât şi moral, aşa că nu am avea nevoie de niciun fel de îmbunătăţiri. Personal, aş dori să o consult în vreo două probleme.

CÂND E TIMPUL SĂ FII VESEL?

Sunt atât de multe lucruri pe care le-aş putea îmbunătăţi atât în Europa cât şi în jurul ei, doar dacă mi s-ar da mână liberă. Nu aş propune niciun fel de schimbări mari, fundamentale. Bieţii oameni s-au obişnuit cu felul lor de a fi; ar fi neînţelept să-i reformezi pe toţi deodată. Dar sunt multe mărunţişuri pe care le-aş putea face pentru ei şi aş putea corecta atâtea din micile lor greşeli. Dar ei nu ştiu asta. Cât de bucuroşi ar fi, dacă ar şti că în mijlocul lor trăieşte un om care ar vrea să le ia problemele lor în propria-i mână şi să le soluţioneze. Dar povestea e întotdeauna aceeaşi. O citeşti în anunţurile publicate la rubrica matrimonială.

„O doamnă despre care se spune că este frumoasă" – ea însăşi nefiind sigură de ăsta; îşi dă seama că ar putea fi părtinitoare; de aceea expune doar şuşotelile obişnuite din cartier: oamenii spun că este frumoasă; ei pot avea sau nu dreptate: nu este cazul ca ea să decidă asta – „bine educată, afectuoasă, dispunând de avere, doreşte să cunoască un domn în vederea căsătoriei".

Imediat mai jos citeşti anunţul unui tânăr gentleman în vârstă de douăzeci şi opt de ani: „înalt, blond şi considerat agreabil". Zău că modestia celor care dau anunţuri matrimoniale ne dă o frumoasă lecţie nouă, muritorilor de rând. Ştiu instinctiv că dacă cineva m-ar întreba aşa, pe neaşteptate:

— Vă consideraţi un bărbat agreabil? aş răspunde prompt:

— Un bărbat agreabil! Sigur că sunt un bărbat agreabil! Ce întrebări stupide puneţi!

Dacă el ar insista asupra problemei, spunând:

— Dar există oameni care nu vă considera un om agreabil; m-aş supăra foarte tare pe el.

— O, va să zică aşa cred ei despre mine? aş spune. Ei bine, să le spuneţi atunci, transmiţându-le complimente din partea mea, că sunt nişte idioţi fără pereche! Auzi! Nu sunt agreabil! Să mi-l arătaţi pe ăla care spune ce nu sunt agreabil! Am să-l fac eu imediat să vadă dacă sunt agreabil sau nu!

Vedeţi, aceşti tineri în căutarea unei soţii sunt cât se poate de discreţi asupra propriilor lor virtuţi. Alţii trebuie să le descopere. Anunţul matrimonial se restrânge la prezentarea unui singur fapt: tânărul este „considerat agreabil”. Este înclinat spre căsătorie şi dispus să accepte un venit bun. Doreşte să întâlnească o doamnă serioasă, în vederea căsătoriei. Dacă dispune de avere – ei bine acesta e un fleac ce nu merită luat nicidecum în consideraţie. Nu insistă asupra acestui element, dar, pe de altă parte, nici nu respinge o doamnă bogată: ideea de bază e cea a căsătoriei.

E trist dacă te gândeşti la tânăra despre care se spune că e frumoasă (să acceptăm că e frumoasă şi să terminăm o dată cu asta; un cartier întreg nu se trezeşte spunând că o femeie e frumoasă dacă nu e frumoasă; acesta e doar felul ei modest de a prezenta lucrurile); să spunem, deci, la o tânără doamnă care e frumoasă, bine educată, afectuoasă. Este neîndoielnic trist să te gândeşti că o asemenea fiinţă, dorind să se căsătorească, este obligată să recurgă la coloanele unei reviste care se ocupă de problemele matrimoniale. Cel părere au despre asta tinerii din cartier? Ce altceva mai vor? Ca Venus să se întrupeze din nou cu un venit de zece mii de lire pe an, asta aşteaptă! Când citesc aceste anunţuri, mă înfurii pe propriul meu sex. Şi când te gândeşti cum sunt fetele care se căsătoresc!

Dar viaţa e un mister. Un lucru rămâne însă sigur: iată soţia ideala în căutarea unui soţ. Şi iată

aici, imediat dedesubt, e – n-am să spun „soţul ideal”, căci s-ar putea să aibă unele lipsuri – niciunul din noi nu e perfect, – dar, bărbaţii fiind aşa cum sunt, e un câştig sigur pentru orice cămin, un bărbat agreabil, dornic de o viaţă de familie, nu unul care umblă creanga, ci unul care strigă în cele patru vânturi după o soţie, după orice fel de soţie, doar cu condiţia ca ea să fie serioasă. În disperarea lui a devenit indiferent faţă de orice alte consideraţii.

— Există pe lumea asta, se întrebă el, o femeie nemăritată care vrea a se căsătorească cu mine, un bărbat agreabil în căutarea unui venit bun?

Este foarte posibil ca cei doi să fi trecut unul pe lângă altul pe stradă, să fi stat alături în acelaşi tramvai, niciunul din ei neghicind că celălalt ar fi chiar fiinţa de care ar avea nevoie ca să-i facă viaţa frumoasă.

Doamnele în căutarea de servitoare, nu atât pentru ca acestea să le facă treaba, cât pentru a le face fericite, dau anunţuri pe o pagina. Pe pagina opusă, adevărate comori domestice, se pare discipole ale lui Carlyle[19], cu o dragoste arzătoare pentru muncă şi numai pentru muncă, caută o poziţie, nu atât din dorinţa de a câştiga, ci cu speranţa de a găsi un loc unde să se bucure de luxul de a simţi că duc o viaţă utilă. Aceste stăpâne filantropice şi aceste slujnice îndrăgostite de muncă locuiesc alături, în acelaşi oraş, de ani de zile, neîntâlnindu-se niciodată.

Aşa se întâmplă la bietele astea de popoare europene. Oamenii trec pe lângă mine pe stradă. Ei nu bănuiesc că eu sunt gata şi dispus să-i iau în grija mea, să-i învăţ bunul simţ şi să-i înzestrez cu un pic de inteligenţa – să fiu, cum se spune, un adevărat tată pentru ei. Se uită la mine. Nimic la mine nu le spune că ştiu ce e bine pentru ei, cu mult mai bine decât o ştiu ei înşişi. În basme, oamenii inteligenţi poartă pălării conice şi mantii lungi, cu zorzoane la marginea tivului. Aşa ştiai că

e un om inteligent. Asta elimina cu totul necesitatea explicaţiei. Din păcate, moda asta a trecut. Noi oamenii inteligenţi, trebuie să purtam haine obişnuite. Nimeni nu ştie că suntem inteligenţi. Chiar atunci când le-o spunem, nu ne cred. Asta ne face treaba şi mai dificilă.

Una dintre primele chestiuni de care aş avea grijă, dacă problemele europene mi-ar fi date pe mână, ar fi reorganizarea Carnavalului. Aşa cum stau lucrurile acum, Carnavalul are loc pretutindeni în Europa în luna februarie. La Nisa, în Spania, sau în Italia, e posibil ca uneori să ai chef să dansezi pe străzi îmbrăcat într-un costum subţire; în februarie. Dar în ţările nordice, în timpul Carnavalului am văzut un singur om mascat cu bun simţ; purta un costum de scafandru. Era la Anvers. Ploua în torente şi un vânt vioi şi nestăpânit bătea în stilul lui John Bull[20], mugind pe străzi cu o viteza de cincisprezece mile[21] pe oră. Câţiva Pierrot[22] îşi suflau nasurile cu mâinile îngheţate. Un Cupidon[23] bătrân împrumutase o umbrelă de la o cafenea şi aştepta tramvaiul. Un diavol mic plângea de frig ţi îşi ştergea ochii cu vârful propriei cozi. Toate intrările caselor erau pline de oameni mascaţi care tremurau. Doar scafandrul mergea cu capul în sus, apa curgând şiroaie pe el.

Februarie nu este o lună pentru a umbla în travesti. Confetile, care au ajuns să nu fie nimic altceva decât hârtie colorată tăiată în mici buline[24], devin o masa de hârtie umflata de apă. Când un pumn din ele te lovesc în ochi, instinctul nu-ţi spune să râzi voios, ci să cauţi omul care le-a aruncat şi să-l loveşti înapoi. Acesta nu este adevăratul spirit al carnavalului. Este o minune că, în ciuda acestei vremi potrivnice în mod aproape invariabil, carnavalurile continua încă. În Belgia, unde catolicismul rămâne încă religia dominantă,

Carnavalul se menţine mai puternic decât oriunde în Europa de nord.

Într-un mic orăşel de lângă graniţa franceză, numit Binche, e un du-te-vino neîntrerupt timp de trei zile şi două nopţi, timp în care întreaga populaţie, sporită până la refuz de vizitatorii de pe o rază de douăzeci de mile împrejur, strigă, se zbenguie, mănâncă, beau şi dansează, după care vizitatorii sunt împachetaţi, ca sardinele, în trenuri. Ei îşi prind biletele cu ace de haine şi adorm imediat. În fiecare staţie, oficialităţile feroviare se împiedică de ei când urcă sau coboară din trenuri, însoţiţi de lanterne. Ultimul efort slab al câte unui chefliu mai treaz, înainte de a se alătura gloatei umane sforăitoare care acoperă podeaua vagonului, este de a schimba între ele câteva bilete de tren ale companionilor inconştienţi. În felul acesta, domnii care au destinaţia est sunt traşi afară de picioare în punctele unde se face joncţiunea trenurilor şi încărcaţi în vagoane care merg spre vest, în timp ce taţii proveniţi din sud sunt aruncaţi în zori în frigul din gările singuratice din nord, pentru a fi salutaţi cu entuziasm de către familiile altora.

Se spune că la Binche pot fi văzuţi treizeci de mii de oameni marcaţi dansând simultan, dar mărturisesc că nu i-am numărat eu însumi. Atunci când nu dansează, aruncă portocale, lovindu-se unul pe altul. Casele îşi acoperă cu scânduri propriile ferestre. Restaurantele scot oglinzile, şi ascund paharele. Dacă m-aş duce mascat la Binche, m-aş duce îmbrăcat în zale, ca un războinic din epoca lui Henry al VII-lea[25].

— Nu vă doare locul unde au aruncat cu portocale în dumneavoastră? am întrebat o doamnă care a fost acolo. Şi vorbind aşa, în general, ce fel de portocale folosesc: tipul acela fin de portocale zemoase – parcă sunt din Java, nu-i aşa? — sau celle tari, cu coaja de culoarea nucuşoarei? Şi daca

se azvârle cu ambele feluri, pe care îl preferaţi personal?

— Oamenii inteligenţi sunt la fel pretutindeni, răspunse ea. Ei trebuie să fie mai puţin extravaganţi şi folosesc portocala de Java. Daca e să mă lovească în spate, eu o prefer pe asta. Te murdăreşte mai tare ca cealaltă, dar nu rămâi cu senzaţia aceea ciudata că ai fost temporar năucită de lovitură. Desigur, însă, majoritatea oamenilor folosesc tipul mic şi ţeapăn de portocală. Dacă te fereşti la timp şi o prinzi doar pe creştetul capului, nu doare atât de tare pe cât ai putea crede. Dacă, însă, te atinge într-un loc moale, ei bine, eu una cred că nişte săruri medicinale volatile şi un coniac vechi – desigur, înjumătăţit cu apă – sunt cel mai bun remediu. Dar asta se întâmpla doar o dată pe an, adăugă ea.

Fiecare oraş acordă premii pentru cel mai bun grup de oameni mascaţi. În unele cazuri premiul întâi se ridică până la doua sute de lire. Măcelări, brutarii, lumânărarii se asociază şi se iau la întrecere. Ei sosesc cu trenul, fiecare grup cu fanfara sa proprie. Comerţul liber e încurajat. Toate oraşele învecinate îşi varsă încărcătura de cheflii pitoreşti.

Spiritul Regelui Carnaval îşi găseşte cea mai fericită expresie în aceste oraşe mici. Aproape tot al treilea locuitor ia parte la petrecere. În Bruxelles şi în oraşele mari lucrul apare de-a dreptul ridicol. Câteva sute de oameni mascaţi îşi croiesc drum cu dificultate printre miile de spectatori îmbrăcaţi cu haine de toate zilele, arătând ca un râuleţ spaniol pe timp de vara, un şuvoi anemic scurgându-se printre malurile largi, pline de noroi.

La Charleroi, centru carbonifer al Belgiei, principala caracteristică a carnavalului este dansul copiilor. Un spaţiu înconjurat cu frânghii este special dedicat pentru el.

Daca, din întâmplare, soarele este destul de amabil ca să strălucească, priveliştea este plăcută.

Cât de mult le place mititeilor ăştia să se mascheze şi să danseze! Q obrăznicătură nu mai mare de zece ani se dădea drept o domnişoara plină de aroganţă. Probabil că o soră mai vârstnică îi servise drept model. Purta o perucă imensă din păr de în şi o pălărie care pariez că ar fi fost remarcată până şi la Ascot în ziua Cupei[26], o rochie cu o trena de doi metri după ea, mânuşi care au fost făcute odată din piele albă de ied şi o umbrelă de soare din mătase albastră.

Demnitate! Am văzut o barmană ofensată, am văzut chiar o coristă – vă rog să nu răstălmăciţi spusele mele, doar în calitate de spectator şi nu pentru cot aş fi avut întâlnire cu ele – într-o excursie duminicală în susul râului. Dar niciodată în viaţa mea n-am văzut atâta aroganţă la vreo fiinţă umană, raportată pe kilogramul de greutate ca cea pe care o afişa pe străzile din Charleroi ştrengăroaica aia. Tovarăşii ei de altădată, băieţi şi fete necioplite, doreau să fie recunoscuţi. A trecut pe lângă ei cu o privire atât de dispreţuitoare încât i-a făcut să se rostogolească înapoi unul după altul. Până când şi-au revenit suficient în fire ca să se gândească la un vechi ceainic de tablă aruncat la îndemână în şanţul din marginea drumului, ea dăduse deja colţul.

Doi draci de copii îmbrăcaţi ca vai de ei, incapabili să adune bănuţii necesari pentru a închiria şi ei vreo două zdrenţe pentru mascaradă, se hotărâseră să nu rămână cu totul pe dinafară. Reuşiseră să împrumute două bluze – dar nu ce aţi înţelege dumneavoastră printr-o bluză albă, stimată doamnă, un lucru delicat cu volănaşe şi dantelă, ci pânza albă şi aspră de sac pe care măturătorii de stradă o poartă peste hainele lor. Împrumutaseră, de asemenea, două mături. Arătau ca două biete lucruri ridicole, capul mic al fiecăruia ridicându-se deasupra linţoliului alb în timp ce păşeau cu gravitate unul în spatele celuilalt, măturând noroiul

în şanţ, jucându-se de-a măturătorii, aparţineau şi ei Carnavalului.

Am mai văzut un alt lucru ciudat. „Serpentina” este o trăsătură a carnavalului belgian. E o fâşie de hârtie colorată, lungă probabil de câţiva yarzi[27]. O arunci aşa cum ai arunca un lasou, prinzând cu ea capul unui trecător. Desigur, obiectul cei mai ţintit de către tinerii belgieni este capul fetelor drăguţe. Şi desigur, fata care se găseşte cel mai adesea prinsă-n laţ este fata care – pentru a folosi din nou limbajul anunţurilor matrimoniale – este considerată „frumoasă”. Serpentina din păr este ca o „pană la pălărie” pentru fata belgiană în ziua Carnavalului.

Dând brusc colţul unei străzi, mai că m-am ciocnit de o fată. Stătea cu spatele la mine. Era o stradă liniştită. Avea o jumătate de duzină de astfel de serpentine. Grăbită şi cu mâini care tremurau, le răsucea mereu în jurul capului. Trecând pe lângă ea am privit-o. S-a înroşit. Biata fată cu tenul de un alb bolnăvicios, făcută de ruşine astfel! Aş fi dorit să nu mă fi văzut. Aş fi putut cumpăra serpentine de şase peni, să o urmăresc şi să o necăjesc cu ele, în timp ce ea ar fi pretins nu e indignată şi ar fi încercat să scape discret de mine.

În sud, unde sângele curge mult mai iute, Regele Carnaval e o figură extrem de veselă. În München domneşte timp de şase săptămâni, domnia încheindu-se cu o petrecere stradală nebunească, care ţine două zile. În toată aceasta perioada, oamenii îmbrăcaţi în costume obişnuite, de fiecare zi, sunt priviţi ca o curiozitate. De la conte, la fata-n casa, de la Her Professor la „Piccolo”, cum îi spun ei micului artist care corespunde comisionarului nostru, treaba münchenezilor e să danseze pe undeva, nu importă cum, îmbrăcaţi în costume de carnaval Toate teatrele îşi golesc scenele, toate cafenelele îşi strâng mesele şi scaunele într-un colţ, străzile înseşi sunt eliberate pentru dans. Münchenul înnebuneşte.

Münchenul e întotdeauna puţin cam nebun. Cel mai nebunesc bal la care am dansat vreodată a fost la München. Am mers acolo cu un profesor de la Universitatea Harvard[28] – Lui i se spusese cum sunt balurile astea. Căutând să adune mereu cunoştinţe despre toate lucrurile, s-a hotărât să le ia în propriile sale mâini şi să le examineze. Scriitorul trebuie şi el să înveţe permanent. Intenţia noastră nu fusese de o dansa. Ne imaginasem că puteam fi observatori îngăduitori, privind dintr-o poziţie avantajoasă bufoneriile mulţimii nebune. Profesorul era îmbrăcat aşa cum îi stă bine unui profesor. În ceea ce mă priveşte, purtam o redingotă discretă şi pantaloni gri. Uşierul ne spuse că acesta era un bal mascat; regreta, dar domnii erau admişi doar în smoching sau în costume de bal mascat.

Era unu şi jumătate noaptea. Nu ne-am culcat special pentru asta; ieşiserăm fără a cina şi în plus am făcut pe jos două mile. Profesorul veni cu soluţia de a-şi prinde sus coada hainei clericale şi să-şi întoarcă pe dos vesta. Uşierului îi fu teamă însă că n-ar fi chiar acelaşi lucru cu un costum special. În afară de asta, pantalonii mei gri refuzau să se adapteze la situaţie. Uşierul ne propuse să închiriem câte un costum – era o mică afacere pe cont propriu. Domnii considerau uneori mai simplu să închirieze un costum, în special domnii însuraţi, schimbându-se în haine mai serioase pentru a se reîntoarce acasă. Astfel se reducea volumul explicaţiilor necesare.

— Şi aveţi ceva, domnul meu, ce ar realiza o deghizare completă? întrebă profesorul.

Uşierul avea tocmai lucrul necesar: ceva chinezesc, la care se adăuga o moşea, combinata cu o peruca. Se potriveau perfect pe cap şi mai aveau un mecanism simplu dar ingenios, cu ajutorul căruia puteai pune coada în mişcare. În ceea ce mă priveşte, uşierul mă ascunse vederii sub sutana cu gluga a unui călugăr carmelit[29].

— Sper că nimeni n-are să ne recunoască, şopti prietenul meu, profesorul, în timp ce intram.

Sper sincer că nu ne-au recunoscut. Nu vreau să vă vorbesc despre mine însumi. Ăsta ar fi egoism. Dar misterul profesorului mă frământă până în ziua de azi. Un om serios şi grav, tată de familie, l-am văzut cu ochii mei când şi-a pus ridicola aia de mască albicioasă pe cap. Mai târziu, o, mult mai târziu, m-am trezit mergând din nou alături de el pe străzile tăcute, luminate de stele. Unde a fost el în acest interval şi cine a fost atunci acea stranie făptură de sub masca chinezului, va rămâne pentru mine, pentru vecie, o problema nesoluţionată.

STĂM PREA MULT ÎN PAT?

S-a întâmplat la Paris, cu mulţi ani în urmă, să iau din întâmplare obiceiul ăsta de a mă scula devreme dimineaţa. Noaptea, pentru motive asupra cărora nu trebuie să insist, fusese agitată. Sătul de patul fierbinte care nu mă lăsa să dorm, m-am sculat şi m-am îmbrăcat, am coborât scările care scârţâiau şi, încercând senzaţiile unui spărgător începător în această profesiune, am descuiat uşa mare a hotelului, intrând într-un oraş tăcut şi necunoscut, scăldat într-o lumină misterioasă şi domoală. De atunci, acest oraş încântător şi ciudat al zorilor nu a încetat niciodată să mă atragă.

S-ar putea ca oraşul în care am dormit să fie Londra sau din nou Parisul, Bruxelles, Berlinul sau Viena, dar, dacă, din întâmplare, mă trezesc înainte ca noul val de viaţă umană să-i reducă strălucirea prin ceţurile şi vaporii unei zile zgomotoase, ştiu că dincolo de jaluzelele ferestrei mele este oraşul minunat, aşa cum l-am văzut cu mulţi ani în urmă – acel oraş care nu cunoaşte nici lacrimi, nici durere, în care nu se strecoară niciun fel de lucruri rele. Acest oraş al perspectivelor fericite, care pălesc în speranţă, acest oraş al vocilor îndepărtate care şoptesc în linişte; acest oraş al zorilor care este încă tânăr, mă invită să stau o clipă de vorbă cu el înainte ca orele deşteptării să îl alunge şi să se retragă cu un oftat acolo de unde s-a ivit.

Este singura oră de puritate şi demnitate a marelui oraş. Chiar şi femeia care adună zdrenţe, scormonind cu mâinile murdare în cenuşă, în loc să stârnească dispreţul, trece de la o uşa la alta cu o înfăţişare acuzatoare, îmbrăcată în hainele subţiri şi murdare, cu corpul cocârjat şi faţa brăzdată, hidoasă datorită rănilor sărăciei, punând sub

acuzare Nedreptatea spilcuită care doarme în spatele obloanelor surde. Dar chiar şi mintea ei e surprinsă acum de pacea care a pogorât pentru o scurtă oră asupra oraşului. Dar şi asta va lua sfârşit odată, Sora mea. Bărbaţii şi femeile nu se nasc pentru a trăi din cojile care umplu recipientele de gunoi din faţa caselor oamenilor bogaţi. Mai păstraţi-vă puţin curajul, tu şi ai tăi. Ochi tăi urduroşi au fost odată strălucitori, puţinul păr care ţi-a mai rămas a fost odată moale şi cârlionţat, bietul tău spate, mereu aplecat, a fost odată drept; şi poate că odată, aşa cum ţi se spune în bisericile lor aurite, această povară grea îţi va fi luată de pe umeri şi picioarele tale nenorocite vor sta din nou drepte. Nu treci cu totul neobservată prin aceste străzi pustii. Nu dorm chiar toţi ochii universului.

Cusătoreasa măruntă care se grăbeşte spre locul ei matinal de muncă! Puţin mai târziu va fi şi ea o părticică din gloata prostească, se va alătura râsetelor neghioabe ce însoţesc glumele vulgare din atelierul de lucru: dar fierbinţeala zilei n-a pus încă stăpânire pe ea. Atelierul de lucru este încă departe, iar căminul, cu grijile lui mărunte şi lupta sordida pentru existenţă, mult în urma ei. Ale ei, în clipa aceasta, sunt visele dulci de femeie. Îşi pune jos coşul şi se odihneşte pe o bancă. O, dacă întreaga zi ar fi doar zori şi acest oraş al dimineţii ar fi întotdeauna alături de noi!

Un ceas din apropiere bate trecerea orei. Ea se trezeşte din visul ei şi porneşte spre locul de muncă plin de larma,

O pereche de îndrăgostiţi traversează parcul, ţinându-se de mână. Mai târziu, în timpul zilei, vor trece din nou pe aici, dar vor avea o alta expresie în ochi şi un alt înţeles în strânsoarea mâinilor lor. Acum puritatea zorilor este în ei.

Un funcţionar gras, de vârsta mijlocie, se iveşte gâfâind; corpul sau ridicol e scund şi îndesat. Se opreşte să-şi scoată pălăria şi să-şi şteargă chelia cu batista: chiar şi lui dimineaţa îi împrumută

romantism. Faţa cărnoasă îşi schimbă expresia iar în clipa în care te uiţi la el. Zăreşti din nou în el flăcăul animat de speranţe vagi şi ambiţii absurde.

Într-unul din micile parcuri din Paris exista o statuie a Afroditei[30]. De două ori în aceeaşi săptămână, fără a urmări asta în mod anume, m-am trezit stând în faţa acestei statui, dimineaţa devreme, privind-o fără a spune niciun cuvânt, aşa cum ai face-o în vis. De fiecare data, când m-am întors să plec, am întâlnit acelaşi bărbat care o privea cu ochi care păreau indiferenţi. Era un om neinteresant – probabil că şi el gândea la fel despre mine. După haine putea fi un negustor bogat, un funcţionar guvernamental oarecare, doctor, sau avocat.

Zece ani mai târziu, cam pe la aceeaşi ora, m-am dus din nou să văd statuia. De data aceasta omul ajunsese înaintea mea. Eu eram ascuns în tufe. El a privit împrejur dar nu m-a văzut şi atunci a făcut un lucru ciudat. Punându-şi mâinile pe vârful piedestalului, care trebuie să fi avut o înălţime de 2,10 m, s-a înălţat şi a sărutat blând, aproape reverenţios, piciorul statuii, murdărit de praful oraşului. Dacă ar fi fost vreun student din Cartierul Latin[31], unul din aceia cu părul lung, lucrul n-ar fi fost atât de surprinzător. Dar era un om foarte obişnuit şi cu totul respectabil. Apoi şi-a scos pipa din buzunar, a umplut-o cu grijă, şi-a aprins-o, luă umbrela de pe banca unde stătea şi pleca încet.

Fusese acesta locul lor de întâlnire cu mulţi ani în urmă? Obişnuia el să-i spună, privind-o cu ochi de îndrăgostit, cât de mult seamănă ea cu statuia? Sculptorul francez nu trebuie să se gândească la doamna Grundy[32]. Poate, ridicându-şi ochii, femeia fusese lăsată perplexă; poate pentru o clipă a fost chiar mânioasă – îţi poţi imagina că era o măruntă modista sau guvernantă. În Franţa, o *jeune fille* de familie bună nu-şi întâlneşte cavalerul neînsoţită. Ce s-a întâmplat oare? Sau a

fost cumva doar imaginaţia vagabondă a unui burghez de vârstă mijlocie, căutând în imaginaţie o dragoste pe care realitatea atât de rar ne-o oferă, ţesându-şi visul său de dragoste în jurul neschimbătoarei statui?

Într-una din comediile amare ale lui Ibsen[33], îndrăgostiţii se hotărăsc să se despartă cât mai sunt încă tineri, ca niciodată să nu se mai vadă în carne şi oase. În viitor ei vor păstra în memorie imaginea de zeu a celuilalt, iluminată de strălucirea tinereţii şi a dragostei; fiecare va cultiva amintea celui iubit, care va rămâne întotdeauna frumoasă. Şi pentru ca despărţirea lor să nu apară ca cea mai mare prostie, aşa cum ne-ar părea la prima vedere, Ibsen ne prezintă alţi îndrăgostiţi, care s-au căsătorit după tradiţie. Şi ea fusese cât poate fi o femeie de frumoasă şi eroii vorbesc despre ea aşa cum au cunoscut-o cu cincisprezece ani în urmă, când toţi bărbaţii se aflau la picioarele ei. Pe vremea aceea el era un student înflăcărat de cele mai înalte idealuri şi de entuziasm faţă de întreaga omenire.

Şi în acel moment intră ei.

La ce v-aţi aşteptat? Au trecut cincisprezece ani, cincisprezece ani de luptă cu realitatea crudă. El este gras chel. Nu este uşor să creşti unsprezece copii. Idealurile înalte nu aduc pâine, nici cel puţin atâţia bani câţi îţi trebuie să plăteşti cizmarul. Pentru a exista trebuie să lupţi pentru scopuri minore cu mijloace josnice. Şi dulcea eroină! Ajunsă acum mama îngrijorată a unsprezece ştrengari! Cortina coboară pe fondul unor râsete diabolice!

De aceea îmi place, printre altele, lumina mistică a dimineţii în parc. Are puterea stranie de a scoate la iveală frumuseţea care ne e ascunsă de razele brutale ale luminii puternice a zilei… Aceşti bărbaţi uzaţi şi aceste femei îmbătrânite, care arată atât de caraghioşi şi atât de lipsiţi de romantism; aceşti meşteşugari şi funcţionari neînsemnaţi care

se îndreaptă greoi spre locul anost de muncă de peste zi; aceste femei cu ochii şterşi, amestecate printre oamenii, care se îndreaptă spre piaţă ca să se tocmească pentru fiecare bănuţ, pentru a face reclamă sau concurenţă altora pentru un pumn derizoriu de mâncare.

În această lumina magică de dimineaţă, corpul deghizat devine transparent. Ei au devenit frumoşi, nu urâţi, în ciuda tuturor anilor de trudă şi de greutăţi: aceste vieţi, îndurate cu atâta răbdare, sunt dedicate cauzei omenirii. Bucuria, speranţa, plăcerea – au terminat cu toate acestea: viaţa s-a încheiat pentru ei. Şi totuşi, trudesc fără încetare, fără să se plângă. O fac de dragul copiilor.

Într-o dimineaţa, lângă Bruxelles, am întâlnit un cărucior încărcat cu vreascuri, tras de un câine atât de slab încât lovirea lui ar fi făcut să doară o mână delicata. Am fost şocat şi furios, până când am observat celălalt animal de muncă, împingând căruţa din urma. O biată femeie ca o sperietoare de ciori! N-ai fi putut face o deosebire între cei doi.

I-am însoţit o bucată de drum. Locuia lângă Waterloo[34]. Ziua întreaga aduna lemne în pădurea mare şi, plecând în fiecare zi la trei dimineaţa, cele două fiinţe atât de slabe târau după ele căruciorul cale de nouă mile până la Bruxelles, întorcându-se după ce bătrâna îşi vindea încărcătura. Dacă avea noroc, putea câştiga vreo doi franci. Am întrebat-o dacă nu-şi putea găsi o altă ocupaţie. Ba da, asta a fost odată posibil, dar nu mai e datorită micuţului, nepotului ei. Oamenii nu angajau femei bătrâne împovărate cu nepoţi.

Voi doamne delicate, n-aţi şti niciodată că este dimineaţa dacă n-ar intra cineva în camera voastră să ridice jaluzelele şi sa vă spună că e ziuă. Faceţi bine că nu vă aventuraţi afară pe această lumină magică a dimineţii. Aţi arăta atât de şleampăte – aproape urâte – pe lângă aceste femei frumoase.

Este curioasă atracţia pe care a avut-o întotdeauna biserica pentru clasele de negustori.

Cristos i-a scos din Templu şi totuşi, în toate oraşele din Europa, ei se strâng ciorchine în jurul zidurilor ei exterioare. Într-o dimineaţă însorită, oferă o imagine încântătoare, marea catedrală, cu umbra ei masivă, formând fundalul; împrăştiate la picioarele ei, ca florile vesele din stratul de flori din preajma trunchiului unui copaci femeile şi fetele tinere, îmbrăcate în costume multicolore, stau aşezate în faţa coşurilor încărcate până la refuz cu zarzavaturi proaspete şi fructe strălucitoare.

La Bruxelles, piaţa principală se află în Grand Place. În ultimele patru sute de ani, casele mari, poleite cu aur, au fost martorele aceleiaşi scene în fiecare dimineaţă. În timpul verii începe în zori, la trei şi jumătate; pe la orele cinci e un stup plin de zumzet, marele oraş care o înconjoară rămânând încă adormit;

Aici vine gospodina săracă, mereu cu punga strânsă, pentru care diferenţa de o zecime de peni la preţul verzei este deosebit de importantă, ca şi foarte hârţuitul proprietar al unui mic pension. Există case în Bruxelles unde te vor hrăni, te vor încălzi, te vor adăposti peste noapte şi te vor servi pentru doi franci pe zi. Doamne bătrâne şi veştejite, foste guvernante, care predau lecţii cu patruzeci de centime ora, se strâng în jurul acestor mese precare, dau pe gât supa chioara, bombănesc nemulţumite de cafeaua apoasa şi se servesc cu o lăcomie deloc elegantă, din plăcintă de cartofi. Trebuie să ai un deosebit spirit gospodăresc pentru a hrăni aceste biete făpturi doar cu doi franci pe zi şi să scoţi şi un profit pentru tine. Aşa că „Madame”, cea faţă de care se fac atâtea mofturi şi care s-a dus la culcare pe la douăsprezece noaptea, se scoală cu puţin înainte de ora cinci şi îşi face drum spre piaţă însoţită de coşul ei. Astfel pot fi economisiţi câţiva bănuţi pentru ziua aceea.

Câteodată menajera e doar o copilă. Vă gândiţi probabil că această educaţie timpurie în arta

târguielii nu e prea potrivita pentru ea. În ochii ei de copil există deja o expresie dură, iar gura a căpătat: trăsături abjecte. Dar calităţile mai înalte ale omenirii sunt obiecte scumpe, de lux, inaccesibile săracilor.

Ei îşi muncesc câinii răbdători până peste puterile lor şi îi hrănesc mult sub limite. În timpul celor două ore de piaţă, bietele animale, legate în continuare de „cărucioarele" lor, se odihnesc în spaţiul deschis de lângă Bursă. Înhaţă ceea ce le arunci; nici cel puţin nu-ţi mulţumesc dând din coada.

Recunoştinţă! Politeţe! Ce înseamnă astea? N-am auzit de aşa ceva. Noi ştim doar să lucrăm.

Câţiva din ei dorm în ciuda zarvei, între hulubele căruciorului lor. Unii din ei îşi ling reciproc rănile. Ai vrea să fie trataţi măi bine, dar, vai! stăpânii lor sunt la fel de munciţi şi de prost hrăniţi, adăpostiţi în coteţe cu nimic mai bune ca cele ale câinilor. Dar, dacă majoritatea în toate societăţile n-ar fi muncită până peste puteri, hrănită sub limită şi adăpostită ca vai de lume, atunci minoritatea nu ar putea trăi fără să facă mai nimic, n-ar putea fi ghiftuită şi n-ar putea locui în lux. Dar acestea sunt discuţii pe care nu m-aş aştepta să le asculte niciun cititor respectabil.

Pieţele astea sunt un adevărat Babel de târguieli. Cumpărătorul alege o conopidă. Din fericire, conopida n-are sentimente, sau altfel ar izbucni probabil în lacrimi văzând expresia celui care o studiază. E imposibil de crezut că vreo doamnă ar dori o astfel de conopidă. Totuşi, din pură curiozitate, or vrea să-i ştie preţul – adică să vadă dacă nu cumva proprietara conopidei nu se ruşinează să-l spună.

Proprietara conopidei sugerează şase sou[35]. Lucrul este atât de ridicol încât nu merita să-l discuţi. Cumpărătoarea izbucneşte pur şi simplu în râs.

Proprietara conopidei e jignită. Scoate în evidenţă frumuseţea conopidei respective. Se pare că din toate conopidele pe care le are, aceasta este cea pe care o iubeşte cel mai mult; n-a existat niciodată în lume o conopidă mai bună; dacă pe pământ ar exista mai multe conopide ca aceasta, lucrurile ar sta cu totul altfel. Face o schiţă a carierei conopidei, din tinereţe până acum. Îi va fi foarte greu atunci când va veni ora despărţirii. Dacă doamna nu are suficiente cunoştinţe despre conopide pentru a o putea aprecia, ar fi foarte drăguţ din partea ei să nu o mai plimbe dintr-o labă în alta, ci să o pună jos şi să plece, fără a mai da vreodată ochii cu proprietara conopidei.

Cealaltă doamnă, mai mult în calitate de prietenă decât de cumpărătoare, pune în evidenţă defectele conopidei. Ea are intenţii bune faţă de proprietara conopidei şi ar dori să o înveţe ceva în legătură cu meseria ei. O femeie care crede că o astfel de conopidă face şase *sou* nu poate spera să reuşească vreodată ca vânzătoare de conopidă. A încercat ea să examineze singură conopida, sau dragostea a orbit-o în privinţa calităţilor acesteia?

Proprietara conopidei e prea indignată pentru a răspunde. I-o smulge din mână, pare să o mângâie şi o pune înapoi în coş. Cealaltă femeie este mâhnită de încăpăţânarea şi prostia umană în general. Dacă proprietara conopidei ar fi avut puţin bun simţ, ar fi cerut doar patru sou. În cele din urmă, târgul se încheie cu cinci sou.

Peste tot în străinătate se obişnuieşte să se întrebe de preţ pur şi simplu pentru a începe conversaţia. O doamnă mi-a spus că în prima zi în care a început să-şi facă cumpărăturile pentru gospodărie în Florenţa, i-a dat unui vânzător de păsări preţul pe care l-a cerut pe o găină, în timp ce omul susţinea că pierde la acest târg, dar că voia, din motive familiale, să scape de ea. A rămas uitându-se uluit la ea timp de jumătate de minut,

după care, fiind om cinstit de felul lui, mai adăugă un porumbel.

Gospodinele străine care fac cumpărături la Londra par jignite când precupeţii noştri refuză să accepte jumătate de coroană pentru articole cu preţul afişat de trei şilingi şi şase peni.

— Atunci de ce scrieţi doar trei şilingi şi şase peni? întreabă gospodina străină.

AR TREBUI SĂ JOACE GOLF BĂRBAŢII ÎNSURAŢI?

Este un lucru evident că noi englezii dăm prea multă importanţă sportului sau, cel puţin, asta s-a spus atât de des încât a devenit o banalitate. Într-una din zilele astea, un romancier englez cu mult spirit inovator va scrie însă o carte în care va arata efectele negative ale neglijării excesive a sportului: neatenţia acordata afacerilor, destrămarea căsniciei, degradarea înceată, dar sigură a minţii – cum ar fi putut arăta ea la început! — ce duce la semi-imbecilitate şi o obezitate ce creşte în fiecare an.

Odată am auzit despre o tânără pereche care a plecat în Scoţia să-şi petreacă luna de miere. Biata fată nu ştia că el era jucător de golf – îi făcuse curte şi o cucerise în timpul unei perioade de trândăvie impusă de umărul său scrântit – căci altfel probabil că ar fi evitat să mai ajungă în Scoţia. Porniseră cu ideea de a face un tur. A doua zi, omul pleca la o plimbare de unul singur. Întors, la ora cinei, constată, cu o privire pierdută în depărtări, că locul unde ajunseseră era frumos şi sugeră să mai stea o zi. A doua zi, după micul dejun, a împrumutat de la portarul hotelului o crosă de golf şi a spus că ar face o plimbare până când ea îşi aranjează părul. Zicea că-i face plăcere să legene în mână crosa în timpul mersului. S-a întors la timp la masă, dar a fost prost dispus toată după-amiaza. A remarcat însă că aerul îi făcea foarte bine şi ar fi dorit să mai zăbovească o zi.

Ea era foarte tânără şi lipsită de experienţă şi probabil s-a gândit că indispoziţia lui se datora ficatului. Auzise multe despre ficat de la tatăl ei.

A doua zi, el a mai împrumutat câteva crose şi a plecat cu mult înaintea micului dejun, întorcându-se însă târziu, după ora cinei, în timpul căreia a fost foarte prost dispus. Ea spune că, în ceea ce o priveşte, călătoria ei de nuntă s-a sfârşit atunci. El avea intenţii bune, dar ajunsese într-un stadiu prea avansat. Viciul îi intrase în sânge şi mirosul terenului de golf îl făcea să uite de orice fel de alte considerente.

Presupunând că aproape cu toţii cunoaştem povestea pastorului jucător de golf, care nu se putea abţine să înjure când mingile o luau razna.

— Se pare că golful şi preoţia nu se potrivesc prea bine, i-a spus prietenul său. Ascultă sfatul meu, Tammas, şi, renunţă până când nu e prea târziu.

Câteva luni mai târziu, Tammas îşi reîntâlni prietenul.

— Ai avut perfectă dreptate, Jammie, exclamă pastorul vesel, golful şi preoţia nu trăgeau bine la ham împreună. Ţi-am urmat sfatul şi-am renunţat.

— Şi ce faci atunci cu toată colecţia ta de crose?

— Cum ce fac cu ele? repetă Tammas uluit. Păi am de gând să joc golf cu ele. Apoi, luminându-se: Doamne, omule! continuă el, doar n-ai crezut că am renunţat la golf?

Englezul nu ştie să se joace. El face din sport o trudă de o viaţă şi de dragul lui îşi sacrifică atât mintea cât şi trupul.

Staţiunile balneoclimaterice din Europa – pentru a parafraza un dicton celebru care se pare că nu a fost spus de nimeni – îşi datorează jumătate din profiturile lor terenurilor de joc de la Eton şi din alte părţi. În cazinourile elveţiene şi germane, oameni extrem de graşi se apleacă spre tine pentru a-ţi explica faptul că odată au fost campioni la sprint sau făceau parte din echipa de săritori în înălţime ai universităţii lor – oameni care acum se ţin de balustradă şi gem în timp ce se târăsc urcând scările. Oameni bolnavi de tuberculoză îţi

povestesc printre accesele de tuse despre golurile pe care le-au marcat pe vremea când erau centri înaintaşi sau chiar fundaşi deosebit de înzestraţi. Foşti boxeri amatori la categoria uşoara, care au astăzi înfăţişarea unei măsuţe cu rulou americane, te împing în colţul unei camere de biliard şi, surprinşi de faptul că nu se pot apropia de tine atât de mult cât ar vrea, îţi şoptesc secretul evitării unui undercut[36] prin rapiditatea săriturii înapoi. Jucători de tenis cu sănătatea distrusă, patinatori cu un singur picior, călăreţi atinşi de hidropizie[37] se întâlnesc mergând şontâc-şontâc în cârje pe toate drumurile din Engadine[38].

Sunt nişte fiinţe jalnice. Neînvăţând niciodată să citească nimic altceva decât ziarele de sport, cărţile nu le sunt de niciun folos. În tinereţea lor n-au irosit niciodată mult timp pentru a gândi şi se pare că au pierdut această abilitate. Lor nu le pasă de artă, iar Natura le sugerează doar acele lucruri pe care nu le mai pot face. Munţii acoperiţi cu zăpadă le amintesc că pe vremuri se dădeau plini de curaj cu săniuţa; izlazul unduit îi întristează pentru că nu mai pot mânui o crosă de golf; pe malul râului se aşază pentru a-ţi povesti despre somonul pe care l-au prins înainte de a face reumatism; păsările îi fac doar să tânjească după puşti; muzica le provoacă doar viziuni ale meciurilor locale de cricket de pe vremuri, animate de fanfara locală; bistrourile pitoreşti, cu mese mici presărate sub viţa de vie, le provoacă amare amintiri legate de ping-pong. Ţi-e milă de ei, dar conversaţia lor nu e prea amuzantă. Omul care mai are şi alte pasiuni în viaţă decât sportul s-ar putea să găsească amintirile lor plictisitoare; dar ei nu vor să discute lucrurile astea unii cu alţii. Poţi deduce din asta că nu se prea cred unul pe altul.

Străinul se apucă cu bunăvoinţă de sporturile noastre: Speram că va fi pus în gardă de exemplul nostru şi nu va exagera. În prezent, se poate admite că nu sunt semne că ar lua sportul prea în serios.

Fotbalul câştigă tot mai mult teren pretutindeni în Europa. Totuşi francezul nu-şi poate scoate din cap ideea că lovitura pe care trebuie să o exerseze e de a trage un şut puternic în sus, după care urmează lovirea mingii cu capul. El prefera să lovească mingea cu capul decât să marcheze un gol. Dacă poate manevra mingea astfel încât să provoace un corner, să o şuteze de două ori în sus în timp ce aleargă şi să o lovească apoi de fiecare data cu capul, se pare că nu-i pasă de ce se întâmplă după aceea. Oricine poate pune stăpânire pe minge; el şi-a găsit satisfacţia în joc şi este mulţumit.

Se vorbeşte despre introducerea cricketului în Belgia. Voi încerca în mod sigur să fiu prezent ta jocul de deschidere. Mi-e teamă că, până când va câştiga experienţa, jucătorul belgian va opri mingile de cricket cu capul. Ideea că mingea poate fi jucată într-un mod adecvat doar cu capul se pare că i-a intrat în sânge.

— Capul meu este rotund şi tare, argumentează el, la fel ca şi mingea. Ce parte a corpului omenesc este mai potrivită pentru a primi şi opri cu ajutorul ei mingea?

Golful n-a prins încă, dar tenisul s-a încetăţenit ferm din Rusia până în Franţa. Neamţul, cu tenacitatea care îi e caracteristică, se antrenează serios. Profesori universitari, maiori viguroşi se scoală dimineaţa devreme şi angajează băieţi pentru a exersa half-volleyul şi reversul. Dar pentru francez a rămas un joc, pe care îl joacă într-o manieră veselă şi fericită, şocanta pentru englezi.

Serviciul partenerului pur şi simplu te uluieşte. I se întâmplă oricui să servească din când în când cu un yard[39] dincolo de linie, dar se pare că scopul acestui om este de a sparge ferestrele. Simţi că trebuie cu adevărat să protestezi, când râsetele vesele şi aplauzele tumultoase ale spectatorilor îţi explică enigma. El nu încercase să servească; încercase să-l lovească pe omul din terenul alăturat, care se aplecase să-şi lege şiretul. Cu

ultima minge, reuşise. Atinsese omul în mijlocul spatelui şi-l făcuse să se rostogolească jos. Opinia unanimă a criticilor din preajmă era că mingea nu ar fi putut fi plasată mai bine. Un Doherty[40] n-a fost niciodată aplaudat mai mult de public. Chiar şi omul lovit sare încântat: asta demonstrează ce poate face un francez atunci când se apucă de joc.

Dar onoarea franceză cere răzbunare. Francezul uită de pantofii de tenis şi de joc. Adună toate mingile pe care le poate găsi: mingile lui, mingile tale, mingile oricui se întâmplă să fie la îndemână. Şi atunci începe meciul retur. În momentul acesta este bine să te ghemuieşti jos, la adăpostul fileului. Majoritatea jucătorilor dimprejur adopta acest plan. Cei mai timizi se îndreaptă spre club şi odată ajunşi acolo comandă cafea şi îşi aprind ţigările. După un timp, ambii jucători par a fi satisfăcuţi. Atunci ceilalţi jucători îi înconjoară, ca să-şi ceară înapoi mingile. Acest lucru se transformă el însuşi într-un joc grozav. Scopul este acela de a lua cât mai multe mingi poţi, cele proprii şi cele ale celorlalţi – şi de preferinţă mingile celorlalţi – şi să alergi cu ele în jurul terenurilor de joc, urmărit de strigătele de luptă ale pretendenţilor,

Cam peste o jumătate de oră, când toată lumea e bătută măr, jocul – vreau să spun jocul iniţial – e reluat. Tu întrebi care e scorul, iar partenerul îţi răspunde:

— Patruzeci la cincisprezece.

Ambii adversari se reped spre fileu şi se pare că va avea loc un duel. Este însă doar o ceartă prietenească. Ei se îndoiesc că ar fi „patruzeci la cincisprezece”. Ar putea crede „cincisprezece la patruzeci”, fapt pe care îl sugerează ca un compromis. Discuţia se termină spunându-se că e egalitate. Cum foarte rar un joc continuă fără să apară vreun incident pe la mijlocul său, scorul este în general egal. Asta evită ranchiuna: nimeni nu câştigă un set şi nimeni nu pierde unul. Un singur joc este în general suficient pentru o după-amiază.

Pentru un jucător serios este de asemenea derutant să-ţi pierzi din când în când partenerul, să te întorci ca să descoperi că el stă de vorbă cu cineva. Nimeni în afară de tine nu obiectează câtuşi de puţin faţă de absenţa sa. Cealaltă parte pare să o considere chiar o bună ocazie de a puncta. Cinci minute mai târziu, ei reia jocul. Prietenul său i se alătură şi de asemenea câinele prietenului. Venirea câinelui e salutată cu entuziasm: toate mingile sunt trimise spre câine. Până când acesta oboseşte, nimeni nu-ţi aruncă o singură privire. Dar în curând toate astea se vor schimba. Există câţiva jucători francezi şi belgieni excelenţi: compatrioţii lor îşi vor însuşi treptat de la ei idealuri mai nobile. Francezul este încă un începător în jocul acesta. Pe măsura ce îşi însuşeşte mai bine concepţia jocului, va învăţa de asemenea să joace mingile ceva mai jos.

Cred că de vină e cerul european. Este atât de albastru, de frumos, încât este natural să te atragă. Oricum, este de netăgăduit că majoritatea jucătorilor din Europa, indiferent dacă sunt englezi sau străini, au tendinţa de a ţinti mingea direct spre cer. La un club englezesc din Elveţia exista pe vremea mea un tânăr englez care era cu adevărat un jucător minunat. Era aproape imposibil să-l faci să piardă o minge. Returul era însă punctul său slab. Avea o singură lovitură: mingea urca vreo sută de picioare[41] în aer şi cădea pe terenul adversarului. Celalalt om rămânea observând-o, un mic grăunte pe cer care creştea din ce în ce mai mult, pe măsură ce se apropia de pământ. Noii veniţi doreau să stea de vorbă cu el, crezând că a detectat un balon sau vreun vultur. El le făcea semn cu mâna să rămână deoparte, explicându-le că va sta de vorbă cu ei moi târziu, după sosirea mingii. Mingea cădea cu o pocnitura surdă la picioarele lui, se mai ridica în aer vreo douăzeci de iarzi şi cădea din nou. Când ajungea la înălţimea cuvenită, o trimitea ca o lovitură înapoi peste

plasă, iar în clipa următoare ea se urca din nou spre cer. La concursuri l-am văzut pe tânărul acela rugându-se să i se dea un arbitru. Toţi arbitri fugiseră. Se ascunseseră pe după copaci, împrumutaseră pălării de mătase şi umbrele, pretinzând că sunt vizitatori – întrebuinţau orice mijloc, oricât de josnic, pentru a evita să servească drept arbitri tânărului respectiv. În cazul în care adversarul nu adormea sau nu făcea crampe muşchiulare, un singur joc dura o zi întreagă. Oricine îi putea întoarce mingile, aşa cum am mai arătat, iar ca el să scape o singură minge era aproape imposibil. El câştiga în mod invariabil: adversarul său, după o oră sau cam aşa ceva, se enerva şi încerca să piardă. Era singura şansă de a merge la cină.

Un teren de tenis în străinătate este în general o privelişte plăcută. Femeile acordă mai multă atenţie costumelor lor decât jucătoarele noastre. Bărbaţii sunt de obicei într-un alb imaculat. Terenul este şi el plasat într-un loc încântător, iar clădirea clubului este viu colorată; întotdeauna e multă veselie şi se râde mult. Meciul poate să nu fie prea plăcut de urmărit, dar peisajul e încântător.

Cu puţin timp în urmă am însoţit un domn care se îndrepta spre clubul său de la periferia oraşului Bruxelles. Pe, o latură terenul era mărginit de o pădure, iar în celelalte trei părţi de *petites fermes* – mici loturi de pământ date în folosinţă unei familii, cum am spune noi în Anglia – lucrate de ţăranii înşişi.

Era o după-amiază de primăvară splendidă. Terenurile de joc erau foarte aglomerate. Pământul roşu şi iarba verde formau fundalul pe care femeile, îmbrăcate în noile lor toalete pariziene, stăteau sub umbrele de soare strălucitoare, ca nişte buchete minunate de flori în mişcare. Întreaga atmosferă era un amestec încântător de veselie trândavă, flirt şi senzualitate plină de graţie Un Watteau[42] modern ar fi surprins scena cu aviditate.

Şi chiar de cealaltă parte, separaţi doar de un gard de sârmă aproape invizibil, un grup de ţărani lucrau pe câmp. O femeie bătrână şi o fată tânără, cu funii trecute pe după umeri, trăgeau o grapă, conduse de un bărbat bătrân, sfrijit ca o sperietoare de ciori. Jucătorii s-au oprit o clipă la gardul de sârmă uitându-se la bătrân. Era un contrast straniu: cele două lumi împărţite de un gard de sârmă, atât de subţire, aproape invizibil. Fata îşi şterse cu mâna transpiraţia de pe faţă; femeia îşi împinse şuviţele de păr cărunt înapoi sub basmaua legată în jurul capului; bătrânul îşi îndreptă trupul cu oarecare dificultate. Au rămas aşa, probabil preţ de un minut, privind cu feţe liniştite şi lipsite de pasiune prin gardul uşor, care ar fi putut fi doborât de un singur brânci dat de mâinile lor bătucite de muncă.

Mă întreb dacă le-a trecut oare vreun astfel de gând prin minte. Tânăra era o fiinţă frumoasă, în ciuda îmbrăcămintei care o pocea. Femeia avea o faţă de o fineţe extraordinară, ochi strălucitori şi calmi, aşezaţi sub sprâncene lungi şi drepte. Primăvara, sperietoarea de ciori sfrijită, semăna mereu sămânţa fructului pe care îl vor mânca alţii.

Bătrânul se aplecă din nou deasupra frânghiilor de ghidaj şi dădu semnalul de plecare. Echipa o porni înainte urcând dealul. Cred că Anatole France[43] e acela care a spus: „Societatea se bazează pe răbdarea celor săraci”.

SUNT O GREŞEALĂ CĂSĂTORIILE TIMPURII?

Astăzi sunt prudent când e vorba de dat sfaturi în legătură cu subiecte în care nu sunt şi în care nici nu pot fi o autoritate. Cu mult timp în urmă mi-am luat sarcina de a scrie despre sugaci. Nu trebuia să fie un manual referitor la acest subiect. Nici cel puţin nu pretindea să epuizeze subiectul. Doream ca cei care veneau după mine să poată continua discuţia în cazul în care, după ce reflectau rămâneau la părerea că mai rămăsese ceva de spus. Am fost încântat de articol. Contrar obiceiului meu, am obţinut un exemplar al revistei înainte de apariţie, cu scopul de a-l arăta unei prietene. Ea avea vreo doi bebeluşi, specimene deloc remarcabile în vreun fel, deşi ea, aşa cum era şi firesc, făcea tot ce putea să le facă reclamă. Mă gândeam că materialul i-ar fi putut fi de folos: observaţiile şi părerile unui amator inteligent şi nu ale unui specialist rival. I-am pus revista în mână, deschisă la locul potrivit.

— Citiţi-l în întregime, cu atenţie şi în linişte, i-am spus eu şi nu lăsaţi nimic să vă distragă atenţia. Luaţi un creion şi hârtie, să le aveţi pregătite alături de dumneavoastră şi notaţi toate problemele asupra cărora aţi dori informaţii suplimentare. Dacă credeţi cumva că am lăsat ceva afară, vă rog spuneţi-mi. S-ar putea ca pe alocuri să nu fiţi de acord cu mine. Dacă se întâmplă aşa ceva, nu ezitaţi să menţionaţi acest lucru: nu mă voi supăra. Dacă va fi necesar, foarte probabil că voi publica o ediţie îmbunătăţită a acestui articol, sub forma unei broşuri. În acest caz, orice sugestii şi indicaţii care v-ar putea părea chiar deplasate îmi vor fi de mare ajutor.

— N-am niciun creion, spuse ea. Despre ce este vorba?

— Despre bebeluşi, i-am explicat şi i-am împrumutat un creion.

Ăsta este încă un lucru pe care l-am învăţat. Nu împrumuta niciodată un creion unei femei, dacă vrei să-l mai vezi vreodată. Ea are trei răspunsuri la cererea ta de a i-l înapoia. Primul este că ţi l-a înapoiat şi că l-ai pus în buzunar, unde se găseşte acum, iar dacă nu se găseşte, ar trebui să fie acolo. Al doilea e că nu i l-ai împrumutat niciodată. Al treilea e că ar dori ca oamenii să nu-i împrumute creioane pe care să le ceară înapoi, chiar în clipa în care ea trebuie să se gândească la ceva cu mult mai important.

— Ce ştii despre bebeluşi? întrebă ea.

— Dacă citiţi articolul, veţi vedea singură, am răspuns eu. Am scris totul acolo.

Răsfoi paginile plină de dispreţ.

— Nu pare să fie prea mult, replică ea.

— E foarte concentrat, subliniai eu.

— Îmi pare bine că e scurt. Bine, îl voi citi, căzu ea de acord.

M-am gândit că prezenţa mea ar putea-o deranja, aşa că am ieşit în grădină. Am vrut ca să beneficieze din plin de el. Mă furişam înapoi din când în când, să trag cu ochiul prin fereastra deschisă. Nu părea să scoată prea multe note. Dar am auzit-o scoţând zgomote de una singură. Când am văzut că a ajuns la ultima pagină, am reintrat în cameră.

— Ei bine? am spus eu.

— L-ai scris pentru a amuza oamenii, sau trebuie luat în serios?

— S-ar putea să fie sclipiri de umor pe alocuri…

Nu m-a lăsat să termin.

— Căci dacă ai vrut să fie amuzant, spuse ea, nu cred de loc că e amuzant. Iar dacă ai intenţionat să

fie serios, există un singur lucru care reiese clar din el şi acela e că nu eşti mamă.

Cu instinctul sigur al criticului înnăscut, ea intuise singurul meu punct slab. Celorlalte obiecţiuni ridicate împotriva mea le-aş fi putut replica. Dar acest reproş înţepător rămânea fără replică. Aşa cum am explicat deja, m-a făcut prevăzător în privinţa oferirii unor sfaturi pline de delicateţe în probleme care rămân în afara propriei mele sfere de viaţa. Astfel, în fiecare an, de ziua sfântului Valentin[44] sunt multe lucruri pe care aş vrea să le spun bunelor mele prietene, păsările. Aş vrea se le spun foarte serios. Nu este luna februarie puţin cam prea devreme? Desigur, răspunsul lor ar fi identic cu cel al prietenei mele care era mamă.

— O, dar ce ştii tu despre asta? Doar nu eşti pasăre.

Ştiu că nu sunt pasăre şi chiar acesta este motivul pentru care ar trebui să mă asculte. Eu aduc o viziune proaspătă asupra acestui subiect. Nu sunt încătuşat de convenţiile păsărilor. Februarie, dragi prieteni; în climatul acesta nordic al nostru, este, în orice caz, mult prea devreme. Trebuie să construieşti cuibul pe un vânt puternic şi, vă rog să mă credeţi, nimic nu pune mai mult la încercare nervii unei femei decât faptul că vântul te suflă încoace şi încolo. Natura rămâne natură şi femeile, dragii mei domni, sunt la fel în lumea întreagă, indiferent dacă sunt păsări sau fiinţe umane. Sunt o persoană mult mai vârstnică decât oricare din voi şi vorbesc cu greutatea pe care ţi-o dă experienţa.

Dacă ar fi să-mi construiesc o casă împreună cu soţia mea n-aş alege un anotimp al anului când cărămizile şi scândurile şi alte lucruri ne-ar putea fi smulse din mână, iar fustele ridicat în cap, ea însăşi fiind nevoită să se ţină strâns de stâlpul unui eşafod pentru a-şi salva viaţa. Cunosc bine bipedele feminine şi dacă vreţi să-mi ascultaţi sfatul, acesta nu e idealul în privinţa lunii de

miere. În aprilie sau mai, când soarele străluceşte; aerul e înmiresmat, după ce-i duc sus vreo două încărcături de cărămizi şi vreo două găleţi de mortar, am putea lăsa treaba la o parte pentru câteva minute, fără teamă că vântul ne-a putea muta casa pe cealaltă stradă şi am putea sta unul lângă altul căţăraţi pe zid, cu picioarele bălăbănindu-se în jos, ce să ne sărutăm şi să îmbucam ceva, după care i-aş putea fluiera ceva. Atunci construirea unei case ar putea fi o plăcere.

Rândunelele sunt cele mai înţelepte. Ideea lor e luna iunie şi e o idee foarte bună. Într-un sat de munte din Tyrol, la începutul unei veri, am avut prilejul de a urmări îndeaproape construirea unui cuib de rândunele. În prima dimineaţa, după cafea am ieşit din holul mare, întunecat şi rece al hanului în lumina strălucitoare a soarelui şi, fără niciun motiv special, am închis uşa masivă în spatele meu. În timp ce-mi aprindeam pipa, un rândunel în zbor aproape că m-a atins; apoi a descris un cerc şi s-a aşezat pe un gard, doar la câţiva metri de mine. Ducea ceea ce pentru el ar fi fost o cărămidă excepţional de mare şi de grea. O puse jos lângă el pe gard şi a strigat ceva ce n-am putut înţelege. Nu m-am mişcat. Rândunelul deveni mai agitat şi mai spuse ceva. Neîndoielnic mi se adresa mie, căci nu mai era nimeni în preajmă. Din tonul lui am înţeles că era foarte supărat pe mine. În clipa aceea, tovarăşul meu de drum, îmbrăcat încă sumar, îşi scoase capul pe geam, chiar deasupra mea.

— E un lucru extrem de curios, îmi strigă el. Aseară n-am observat. O pereche de rândunele îşi construiesc un cuib aici pe hol. Trebuie să fii atent, să nu-l iei drept cuier pentru pălării, Bătrâna spune că îl construiesc aici mereu de vreo trei ani.

Atunci mi-am dat seama ce-mi spunea acel domn.

— Ascultă-mă, domnule, dumneata care ţii o bucată de lemn în gură. Mi-ai închis uşa şi nu pot intra.

Acum, având cheia înţelesului, totul era clar şi plin de sens şi pentru o clipă am uitat că era doar o pasăre.

— Vă cer scuze, am răspuns. N-am ştiut. Aţi ales un loc cu totul neobişnuit pentru a construi un cuib.

I-am deschis uşa, el şi-a luat cărămidă şi a intrat, iar eu l-am însoţit. Au urmat o mulţime de discuţii.

— A închis uşa, l-am auzit spunând. Tipul de colo, care suge o bucată de lemn. Credeam că nu voi mai putea intra niciodată.

— Ştiu, veni răspunsul. Aici a fost atât de întuneric, încât nu puteam să văd ce fac.

— O cărămidă grozavă, ce zici? Unde vrei să o pui?

Observându-mă acolo, şi-au coborât vocile, în mod evident ea voia ca el să pună jos cărămidă şi să o lase să se gândească. Nu ştia prea bine unde să o pună. El, pe de altă parte, era sigur că îi găsise locul cel mai potrivit. I-l arătă şi-i explică părerea sa. Alte păsări se ceartă mult în timpul construirii cuibului, dar rândunelele sunt cele mai blajine din toate păsările, îl lăsa să o pună acolo unde voia, iar el o sărută, apoi plecă. Ea îl urmări atentă cu privirea până ce dispăru, apoi rapid şi cu abilitate o scoase şi o fixă de cealaltă parte a uşii.

— Bieţii de ei! (am putut citi asta din felul în care dădea din cap): Ei cred că se pricep atât de bine! Cel mai bun lucru e să nu-i iei în seamă.

În fiecare vara sufăr de indignare. Îmi place să observ rândunelele cum îşi construiesc cuibul. Şi-l fac sub streaşină, deasupra ferestrei mele de la birou. Sunt nişte mici limbute foarte vesele! Mult după asfinţitul soarelui, când toate celelalte păsări dorm, rândunelele mai stau încă încet la taifas. Ai impresia că îşi spun una alteia câte o poveste frumoasă şi, sunt sigur de asta, adesea este plină de umor, căci, din când în când auzi cum izbucnesc în râs. Sunt bucuros că le am acolo, atât de aproape de mine. Îmi închipui că va veni şi ziua aceea,

când mintea îmi va deveni mai pătrunzătoare şi, ascultând pe înserate, voi auzi poveştile lor.

Am ajuns deja să înţeleg câteva expresii: „A fost o dată ca niciodată”, „Cu mult, mult timp în urmă”, „Peste mări şi ţări, într-o ţară ciudată”. Aud aceste cuvinte atât de regulat încât sunt absolut sigur că le înţeleg corect. Numesc acest rând de şase sau şapte cuiburi „Strada rândunelelor”. Două sau trei, ca vilele înconjurate de curţile lor, stau izolate, în timp ce altele sunt semidetaşate. Mi-e o ciudă grozavă că vrăbiile vor veni şi le vor fura. Vrăbiile vor da târcoale în mod deliberat, aşteptând ca o pereche de rândunele să-şi termine cuibul şi apoi, cu un râs brutal, care mă face să-mi fiarbă sângele în vine, alungă rândunelele şi iau cuibul în stăpânire. Iar rândunelele sunt surprinzător de răbdătoare.

— Nu-i nimic, fetiţo, spune rândunelul rândunicii după ce trece primul plâns. Să mai încercăm o dată.

Şi o jumătate de oră mai târziu, plini de noi planuri, aleg un loc asemănător, sporovăind din nou. Într-un an am urmărit construirea unui anumit cuib de aproape două săptămâni şi când, după o absenţă de două sau trei zile, m-am reîntors şi om găsit o pereche de vrăbii instalată confortabil în el, am crezut că turbez de mânie. Am văzut-o pe doamna Vrabie privind afară. Este posibil ca mânia mea să-mi fi influenţat imaginaţia, dar mi se părea că mi-a făcut semn din cap.

— E o căsuţă drăguţă, nu-i aşa? Aş zice, una bine construită.

Domnul Vrabie veni în zbor cu o pană ţipătoare, vopsită în albastru, care îmi aparţinea. Căzuse din pământuful pe care fata din casă îl întrebuinţează pentru a sparge bibelourile de porţelan din sufrageria noastră. Oricând altcândva aş fi fost bucuros să-l văd zburând cu obiectul complet, incluzând mânerul. Dar acum am simţit furtul acelei singure pene ca o injurie suplimentară.

Doamna Vrabie ciripi cu încântare la vederea acelei monstruozităţi ţipătoare. Luând casa atât de ieftin, aveau de gând să-şi cheltuiască mica lor cantitate de energie cu decorarea interioară. Aceasta era în mod evident ideea lor de „interior liberal”. Ea arata mai mult a vrabie cokney[45] decât una de la ţara. Neîndoielnic se născuse şi fusese crescută în Regent Street[46].

— În lumea asta nu există prea multă dreptate, mi-am spus singur, dar în cazul acesta se va face puţină, vreau să spun dacă voi putea găsi o scară.

Am găsit o scară şi din fericire era destul de lungă. Când am sosit, domnul şi doamna Vrabie ieşiseră, probabil să facă rost de rame ieftine pentru fotografii şi de evantaie japoneze. N-am vrut să fac o încurcătură. Am dat cuibul jos cu totul, aruncându-l la lada de gunoi şi am curăţat strada de orice urmă a lui. Tocmai am pus înapoi scara când doamna Vrabie s-a întors cu o bucată de vată roz în gură. Asta era schema ei de culori: un roz ca floarea de măr şi alături o nuanţă de albastru. A scăpat din cioc bucata de vată şi s-a aşezat pe jgheabul de scurgere încercând să înţeleagă cum stau lucrurile.

— Numărul unu, numărul doi, numărul patru… unde dracu’ – vrăbiile sunt de felul lor vulgare şi femeile sunt la fel de rele ca bărbaţii – e numărul trei?

Domnul Vrabie veni şi el din partea cealaltă a acoperişului. Aducea cu el nişte puf galben, care fusese luat dintr-un abajur, din câte mi-am dat seama.

— Hai mişcă, spuse el. Ce rost are să stai aici în ploaie?

— Am ieşit pentru o clipă, replică doamna Vrabie. N-am putut lipsi mai mult de… nu sunt absolut sigură, mai mult de două minute. Când m-am întors…

— O, dar intra o dată, spuse domnul Vrabie. O să-mi povesteşti acolo.

— Tocmai asta îţi spun, continua doamna Vrabie, doar dacă ai vrea să asculţi. Nu mai există nicio uşă, nu mai există nicio casă…

— Nu mai este nicio… Domnul Vrabie, ţinându-se de marginea jgheabului, se întoarse cu capul în jos pentru a privi strada. De unde stăteam în spatele tufelor de dafini nu-i puteam vedea nimic altceva decât spatele.

Se ridică din nou, privind furios şi cu tot sângele în cap.

— Ce ai făcut cu casa? Nu-mi pot întoarce spatele o clipă…

— N-am făcut nimic cu ea. Aşa cum îţi spun, am plecat doar…

— Cui îi pasă unde te-ai dus tu? Unde s-a dus casa asta blestemată, asta vreau să ştiu!

S-au uitat unul la altul. Dacă vreodată uluirea a fost exprimată de atitudinea unei păsări, atunci ea era arătată de coada celor două vrăbii. Şi-au şoptit gânduri rele una alteia. Le-a venit ideea că, prin forţă sau şiretenie, ar putea probabil intra în posesia unuia din celelalte cuiburi. Dar toate celelalte cuiburi. erau ocupate şi nici chiar cu doamna Rândunică nu poţi glumi atunci când este instalată în casa ei, înconjurată de pui. Domnul Vrabie merse la numărul doi, îşi introduse capul pe uşă şi apoi se reîntoarse la jgheabul de apă.

— Doamna spune că nu noi locuim acolo, îi explică el doamnei Vrabie.

Timp de o clipă a fost tăcere.

— N-aş zice că e o stradă prea aristocrată, comentă doamna Vrabie.

— Dacă n-aş avea acest simţământ de cumplită oboseală, spuse domnul Vrabie, să fiu al naibii dacă nu mi-aş construi singur o casă.

— Probabil că… spuse doamna Vrabie. Vreau să spun că am auzit că puţină muncă, din când în când, face bine.

— Circulă tot felul de idei trăsnite în ziua de azi, spuse domnul Vrabie. Nu trebuie să-ţi apleci

urechea la toate.

— Dar nici nu trebuie să stai fără să faci absolut nimic, îl repezi doamna Vrabie. Nu vreau să uit că sunt o doamnă, dar… ei bine, orice bărbat care e bărbat ar vedea singur ce are de făcut.

— De ce a trebuit oare să mă însor? replică domnul Vrabie.

Şi plecară în zbor, certându-se.

SCRIU PREA MULT SCRIITORII?

Pe un afiş al unui ziar, am văzut deunăzi anunţat un nou roman al unui autor celebru. Am cumpărat un ziar şi l-am întors cu nerăbdare la ultima pagină. Am fost dezamăgit să constat că am pierdut primele şase capitole. Povestea începuse sâmbăta trecută; acum era vineri. Am spus că am fost dezamăgit la început şi chiar aşa şi eram. Dar dezamăgirea mea nu a durat mult. Inteligentul şi priceputul redactor şef adjunct, conform unui obicei în vogă acum, îmi furnizase un scurt rezumat al primelor şase capitole, aşa încât, fără efortul de a le citi, ştiam ce conţin.

„Primul episod", am aflat, reprezintă cititorului o societate distinsă şi sclipitoare, reunită în salonul vilei lui Lady Mary din Park Street"[47]. Se poartă multă conversaţie foarte inteligentă.

Cunosc foarte bine această „conversaţie foarte inteligentă". Dacă n-aş fi fost suficient de norocos să pierd primul capitol, ar fi trebuit să o ascult din nou. Este posibil ca, pe ici pe colo, să fi fost nouă pentru mine, dar ar fi sunat, sunt sigur, foarte asemănător cu cea veche. O doamnă adorabilă, cu părul cărunt, care face parte din cunoştinţele mele, nu este niciodată surprinsă de nimic ce se întâmplă.

— Mi s-a întâmplat şi mie ceva foarte asemănător. Îşi aminteşte ea, într-o iarna, pe când stăteam la Brighton. Cred doar că atunci numele omului era Robinson.

Nu trăim întâmplări noi şi nici nu le scriem. Numele omului din povestea veche era Robinson, iar noi îl schimbam în Jones. Vechea poveste uitată avusese loc în timpul iernii la Brighton; o

schimbăm pentru Eastbourne, primăvara. Pentru cei ce nu au auzit „ceva foarte asemănător”, este nouă şi originală.

„Se poartă multă conversaţie foarte inteligentă”, explică redactorul şef adjunct. Nu este absolut deloc necesar să soliciţi mai multe informaţii. Există o ducesă care spune lucruri picante. Pe vremuri asta mă şoca, iar acum o cunosc. Este o doamna foarte drăguţă: nu crede un cuvânt din ceea ce spune. Iar când eroina este în încurcătură, cam pe la mijlocul cărţii, ea este la fel de amuzantă luând partea virtuţii.

Mai e apoi tânăra a cărei specialitate sunt proverbele. Se pare că de câte ori aude un proverb, şi-l notează şi îl studiază cu scopul de a vedea în câte feluri poate fi întors. Pare un lucru foarte inteligent, dar, de fapt, este extrem de uşor.

Fii virtuos şi vei fi fericit.

Ea îşi înseamnă toate variantele posibile:

Fii virtuos şi vei fi nefericit.

— Asta e prea simplă, îşi spune ea.

Fii virtuos şi prietenii tăi vor fi fericiţi dacă nu vei fi.

E mai bine, dar nu e destul de răutăcioasă. Să ne mai gândim puţin:

Fii fericit şi oamenii vor trage concluzia că eşti virtuos.

— Asta e bună. O voi încerca la petrecerea de mâine.

Este o doamnă sârguincioasă. Ai sentimentul că, dacă ar fi fost îndrumată mai bine, ar fi putut fi utilă pe lumea asta.

Mai este un duce bătrân care se face de râs spunând poveşti deşucheate, dar care are inimă bună şi este un domn atât de nepoliticos, încât te întrebi cine l-a mai invitat.

Din când în când mai apare câte o fată care discută în argou şi câte un pastor care o ia pe eroină deoparte şi îi vorbeşte cu bun simţ şi cu un limbaj presărat cu epigrame. Toţi aceşti oameni

vorbesc în maniera unor oameni cum ar fi lordul Chesterfield[48] şi Oliver Wendell Holmes[49], Heine[50], Voltaire[51] şi Madame de Staël”[52].

— Cum reuşesc să o facă, mă depăşeşte, am auzit din întâmplare confesându-se prietenei sale, o doamnă voinică, la un spectacol de music hall, în timp ce urmărea numărul unei trupe bune, care îşi spunea „Minunatele-Fiinţe-Fără-de-Oase ale Universului”[53].

Rezumatul mai adăuga că „Ursula Brat, o tânără fată americană, fermecătoare şi candidă, ia pentru prima dată contact cu societatea londoneză”.

Aici găsiţi munca inutilă de o săptămână a unui autor, redusa la esenţa ei.

Ea era o fată tânără. Nimeni nu se aşteaptă la o eroină vârstnică. Cuvântul „tânără” ar fi putut fi aici omis, în special pentru că ni s-a spus că e o fată. Dar poate mă ţin de şicane. Există fete tinere şi fete bătrâne. Probabil că este la fel de bine să prezentăm lucrurile în culori contrastante: ea era tânără. Era o fată americană tânără.

Ei bine, există o singură fată americană tânără în literatura engleză. Ştim pe de rost lucrurile lipsite de convenţionalism pe care le va face, lucrurile extrem de originale pe care le va spune, gândurile proaspete şi edificatoare care îi vor veni în timp ce stă în faţa focului, în singurătatea camerei sale, îmbrăcată într-un veşmânt dintr-un material moale care se mulează pe ea.

Pentru a-i completa portretul, mai trebuie spus că avea o „expresie evazivă”. Au trecut zilele când obişnuiam să trecem în revistă „particularităţile” eroinei. Pe vremuri, lucrul acesta era posibil. Un om scria, probabil, pe întreg parcursul carierei sale, cam o jumătate de duzină de romane. Putea avea o brunetă în primul, o blondă în al doilea, să schiţeze o femeie uşuratică în al treilea şi să construiască un personaj robust în al patrulea. Pentru următoarele două putea merge în străinătate. În zilele noastre, când omul trebuie să

se fie un roman şi şase povestiri pe an, el nu poate decât să se lipsească de asemenea descrieri. Nu e vina scriitorului. Nu există o suficientă varietate de sexe. Pe vremuri ne prezentam eroinele astfel:

„Imaginează-ţi, dragă cititorule, o fiinţă minunată şi graţioasă, cam de un metru şaizeci. Părul ei auriu avea următoarea nuanţă specială…" şi aici urmau indicaţiile necesare pentru ca cititorul să şi-o poată imagina: el trebuia să toarne un anumit fel de vin, într-un anumit fel de pahar şi să-l plimbe cu mâna prin faţa unui anumit gen de lumină, sau trebuia să se scoale la orele cinci într-o dimineaţă de martie, pentru a merge în pădure. În felul acesta putea găsi acea nuanţă specială de auriu pe care-l avea părul eroinei. Dacă era un cititor leneş şi indiferent, putea economisi timpul şi efortul, crezându-l pe autor pe cuvânt. Mulţi chiar aşa şi făceau.

Ochii! Erau invariabil adânci şi umezi. Trebuiau neapărat să aibă profunzimea care să poată conţine toate lucrurile scufundate în ei: lumină şi umbră, necazuri, posibilităţi nebănuite, diferite emoţii, puternice aspiraţii ciudate. Tot ceea ce nu se putea pune altundeva se ascundea în ochii ei.

Nasul! După ce citea descrierea noastră, i-l puteai reproduce singur din chit cumpărat pe trei parale.

Fruntea! Era întotdeauna „joasa şi largă". Habar n-am de ce era întotdeauna joasă. Poate pentru că pe atunci eroina intelectuală nu era prea populară. Din aceiaşi motiv suspectez că nu e prea populară nici acum. Păpuşa lipsită de creier, mi-e teamă, va continua, pentru mulţi ani de aici înainte, să rămână femeia ideală a bărbatului şi putem fi siguri că pentru exact aceeaşi perioadă va fi şi propriul ideal al femeii.

Bărbia! În legătură cu bărbia era permis un grad mai mic de varietate. Trebuia să aibă un unghi care să o facă nostimă şi trebuia ca cel puţin să sugereze o gropiţă.

Pentru a-i înţelege în mod adecvat înfăţişarea, ar fi fost necesar ca dumneavoastră înşivă să aveţi o colecţie asortată de fructe şi flori. Sunt anotimpuri ale anului când cititorului conştiincios i-ar fi fost foarte greu să fie absolut sigur de înfăţişarea ei. Probabil că tocmai cu acest scop, fructele şi florile din ceară, ferite cu grijă de praf sub clopote de sticlă, pe vremuri erau obiecte obişnuite pe mesele oamenilor culţi.

Astăzi ne mulţumim – şi sunt înclinat să cred că tot aşa şi cititorii noştri – să o schiţăm din câteva trăsături apăsate. Spunem că ori de câte ori intră într-o cameră provoacă reveria unei grădini din timpuri îndepărtate şi sunetul unor clopoţei venind de departe. Sau că prezenţa ei aducea miros de nalbă şi lămâiţă. De fapt, eu nu cred că nalba miroase. Este un lucru lipsit de importanţă; de aceea nu ne batem capul cu ei. În cazul tipului casnic de fată, nu ştiu de ce nu am putea împrumuta expresia domnului Pickwick[54] şi să o definim spunând că, într-un mod subtil, ea reuşeşte întotdeauna să sugereze un miros de cotlete şi de sos de roşii.

Dacă dorim să fim exacţi, menţionăm, aşa cum pare să fi făcut acest scriitor, că ea avea o „expresie evazivă” sau un parfum pătrunzător. Sau mai putem spune că a evoluat – o nuanţă imposibil de definit.

Dar nu este bine să intri prea mult în detalii. Un prieten de-al meu care-şi cunoaşte cât se poate de bine meseria, îşi descrie în mod invariabil eroii în termenii cei mai vagi. Ei nu-ţi va spune nici cel puţin dacă bărbatul este înalt sau scund, bine bărbierit sau cu barbă.

— Fa tipul cât mal drăguţ posibil, mă sfătuieşte el. Lasă fiecare cititoare să şi-l imagineze aşa cum şi-l doreşte. Atunci tot ceea ce spune şi face el devine foarte important pentru ea. Nu va scăpa niciun cuvânt de-al lui.

Din acelaşi motiv, are grija ca eroina să aibă câte ceva din toate fetele. În general, e un hibrid între Romola[55] şi Dora Copperfield[56].

Romanele sale se vând într-un tiraj enorm. Femeile spun că îi surprinde pe bărbaţi exact aşa cum sunt în viaţă, dar se pare că nu ştie prea multe despre femei. Bărbaţilor le plac femeile sale, dar cred că bărbaţii săi sunt stupizi.

Despre alt autor celebru, nicio femeie din câte cunosc nu poate vorbi suficient de frumos. Ele îmi spun că felul în care le zugrăveşte este uluitor, pătrunderea şi înţelegerea lui sunt aproape supranaturale. Crezând că acest lucru mi-ar putea fi de folos, i-am studiat cărţile într-un mod aproape exhaustiv. Am constatat că femeile sale sunt aproape fără excepţie fiinţe fermecătoare şi inteligente, înzestrate cu sclipirea unei lady Wortlay Montagu[57], combinata cu înţelegerea lui George Eliot[58]. Nu toate erau femei bune, dar toate erau deştepte şi toate erau fascinante. Am ajuns la concluzia că doamnele care îl apreciau aveau dreptate: înţelegea femeile. Dar să ne reîntoarcem la rezumatul nostru.

Se pare ca al doilea capitol ne duce în Yorkshire[59], unde „Basil Longeat, un tânăr englez tipic, sosit de curând de la colegiu, locuieşte cu mama sa văduvă şi două surori. Ei formează o familie încântătoare”.

De câtă bătaie de cap sunt scutiţi aici atât scriitorul cât şi cititorii! „Un tânăr englez tipic! Scriitorul a scris probabil cinci pagini ca să-l zugrăvească. Cele patru cuvinte ale redactorului şef adjunct ni-l prezintă mult mai sugestiv. Fără nicio îndoială, îl văd strălucind sub efectul apei şi săpunului, li vad ochii albaştri, părul creţ, cu bucle naturale care pe el personal îl enervează, deşi îi farmecă pe toţi ceilalţi, zâmbetul sau sincer şi cuceritor. A „sosit de curând de la colegiu”. Asta îmi spune că este un jucător de cricket de prima

clasă, un vâslaş de prima mână; că în calitate de fundaş este fără pereche, că returul său la tenis este irezistibil. Asta nu-mi spune multe despre mintea lui. Descrierea lui ca „un tânăr englez tipic” sugerează necesitatea unor informaţii suplimentare asupra acestui aspect. Se poate presupune că tânăra americană cu înfăţişare evazivă va avea suficientă minte pentru amândoi.

„Ei formează o familie încântătoare”. Redactorul şef adjunct nu spune asta, dar îmi imaginez că şi cele două surori sunt tinere englezoaice tipice. Călăresc şi trag cu puşca, gătesc şi îşi cos singure rochiile, au mult bun simţ şi le place câte o glumă.

Al treilea capitol „relatează hazul unui meci local de cricket”.

Vă mulţumesc, domnule redactor şef. Simt că trebuie să vă fiu recunoscător.

În al patrulea, Ursula Brat – începusem deja să fiu îngrijorat din cauza ei – apare din nou. Ea stă în locuinţa din Yorkshire a utilei Lady Mary. Într-o dimineaţă, pe când călărea de una singură, îl cunoaşte din întâmplare pe Basil. Acesta este avantajul să ai o eroină americană. La fel ca şi armata britanică, ea merge pretutindeni şi face orice.

În capitolul cinci, Basil şi Ursula se întâlnesc din nou, de data asta la un picnic. Redactorul şef adjunct nu vrea să se repete: altfel probabil că ar fi rezumat capitolul cinci spunând că „relatează satisfacţiile unui picnic obişnuit”.

În capitolul şase se întâmplă ceva: „Basil, întorcându-se acasă la ora înserării, o vede pe Ursula Brat într-un loc singuratic din mlaştină, vorbind aprins cu un străin necioplit”…

Apropierea lui pe terenul moale de turbă scăpând neobservată, a auzit din întâmplare cuvintele pe care i le-a spus Ursula la despărţire străinului cu înfăţişare înspăimântătoare:

— Trebuie să te văd din nou. Mâine seara la orele nouă şi jumătate! La intrarea în mânăstirea ruinată!

Cine e el? Şi de ce trebuie Ursula să îl întâlnească la o astfel de oră, într-un astfel de loc?

Şi aici, după ce am făcut efortul de a citi douăzeci de rânduri, aterizez, ca să zic aşa, la începutul capitolului al şaptelea. De ce nu mă pun pe treabă să-l citesc? Pentru că redactorul şef adjunct m-a răsfăţat.

— Citeşte, dumneata, îmi vine să-i spun. Mie povestiţi-mi mâine dimineaţă despre ce e vorba. Cine era ticălosul ala? De ce voia Ursula să-l revadă? De ce alege ea un loc neumblat? De ce la nouă şi jumătate seara, o oră care trebuie să fi fost nepotrivită pentru amândoi, pentru a se apuca de discuţii? De ce să fac eu efortul de a trece prin acest capitol de trei coloane şi jumătate? Asta e treaba dumitale! De ce eşti plătit doar?

Mi-e teamă că treaba asta să nu ducă la o cerere de romane prescurtate, din partea publicului. Care om ocupat îşi va mai petrece serile timp de o săptămână pentru a citi o carte atunci când un redactor şef adjunct amabil este gata să-i spună totul în cinci minute?

Şi simt că va veni o zi când editorul întreprinzător îşi va spune:

— De ce naiba să plătesc un om pentru a scrie o poveste de şaizeci de mii de cuvinte şi altul care să o citească şi să o repovestească în o mie şase sute?

Şi ni se va cere să ne scriem romanele în capitole care să nu depăşească douăzeci de cuvinte. Nuvelele noastre vor fi reduse la formula: „Băieţaş. O pereche de patine. Gheaţă ruptă, porţile Cerului”. Pe vremuri, un autor căruia i s-a comandat acest gen de tragedie despre un copil, ar fi ţesut-o în cinci mii de cuvinte. Personal, aş fi început încă din primăvară, pentru a-i da cititorului posibilitatea să se familiarizeze cu băiatul în timpul verii şi al toamnei. Ar fi fost un băieţel

cuminte: genul de băiat care o ia direct spre gheaţa cea mai subţire. Ar fi locuit într-o căsuţă. M-aş fi putut întinde cu ea pe parcursul a două pagini: cu ceea ce creşte în grădină, cu ce se vede din faţa uşii de intrare. Aţi fi cunoscut băiatul acela înainte de a termina eu cu el, aţi fi simţit că îl cunoaşteţi dintotdeauna. Vorbele lui nostime, gândurile lui copilăreşti, marile lui dorinţe vi s-ar fi imprimat în memorie. Tatăl ar fi putut avea o picătură de umor, iar adolescenţa i-ar fi imprimat mamei înclinaţia spre scris. Pentru gheaţă, am fi putut avea un lac misterios în pădure, despre care se spune că e bântuit de stafii. Ar fi auzit voci ciudate chemându-l. Aţi fi avut simţământul că ceva se va întâmpla!

Câte nu s-ar fi putut face din asta! Când mă gândesc la intriga asta irosită în nouă cuvinte, mă aprind de mânie.

Ce se va întâmpla cu noi scriitorii, dacă asta va deveni noua modă literară? Suntem plătiţi după lungimea manuscrisului, la tarife care încep cu o jumătate de coroană de la mia de cuvinte în sus. În cazul ăsta mi se spune, scriitori cum sunt Conan Doyle[60] şi Rudiard Kipling[61], tot vor mai putea câştiga câteva lire. Dar cum vom trai noi din romane care apar în serial şi pentru care majoritatea din noi vor primi doar câţiva bănuţi?

Nu, aşa ceva nu poate sa se întâmple! Să nu-mi spuneţi că nu vedeţi niciun motiv pentru care să merite să trăim. Asta nu e un argument! Eu vorbesc serios.

Ce să mai spunem despre drepturile de autor? Cine va mai cumpăra romane de trei pagini? Vor trebui tipărite pe foi volante şi vândute cu un peni pagina. Marie Corelli[62] şi Hali Caine[63] – dacă tot ce aud despre ei e adevărat – s-ar putea să câştige zece sau doisprezece şilingi pe săptămână. Dar ce vom face noi ceilalţi? Asta mă neliniştеşte!

AR TREBUI SĂ FIE POLITICOŞI SOLDAŢII?

Am avut odată dorinţa să petrec o iarnă plăcută şi liniştită la Bruxelles, pentru a-mi vedea de lucru şi a-mi cultiva mintea. Bruxelles este un oraş luminos şi vesel şi cred că aş fi reuşit dacă nu ar fi existat armata belgiană. Armata belgiană mă urmarea pretutindeni şi băga spaima-n mine. Judecând-o după propria experienţă, ar trebui să spun că era o armata bună, Napoleon a exprimat sub forma unei axiome ideea că inamicul n-ar trebui niciodată să scape de tine, n-ar trebui niciodată lăsat să simtă, chiar pentru o singură clipă, că s-a descotorosit de tine. Ce fel de tactică ar putea adopta armata belgiană în alte condiţii nu pot spune, dar acesta a fost planul campaniei asupra căruia s-a decis în cazul meu şi pe care l-a desfăşurat cu un succes care m-a uluit chiar şi pe mine.

Am constatat că era imposibil sa scap de armata belgiană. Mă hotărâsem să aleg străzile cele mai liniştite, unde aveam cea mai mica şansa să o întâlnesc, am încercat toate orele – dimineaţa devreme, după-amiaza sau seara târziu. Au existat momente de entuziasm când credeam că scăpasem de ea. Nu o puteam vedea nicăieri, nu o puteam auzi.

— Acum, îmi spuneam, acum vor urma cinci minute de linişte şi pace.

Dar o nedreptăţisem: activa în apropierea mea. Apropiindu-mă de colţul următor, auzeam bătaia tobei ei. Înainte de a fi parcurs încă un sfert de milă, era cu totul angajata în urmărirea mea. Săream într-un tramvai şi călătoream mai multe mile. Apoi, crezând că mă descotorosisem de ea,

coboram şi începeam să mă plimb. Cinci minute mai târziu mă urmarea un alt detaşament. Mă furişam spre casă, urmărit de armata belgiană cu bătăile ei entuziaste de tobă. Învins, făcut de ocară, cu mândria mea insulară pe vecie pierdută, mă târam în camera mea şi închideam uşa. Armata belgiană, victorioasă, se întorcea atunci, mărşăluind, la cazarmă.

Cel puţin dacă m-ar fi urmărit cu o fanfară: îmi place fanfara. Pot pierde vremea sprijinit de un stâlp şi ascultând fanfara ca oricare altul. Nu m-ar fi deranjat atât de mult daca m-ar fi urmărit cu o orchestră. Dar se pare că armata belgiană nu merge cu fanfara în frunte. Nu are nimic altceva decât toba asta. Nu are nici cel puţin o tobă adevărată – ceea ce numesc eu *tobă.* E o tobă de băieţaş, de felul aceleia în care obişnuiam să bat şi eu odată, până când mi-au luat-o şi m-au ameninţat că dacă o vor mai auzi vreodată în ziua aceea, o vor sparge în capul meu. E o laşitate să mergi încoace şi încolo bătând într-o astfel de tobă, atunci când nu e nimeni care să te oprească. Omul acela n-ar fi îndrăznit să o facă, dacă mama lui ar fi fost în apropiere. Nici cel puţin nu o bate ca lumea. Merge înainte, atingând-o cu un beţişor. Nu are nici o melodie, nu are niciun sens. Nu ţine nici cel puţin ritmul. La început, auzind-o din depărtare, credeam că sunetul e produs de vreo mică puşlama care ar trebui să fie la şcoală sau să facă ceva util scoţând un copilaş la plimbare în cărucior şi mă ascundeam în gangurile întunecoase ale caselor, hotărât ca atunci când va trece pe lângă mine să ţâşnesc afară şi să-l trag de urechi. Spre uimirea mea – în prima săptămână – am aflat că era armata belgiană, care se obişnuia, se pare, cu ororile războiului. Efectul ei a făcut din mine un adept al păcii cu orice preţ.

Mi se spune că armatele sunt necesare pentru a păstra liniştea Europei. În ceea fie mă priveşte, aş fi dispus să-mi asum riscul unei încăierări

ocazionale. Nu le poate spune nimeni că sunt cu totul demodaţi cu penele şi cu toate zorzoanele alea de metal? — oameni mari care nu pot fi trimişi la plimbare fără a fi însoţiţi de vreo două dădace care suflă dintr-un fluier de tinichea şi lovesc. Într-o tobă luată dintr-un magazin de jucării, pentru a-i ţine în frâu şi a-i împiedica să o ia care încotro? Ai putea crede că sunt pui de găină. Un cârd de soldaţi încărcaţi cu tot calabalâcul şi cu toate armele aducătoare de moarte atârnând de ei, ţopăind în ritmul muzicii, mă face să mă gândesc întotdeauna la Nebunul Alb[64] pe care Alice l-a întâlnit în Ţara Minunilor.

Înţeleg că pentru scopuri practice – să lupţi pentru ţara ta sau să lupţi pentru ţara altuia, un lucru care este, în general mult mai obişnuit[65] – lucrul esenţial este ca o anumită proporţie a populaţiei să fie capabilă să tragă drept înainte cu o puşcă. Că statul în picioare pe un rând şi răsucirile pe vârfurile picioarelor te vor ajuta, în condiţiile războiului modern, e unul din multele lucruri pe care mintea mea este incapabilă să le înţeleagă.

În evul mediu, când oamenii luptau unul cu altul corp la corp, trebuie să fi existat anumite avantaje în mişcarea precisă şi combinată. Când armatele erau doar maşini de fier, fiecare din ele străduindu-se, pur şi simplu să o împingă pe cealaltă afară de pe pământ, simultaneitatea în atac cu o mie de arme făcea parte din joc. Acum, când împuşcăm, din spatele unui adăpost, cu praf de puşcă ce nu face fum, mintea şi nu forţa brută, judecata individuală şi nu soliditatea combinată constituie cu siguranţă, rezultatul spre care trebuie să se tindă. N-ar putea cineva, aşa cum din sugerat, să-i explice militarului, că locul adecvat pentru sergentul care conduce instrucţia din zilele noastre e sub un clopot de sticlă dintr-un muzeu de antichităţi?

Am locuit odată lângă cazărmile din Hyde Park şi am văzut multe din metodele sergentului care conduce instrucţia[66]. Vorbind la modul general, este un om solid care are ceva din mersul unui porumbel plin de sine. Vocea sa este unul din lucrurile cele mai extraordinare din lume: dacă o poţi deosebi de lătratul unui câine, eşti foarte inteligent. Mi se spune că soldaţii o pot face după un oarecare antrenament, ceea ce creează o opinie mult mai bună despre inteligenţa lor decât ţi-ai putea forma altfel. În ceea ce mă priveşte însă, mă îndoiesc, de această afirmaţie. Cam pe vremea despre care vă vorbesc, eram proprietarul unui câine de aport şi câteodată mă amuzam împreună cu el urmărindu-l pe domnul sergent instruindu-şi grupa de soldaţi. Într-o dimineaţă striga obişnuitul său „Ham, ham, ham!" cam de vreo zece minute şi totul mersese foarte bine până atunci. Deodată şi evident spre uluirea sa completă, grupa s-a întors cu spatele la el şi a început să meargă spre Serpentine[67].

— Stai! strigă sergentul în clipa în care indignarea şi uluiala îi permiseră să deschidă gura, fapt care s-a întâmplat din fericire la timp pentru a salva grupa de pericolul unui mormânt de apă.

— Cine mama dracului şi muma pădurii v-a spus să faceţi asta?

Grupa îl privi derutată, dar nu spuse nimic şi fu adusă înapoi la locul unde fusese înainte. O clipă mai târziu se întâmplă exact acelaşi lucru. Am crezut că sergentul va exploda. Eram gata să alerg la cazarmă după ajutor medical. Dar izbucnirea sa a trecut. Invocând forţele combinate ale cerului şi ale iadului pentru a-l susţine în această încercare, el îi ceru grupei sale ca, de la om la om, să-l informeze asupra motivului pentru care, după toate aparenţele, se lipseau de serviciul lui şi se instruiau singuri.

În clipa aceea „Columb" lătră din nou şi explicaţia îi apăru cât se poate de limpede.

— Vă rog să plecaţi, domnule, mă rugă el. Cum îmi pot eu instrui oamenii, atunci când câinele dumneavoastră se amestecă tot la cinci minute?

Întâmplarea care urmează nu a avut loc cu acelaşi prilej, ci altădată. Câinele se pare că a înţeles ce se întâmplă şi se amuza de situaţie. Câteodată, când întâlnea un soldat care se plimba cu drăguţa lui, Columb ascuns după picioarele mele, lătra brusc. Imediat omul dădea drumul fetei şi începea, involuntar, să execute exerciţii militare.

Autorităţile Ministerului de Război m-au acuzat că am dresat câinele. Nu-l dresasem: aceasta era vocea lui naturală. Am sugerat autorităţilor Ministerului de Război ca, în loc să se certe cu câinele meu pentru că foloseşte propria sa limba, să înveţe sergenţii să utilizeze engleza.

Nu puteau să înţeleagă. Neplăcerile pluteau în aer şi, locuind acolo unde locuiam pe vremea aceea, am considerat că este mai bine să mă despart de Columb. Am văzut ce urmărea Ministerul de Război şi nu aveam dorinţa ca responsabilitatea pentru ineficienţa armatei britanice să-mi fie aruncată în cârcă.

Acum douăzeci de ani, la Londra, treceam printr-o perioadă de tulburări civile şi s-a apelat la cetăţenii susţinători ai ordinei să se înroleze într-un corp special de poliţie. Eram tânăr şi speranţa de a avea încurcături îmi surâdea mai mult decât acum. În compania a cinci sau şase sute de alţi cetăţeni, mai mult sau mai puţin respectabili, m-am aflat într-o dimineaţă de duminica în curtea de instrucţie a cazărmii din Albany[68]. În opinia autorităţilor, ne putem apăra mai bine căminele şi proteja mai bine soţiile şi copiii dacă învăţăm în primul rând să ne întoarcem ochii la dreapta său la stânga la comandă şi dacă mergem cu degetele mari de la mână proiectate în afara. În consecinţă, a fost numit un sergent pentru a ne instrui asupra acestor lucruri. El ieşi din cantină ştergându-şi gura şi lovindu-se uşor peste picior, conform obiceiului,

cu o cravaşă regulamentară. Dar, pe măsură ce se apropia de noi, expresia i se schimba. Cei mai mulţi dintre noi eram nişte domni solizi şi eleganţi, îmbrăcaţi în redingote şi cu pălării de mătase. Sergentul avea simţul lucrurilor potrivite. Nu-i plăcea ideea de a ne înjura şi de a striga la noi şi, renunţând la ea, părea că este cu totul lipsit de mijlocul adecvat de comunicare. Poziţia ţeapănă a spinării îi dispăru. Ne salută cu o atitudine respectuoasă şi ne vorbi cu un limbaj propriu uzanţelor sociale.

— Bună dimineaţa, domnilor, zise sergentul.

— Bună dimineaţa, am răspuns noi şi urmă o pauză.

Sergentul mişca picioarele fără astâmpăr. Noi aşteptam.

— Ei bine, domnilor, spuse sergentul cu un zâmbet plăcut, ce aţi spune să vă aliniaţi?

Noi am căzut de acord să ne aliniem. El ne-o arătat cum să o facem. Privi critic spatele ultimului rând.

— Numărul trei, puţin mai în faţă, dacă nu vă supăraţi domnule, sugeră el.

Numărul trei, un domn care părea foarte important, păşi înainte.

Sergentul privi critic partea din faţă a primului rând.

— Puţin mai în spate, dacă nu vă supăraţi, domnule, sugeră el adresându-se celui de al treilea domn de la capătul rândului.

— Nu pot, explică al treilea domn. De-abia reuşesc să rămân unde sunt acum.

Sergentul privi critic printre rânduri.

— A, spuse sergentul, unii din noi ne atingem cu pieptul. Vom mări distanţa cu un picior, dacă sunteţi de-acord, domnilor!

Instrucţia continuă în maniera plăcută de mai sus

— Ei acum, domnilor, ce-ar fi să încercăm să ne plimbăm puţin? Înainte, marş! Vă mulţumesc,

domnilor. Vă cer scuze pentru deranj, dar s-ar putea să fie nevoie să alergăm – desigur tot înainte. Aşa că, dacă într-adevăr. n-aveţi nimic împotrivă, vom merge-n pas alergător! Stai! Şi data viitoare, păstraţi cu grijă alinierea; arată mult mai bine, dacă mă înţelegeţi. Respiraţia se formează odată cu exerciţiul.

Dacă lucrurile astea trebuie totuşi făcute, de ce n-ar fi făcute astfel? De ce nu s-ar adresa sergentul recruţilor în mod politicos:

— Ei. tinerilor, sunteţi gata? Nu vă grăbiţi: n-are rost să faceţi un efort pentru un lucru care trebuie să devină o plăcere pentru noi toţi. Aşa e bine, chiar foarte bine, ţinând cont că sunteţi începători. Dar mai lipseşte, ceva în ţinuta dumitale, soldat Bullyboy. Scuză-mă dacă pun întrebări de ordin personal, dar picioarele dumitale sunt strâmbe de-adevărat? Sau crezi că ai putea, cu un efort, să iei o înfăţişare mai puţin asemănătoare ca cea a unei marionete ale cărei sfori au slăbit? Mulţumesc, aşa e bine. Mărunţişurile astea par lipsite de importanţă, îmi dau seama, dar, la urma urmelor, putem încerca să arătăm cât se poate mai bine.

— Nu vă plac cizmele pe care le purtaţi, soldat Montmorency? O, vă cer scuze. Credeam, din felul în care v-aţi aplecat şi v-aţi uitat la ele, că probabil nu vă place cum arată. Scuzaţi-mă dacă am greşit.

— Suferiţi de indigestie, domnul meu? Să vă aduc puţin coniac? A, nu e indigestie? Ce-o fi atunci? De ce încercaţi să ascundeţi? Nu trebuie să vă ruşinaţi. Toţi o păţim. Hai spune, omule. Să vedem ce e.

Reuşind cu astfel de cuvinte să-şi alinieze oamenii, el recomandă în continuare exerciţii pentru menţinerea sănătăţii

— La umăr, arm’! Bine, domnilor, foarte bine pentru început. Totuşi, dacă-mi permiteţi să fiu critic, nu e perfect. Treaba asta e mai complicată decât vă imaginaţi dumneavoastră, domnilor. Îmi permiteţi să atrag atenţia soldatului Henry

Thompson că o puşcă pusă în unghi drept pe umeri este capabilă să-l deranjeze pe domnul din spatele său? Chiar din perspectiva propriei sale comodităţi, sunt absolut sigur că soldatul Thompson ar face mai bine să urmeze procedura obişnuită.!

— Aş mai sugera soldatului St. Leonard că nu am venit aici pentru a deveni maeştri în arta de a balansa o puşcă grea pe palma întinsă a mâinii. Performanţa soldatului St. Leonard este fără îndoială extraordinară. Dar nu e război.

— Vă rog să mă credeţi, domnilor, acest lucru a fost studiat cu cea mai mare atenţie şi nu mai aşteptam nicio îmbunătăţire ca rezultat al efortului individual. De aceea să urmărim uniformitatea. Este monotonă, dar are rezultate sigure. Deci, domnilor, încă o dată!

Terenul de instrucţie s-ar transforma într-o sursa de plăceri inocente pentru unii oameni. „Ofiţer şi gentleman" ar deveni în expresie care ar dobândi sens. Supun ideea atenţiei ziarului „Pall Mall"[69] în schimbul onorariului obişnuit.

Greşeala militarului este că studiază prea mult, citeşte prea multă istorie şi e prea reflexiv. Dacă, în loc de aceasta, ar privi mai mult în jurul său, ar vedea că lucrurile se schimbă. Cineva a spus militarului că bătălia de la Waterloo a fost câştigată pe terenurile de joc de la Eton[70]. Aşa că el merge la Eton să se joace. Într-una din zilele care au să vină, va îi chemat să lupte la un alt Waterloo şi atunci, când va fi prea târziu, i se va explica faptul că a fost câştigat nu pe terenul de joc, ci într-o clasă.

De pe colina aflată pe vechiul câmp din Waterloo, îţi poţi forma o idee de ceea ce însemnau bătăliile în vechile condiţii. Celelalte câmpuri de luptă ale Europei dispar rapid: verze olandeze cât se poate de utile, după cum ar fi subliniat Carlyle[71] cu o satisfacţie explicabilă, ascund teatrul copilăreştii prostii umane. Ca să

spunem aşa, găseşti cizmari utilizaţi în mod fericit pentru a repara pantofi, femei discutând vesele deasupra jgheaburilor de spălat rufe, chiar pe locul unde, cu o sută de ani în urmă, conform ghidului publicat, o mie de oameni îmbrăcaţi în albastru şi o mie de oameni îmbrăcaţi în roşu s-au aruncat unii asupra altora ca nişte foxterieri plini de arţag şi s-au omorât unii pe alţii.

Dar câmpia de la Waterloo s-a schimbat prea puţin. Ghidul, al cărui bunic a participat la bătălie – numărul bunicilor care trebuie să fi luptat la Waterloo este extraordinar de mare: trebuie să fi fost regimente întregi formate din bunici – îţi poate arăta locul pe care s-a desfăşurat fiecare atac, îţi poate arăta fiecare încreţitură de teren – care s-a păstrat încă – în spatele căreia se ghemuia infanteria. Toată treaba a început şi s-a sfârşit într-un spaţiu doar cu puţin mai mare decât o jumătate de milă. În aceste condiţii poţi înţelege avantajul rezultat din deplasarea perfectă a maşinii de luptă, utilizările eşalonului, sarcinile batalionului de legătură, modul de manevrare al centrului, a aripii stângi şi a celei drepte. Atunci merita – dacă războiul va merita vreodată, un lucru de care oamenii cu bun simţ se îndoiesc – să iroseşti doi ani din instrucţia unui soldat, pentru a-l învăţa pasul de front. În secolul al douăzecilea, să-i înveţi pe soldaţi evoluţia Războiului de treizeci de ani[72] e la fel de raţional ca a încărca cuirasatele noastre cu valuri de pânză.

Am urmărit odată o companie de voluntari ce traversa podul Blackfriars[73] în drum de la Southwark spre Temple. Lângă Ludgate Hill[74], ofiţerul aflat la comandă. un domn tânăr dar foarte conştiincios, comandă:

— La stân… ga!

Avangarda o luă imediat pe o alee îngustă – i-am uitat numele – care ar fi dus întreaga trupă în preajma lui Whitefriars[75] unde, după toate

probabilităţile, ar fi fost pierduţi pentru vecie. Întreaga companie a trebuit să fie oprită, să facă stânga-mprejur şi să se retragă o sută de paşi. Apoi fu dat alt ordin!

— Pas alergător!

Avangarda o luă la goană de-a curmezişul lui Ludgate Circus[76], îndreptându-se spre Piaţa de carne.

În acest moment, tânărul ofiţer comandant renunţă să mai fie militar şi vorbi raţional.

— Nu aşa, strigă el. Luaţi-o pe Fleet Street[77] şi prin Middle Temple Lane.

Atunci armata viitorului a putut să-şi continue drumul fără alte dificultăţi.

AR TREBUI SĂ FIE ADEVĂRATE POVESTIRILE?

A fost o dată ca niciodată o tânără domnişoară încântătoare, cu mult bun gust, care a fost întrebată într-o zi de tatăl ei neliniştit, căci anii treceau şi cheltuielile familiei nu scădeau deloc, de care din numeroşii tineri potriviţi pentru însurătoare ce îi făceau curte pe atunci îi plăcea mai mult. Ea îi răspunse că tocmai aceasta era dificultatea: nu se putea hotărî de care îi plăcea cel mai mult. Toţi erau atât de drăguţi! Pur şi simplu nu putea să aleagă unul, dacă asta însemna excluderea tuturor celorlalţi. Ceea ce ar fi dorit ea era să se căsătorească cu toţi la un loc, dar bănuia că acest lucru este imposibil.

Cred că mă asemăn cu acea tânără domnişoară, nu atât în ceea ce priveşte farmecul şi frumuseţea, cât în privinţa luării unei hotărâri, atunci când se ridică problema autorului meu preferat sau a cărţii favorite. E ca şi când cineva te-ar întreba care îţi este mâncarea preferată. Există momente când preferi un ou la ceai. Cu alte prilejuri doreşti o scrumbie afumată. Astăzi poţi opta pentru homari. Mâine simţi că nu vei mai dori homari niciodată în viaţa ta. Vrei odată să încerci să ţii pentru un timp o dietă cu pâine şi lapte şi o budincă de orez. Întrebat pe nepregătite să spun dacă prefer îngheţata supei, sau un biftec icrelor negre, aş fi într-o mare încurcătură.

S-ar putea să existe cititori care preferă o singura dietă literară. Eu sunt o persoană foarte pofticioasă, având nevoie de mulţi autori pentru a mă satisface. Există stări sufleteşti când forţa sălbatică a surorilor Brontë[78] mi se potriveşte cât se poate de bine. Inima se bucură în atmosfera

plină de tristeţea fără leac din La *răscruce de vânturi,* ca şi în cea a cerului mohorât dintr-o toamnă furtunoasă. Probabil că una din minunăţiile cărţii provine din cunoaşterea faptului că autoarea era o tânără zveltă şi delicată. Te întrebi ce-ar fi devenit opera ei dacă ar fi trăit ca să poată acumula o mai mare experienţa de viaţă; sau poate a fost propice faimei sale, faptul că natura i-a smuls pana atât de timpuriu din mână? Poate că violenţa ei stăpânită a fost mai potrivită caracterelor complicate din Yorkshire, decât celor din sferele deschise şi educate ale vieţii.

Nu există prea multă asemănare între cele două cărţi, dar de câte ori mă gândesc la Emily Brontë, gândurile-mi aleargă întotdeauna spre Olive Schreiner[79]. Şi în acest caz apăra o tânără fată care avea o voce de om puternic; dar mă îndoiesc că ea va mai scrie vreodată o carte care ne va aminti de prima. „Povestea unei ferme africane" nu este o operă care poate fi reparată.

În ultimul timp am făcut progrese în domeniul literaturii, îmi aduc bine aminte de furtuna de indignare cu care a fost întâmpinată „Ferma africană" de către doamna Grundy[80] şi numeroasa sa şcoală care este acum din fericire tot mai redusă. Era o carte care trebuia ţinută cât mai departe de mâinile oricărui tânăr sau oricărei tinere. Dar mâinile tinerilor şi tinerelor s-au întins şi au apucat-o cu putere, spre a-i veni în ajutor. Este cât se poate de ciudată aceasta idee a doamnei Grundy, că tinerii bărbaţi şi tinerele femei nu trebuie niciodată să gândească, că toată literatura care face ceva mai mult decât să fie ecoul convenţiilor sociale trebuie ascunsă.

Apoi sunt momente când îmi place să galopez prin istorie călare pe măturoiul lui Sir Walter[81]. La alte ore ale zilei e plăcut să stai de vorbă cu înţeleapta George Eliot[82]. De pe terasa grădinii ei arunc o privire în jos spre Loamshire şi oamenii ei

obişnuiţi, în timp ce ea-mi povesteşte cu voce profundă despre inimile ascunse care bat şi se zbat sub hainele de catifea şi podoabele de dantelă.

Cui poate să nu-i placă Thackeray[83], cel mai blând şi mai inteligent dintre oameni, în ciuda uşoarei impresii de snobism de care ar da dovadă? Există ceva patetic în oroarea acestui om bun faţă de snobism, căruia i-a căzut victima şi el însuşi. Să nu fi fost o poză, creată în mod conştient sau inconştient? Toţi eroii săi trebuie să fie neapărat oameni de lume, o companie adecvată pentru doamnele şi domnii din înalta societate. Pentru el livreaua era foarte adesea însuşi omul. Până şi Jeames de la Pluche[84] are picioare de bărbat, în ciuda pulpelor sale împăiate, dar Thackeray nu putea vedea niciodată mai departe de ciorapii de mătase. Thackeray a trăit şi a murit în Lumea cluburilor. Ai impresia că pentru el lumea era mărginită de Temple[85] la est şi Park Lane[86] la vest, dar ne-a arătat tot ce era bun în această lume a cluburilor şi de dragul marilor domni şi a suavelor doamne pe care ochii lui binevoitori i-au văzut în această zonă atât de mică, nu prea populată de domni mari şi doamne suave, să-i aducem omagiul nostru.

Tom Jones[87], *Peregrine Pickle*[88] şi *Tristam Shandy*[89] sunt cărţi care-l fac pe om mai bun dacă le citeşte şi dacă le citeşte în mod inteligent. Ele îl învaţă că literatura, pentru a putea fi o forţă viabilă, trebuie să se ocupe de toate sferele vieţii şi că pretenţia noastră prostească că suntem perfecţi în toate privinţele şi că ducem o viaţă desăvârşită în care doar personajul negativ al povestirii deviază de la drumul drept, ne e prea puţin folositoare.

Aceasta este o problemă care trebuie să fie luată în consideraţie atât de către cei care scriu, cât şi de cei care cumpără povestirile. Dacă literatura trebuie să fie privită doar ca un amuzament pentru

o oră de odihnă, atunci, cu cât are o legătură mai mică cu viaţa, cu atât mai bine. Privind într-o oglindă care redă viaţa aşa cum este, suntem înclinaţi să ne gândim; şi când gândirea intră prin fereastră, mulţumirea de sine iese pe uşă. Ar trebui un roman sau o piesă care să ne determine să medităm asupra problemelor existenţei, sau să ne ademenească pentru o clipă departe de drumul mare şi prăfuit al lumii, spre câmpiile încântătoare ale ţării visurilor? Dacă vrem doar ultimul lucru, să ne lăsăm atunci eroii şi eroinele să nu fie ceea ce sunt cu adevărat bărbaţii şi femeile, ci ceea ce ar trebui să fie. Angelina să fie întotdeauna nepătată[90] şi Edwin întotdeauna sincer. În ultimul capitol, virtutea să triumfe întotdeauna asupra ticăloşiei şi să ne închipuim că ceremonia căsătoriei va răspunde la toate întrebările Sfinxului[91].

Sunt foarte gustate acele poveşti în care prinţul este întotdeauna frumos şi curajos, în care prinţesa este întotdeauna cea mai bună şi mai frumoasă prinţesă care a trăit vreodată, în care îi cunoşti pe oamenii răi de la prima ochire, după urâţenia şi toanele lor rele, fiind astfel cu totul imposibil să faci greşeli, în care zânele sunt, prin însăşi natura lor, mai puternice decât ielele, în care cărările întunecoase conduc întotdeauna spre palate minunate, în care balaurul este întotdeauna învins şi în care soţii cuminţi se pot baza pe faptul că vor trăi mereu fericiţi până la adânci bătrâneţi. „Lumea e prea mult alături de noi”. E bine din când în când să scapi de ea în lumea ficţiunii. Dar vai, nu putem trăi în lumea ficţiunii şi cunoaşterea geografiei ei ne ajută prea puţin atunci când ne întoarcem în ţara plină de hârtoapele realităţii.

Nu sunt necesare ambele ramuri ale literaturii? În niciun caz să nu renunţăm să visăm, în miezul nopţilor de vară, la îndrăgostiţii conduşi pe căi ocolite spre fericire de către Puck[92], la duci virtuoşi – se găsesc şi de-ăştia în lumea ficţiunii –

la soarta îmblânzită de credinţă şi blândeţe. Dar în orele noastre de dispoziţie gravă, nu putem găsi satisfacţie gândind împreună cu Hamlet[93] şi Coriolanus[94]. N-ar putea atât Dickens cât şi Zola să-şi aibă tejgheaua lor la Bâlciul deşertăciunilor[95]? Dacă literatura trebuie atât să ne vină în ajutor cât şi să fie un mijloc de petrecere a timpului, trebuie să se ocupe cu urâtul tot aşa cum se ocupa cu frumosul; trebuie să ne arate nu aşa cum dorim să apărem, ci aşa cum ne ştim că suntem. Omul a fost descris ca o fiinţă cu aspiraţii care ajung până la cer şi cu instincte care-şi găsesc rădăcina altundeva. Literatura trebuie să-l flateze, sau să îl arate aşa cum este?

Despre scriitorii în viaţa, cred că nu poţi vorbi cu certitudine, poate doar cu excepţia acelora care sunt cu noi de atât de mult timp încât am uitat că ei nu aparţin trecutului. I s-a făcut vreodată dreptate geniului neîndoielnic al lui Ouida[96] de către superficiala noastră şcoală de critică, întotdeauna extrem de îndemânatică în descoperirea unor defecte la fel de evidente cum sunt coşurile pe o faţă frumoasă? Santinelele ei se „joacă” cu mâncarea. Caii ei câştigă Derby-ul[97] trei ani la rând. Personajele sale feminine negative aruncă fructe africane în Tamisa, la Richmond, de la ferestrele clădirii „Star and Garter”. Distanţa fiind de aproximativ trei sute şi cincizeci de yarzi[98] este o aruncare foarte bună. Ei bine, cărţile nu merită citite numai pentru lipsa absurdităţilor. Ouida are forţă, sensibilitate, adevăr, pasiune; şi aceste calităţi ale unui scriitor îl fac capabil să duca în spate mult mai multe greşeli decât cele pe care le are Ouida. Dar asta este metoda de lucru a criticii noastre mărunte: îl vede pe un artist aşa cum Gulliver le vede pe doamnele din Brobdingnag[99]. E prea mic ca să le vadă aşa cum sunt întregi: o aluniţă sau un neg e tot ce poate vedea.

De ce nu a fost citit mai mult George Gissing[100]? Dacă fidelitatea faţă de adevărul vieţii ar fi cheia succesului literar, vânzarea cărţilor lui Gissing s-ar fi ridicat la milioane în loc de sute de exemplare.

Au fost meritele literare ale lui Mark Twain, cu excepţia umorului său, recunoscute în cercurile literare aşa cum ar fi trebuit să fie recunoscute[101]? *Huck Finn*[102] ar fi o mare operă chiar dacă n-ar stârni nici un singur zâmbet dintr-un capăt în altul al cărţii.

Printre indieni şi printre triburile de sălbatici, faptul că un membru al comunităţii şi-a pierdut unul din simţuri este luat drept un mare avantaj: atunci el este considerat drept o persoana superioară. Aşa se întâmplă şi în cadrul unui gen de cititori anglo-saxoni: pentru ca un om să dobândească prestigiu literar este necesar să-i lipsească simţul umorului. Mi se oferă două ciudate exemple moderne de succes literar asigurat chiar de către acest neajuns.

Toţi aceşti autori sunt favoriţii mei, dar o astfel de preferinţă e considerata astăzi a fi lipsă de gust. i se spune că dacă-l iubeşti pe Shakespeare trebuie neapărat să-l urăşti pe Ibsen; că nu-l poţi aprecia pe Wagner şi tolera pe Beethoven; că dacă-i recunoaştem vreun merit lui Doré[103] suntem incapabili să-l înţelegem pe Whistler[104] Cum aş putea spune care e romanul meu preferat? Pot doar să mă întreb care din ele îmi apare mai clar în memorie, care e cartea spre care mă îndrept mai des în acea jumătate de oră plăcută dinaintea cinei, când. cu toate scuzele pe care le datorez bunului domn Smiles[105] este inutil să mă gândesc la muncă.

Când mă uit la exemplarul meu din *David Copperfield* observ că e mai uzat decât oricare alt roman de pe rafturile mele. Pe măsură ce întorc paginile cu colţuri îndoite, citind titlurile familiare: *Domnul Micawber în dificultate*, *Domnul Micawber în închisoare, Mă îndrăgostesc de*

Dara, O pierdere, Soţia mea copil, revăd pagini întregi din propria mea viaţa; atâtea din durerile şi atâtea din bucuriile mele sunt legate de un capitol sau de altul. Ziua aceea – ah, cât de bine mi-o amintesc atunci când citesc despre curtea pe care David i-o făcea Dorei, dar am avut grija să sar peste capitolul despre moartea Dorei. Biata, drăguţa şi micuţa doamnă Copperfield în dreptul porţii, ţinându-şi copilul în braţe, e întotdeauna asociată în mintea mea cu strigătul unui copil, pe care l-ai ascultat timp îndelungat. Am găsit cartea câteva săptămâni mai târziu, aşezată cu faţa în jos pe un scaun, nemişcată din locul în care am pus-o grăbit.

Voi toţi, prieteni vechi, de câte ori nu am scăpat de propriile griji în compania voastră plăcută! Peggoty[106], draga mea, vederea ochilor tăi buni îmi face atât de bine! Prietenul nostru comun, domnul Charles Dickens, a preferat, o ştim cu toţii, să-şi dezvăluie puţin sentimentele. Om bun, nu poate vedea defectele celor pe care îi iubeşte, dar pe tine, draga mea doamnă, dacă-mi permiţi să mă adresez cu un nume de care s-a abuzat prea mult, te-a înfăţişat în culori adevărate. Te cunosc bine, cu inima ta atât de bună, cu firea ta aprigă, cu felul tău simplu şi omenesc de a gândi. Tu singură nu-ţi vei da niciodată seama de valoarea ta, cu cât este mai bună lumea datorită ţie! Te consideri o persoană obişnuită, bună doar de făcut prăjituri, la ţesutul ciorapilor şi dacă un bărbat – nu un bărbat tânăr cu ochii înceţoşaţi, deschişi doar pe jumătate, ci un bărbat pe care viaţa l-a făcut dornic să vadă frumuseţea ascunsă în spatele feţelor obişnuite – ar îngenunchea şi ţi-ar săruta mâna roşie şi aspră, ai fi de-a dreptul uluită. Dar acesta ar fi un bărbat înţelept, Peggotty, ştiind ce lucruri să nu ia în seamă şi pentru care lucruri ar trebui să-i mulţumească lui Dumnezeu, care a dat frumuseţii multe forme.

În faţa dumitale, domnule Wilkins Micawber, şi a dumitale, cea mai grozavă din soţiile credincioase, doamnă Emma Micawber[107] îmi scot pălăria. Cât de des m-a salvat exemplul filosofiei voastre pe vremea când sufeream, la fel ca voi, de presiunile temporare ale datoriilor, când soarele prosperităţii mele apusese şi el dincolo de orizontul întunecat al lumii – pe scurt, când eram şi eu la ananghie. M-am întrebat ce ar fi făcut familia Micawber în locul meu. Şi mi-am răspuns. S-ar fi aşezat în faţa unei farfurii cu friptură de miel, gătită şi trecută prin pesmet de mâinile îndemânatice ale Emmei, după care ar fi urmat un punch, fiert de către veselul Wilkins şi şi-ar fi uitat pentru moment toate necazurile.

După ce am văzut că mi-a rămas suficient mărunţiş în buzunar, am intrat în cel mai apropiat restaurant şi m-am tratat cu o masa atât de somptuoasă pe cât îmi permitea mărunţişul de care am amintit, ieşind din restaurant mai puternic şi mai pregătit de luptă. Şi uite! soarele prosperităţii mele trase cu ochiul la mine de după nori, făcând şiret cu ochiul, ca şi când ar spune: „Veseleşte-te: sunt aici, imediat după colţ”.

Veseliţi-vă, poznaşii mei, domnule şi doamnă Micawber. Cum ar putea jumătate din lume să-şi înfrunte soarta fără ajutorul unei firi atât de blânde şi de zvânturatice ca a voastră? Îmi place să mă gândesc că necazurile voastre se pot îneca într-un lucru atât de puţin primejdios ca un pahar de punch, închin pentru tine, Emma, şi pentru tine, Wilkins, şi pentru voi gemenilor! Să treceţi uşor peste pietrele aşezate în calea voastră. asemeni tuturor care sunt copilăroşi ca voi. Să apară întotdeauna ceva bun pentru voi, dragii mei! Ploaia vieţii să cadă mereu asupra capului tău chel, Micawber, asemeni ploilor din aprilie.

Şi tu, dulce Dora, dă-mi voie să mărturisesc că te iubesc, deşi prieteni inteligenţi te consideră proastă. O, prostuţă Dora, alcătuită aşa de Mama

Natură, care ştie că slăbiciunea şi neajutorarea sunt ca un talisman care atrage forţa şi tandreţea bărbatului, nu-ţi bate capul zadarnic pentru stridii şi carnea de oaie insuficient friptă, draga mea. Bucătărese bune vor avea grijă de aceste lucruri, contra a douăzeci de lire pe an. Treaba ta este să ne înveţi blândeţea şi bunătatea. Lasă-ţi în pace buclele rebele, fetiţo! învăţăm înţelepciunea de la fiinţe ca tine. Oamenii îngrozitor de înţelepţi te privesc batjocoritor. Oamenii prostesc de înţelepţi vor smulge din grădină crinii zâmbitori şi trandafirii nefolositori şi vor planta în locul lor numai verze utile şi hrănitoare. Dar grădinarul, ştiind mai bine ce face, plantează florile proaste şi cu viaţă atât de scurtă, în timp ce oamenii prostesc de înţelepţi se întreabă de ce o face.

Curajosule Traddles[108], cu inima impetuoasă şi părul zburlit, Sophy[109] cea mai grozavă dintre fete, Betsy Trotwood[110] cu manierele tale elegante şi inima ta de femeie, aţi venit la mine în camere modeste, făcând locul posomorât să pară luminos. În orele înserării, feţele voastre blânde m-au privit ieşind dintre umbre, iar vocile voastre domoale m-au îmbărbătat.

În ceea ce le priveşte pe mica Em'ly[111] şi pe Agnes[112], poate datorită prostului meu gust, nu împărtăşesc entuziasmul prietenului meu Dickens pentru ele. Femeile bune ale lui Dickens sunt toate prea bune pentru hrana de toate zilele a naturii umane. Esther Summerson[113], Florence Dombey[114] şi Micuţa Nell[115] – voi nu aveţi slăbiciuni pentru care sa vă iubesc.

Personajele lui Scott[116] sunt, într-un mod asemănător, simple texte cu iluminări. Scott a conturat o singură eroina autentică: Catherine Seton[117]. Celelalte femei nu sunt altceva decât premiul pe care trebuie să-l câştige eroul la sfârşit, ca purcelul de lapte sau pulpa de oaie pentru care ţăranul se caţără pe stâlpul uns.

Că Dickens a ştiut sa creeze o femeie asemănătoare celor reale a dovedit-o prin Bella Wilferm[118] şi Esthella din *Marile speranţe.* Dar femeile adevărate n-au fost niciodată populare în roman. Cititorii o prefera pe cea falsa, iar cititoarele obiectează când se spune adevărul.

Din punct de vedere artistic, *David Copperfield* e, fără îndoială, cea mai bună opera a lui Dickens. Umorul sau e mai discret, patosul sau are mai puţină intensitate.

Una din caricaturile lui Leech[119] reprezintă un birjar dormind liniştit în şanţ.

— O, bietul de el, trebuie să fie bolnav, spune din mulţime, o doamnă cu inima bună.

— Bolnav! replică un trecător indignat. Bolnav! A băut prea mult din aia din care eu n-am băut destul!

Dickens a suferit de prea puţin din ceea ce unii din noi au avut parte prea mult: de critică. Opera lui a întâmpinat prea puţină rezistenţă pentru a-i mobiliza forţele. Prea adesea patosul său se transformă în anticlimax[120] şi acest lucru nu se întâmplă din lipsă de îndemânare, ci din lipsă de atenţie. Este greu de crezut că scriitorul de succes care a dat frâu liber sentimentalismului său – sau mai bine zis sentimentalismului publicului – să alerge nestăpânit alături de el în scene cum sunt moartea lui Paul Dombey[121] şi Micuţa Nell sau că el a fost artistul care a zugrăvit moartea lui Sidney Carton[122] şi a lui Barkis[123]. Moartea lui Barkis, ca şi cea a colonelului Newcome[124], e după părerea mea, unul din exemplele cele mai reuşite din literatura engleză. Nu se mizează pe o emoţie extrem de puternică. El e un bătrân obişnuit, care se agaţă prosteşte de o casetă obişnuită. Soţia sa, o femeie simplă, şi barcagiii, stau alături de el, aşteptând calmi sfârşitul. Nu există o tensiune ulterioară. Simţi că moartea intră, înălţând toate

lucrurile şi, atins de mâna ei, caraghiosul şi bătrânul Barkis devine uriaş.

În Uriah Heap[125] şi doamna Gummidge[126], Dickens conturează mai mult tipuri decât personaje. Pecksniff, doamna Gom'p, Mark Tapley[127], Podsnap[128], Dolly Varden[129], domnul Bumble[130], Turveydrop şi doamna Jellyby[131] nu sunt personaje: sunt personificări ale unor tipuri umane.

Trebuie să ne întoarcem la Shakespeare pentru a găsi un scriitor care, prin intermediul literaturii, a îmbogăţit atât de mult gândirea oamenilor. Chiar dacă am spune că toate defectele lui Dickens sunt de două ori mai mari, tot am avea unul din cei mai mari scriitori ai timpurilor moderne. Oameni cum sunt cei din creaţiile lui Dickens n-au trăit niciodată, spune un mărunt critic. Nici Prometeu[132], care reprezintă spiritul omului, nici Niobe[133], mama tuturor mamelor, nu sunt o imagine veridică a cetăţenilor pe care ai putea să-i întâlneşti, în timpul unei plimbări de dimineaţă prin Atena. Şi niciodată n-a crescut o pădure ca Pădurea din Arden, deşi fiecare Rosalind şi Orlando[134] cunoaşte cărarea spre poienile care seamănă atât de mult cu cele de acolo.

Trebuie să vă mărturisesc că Steerforth[135], de care Dickens era deosebit de mândru, nu m-a interesat niciodată. Este un tânăr melodramatic. Cel mai râu lucru pe care i l-aş fi putut dori ar fi fost acela de a se căsători cu Rose Dartle şi să rămână să trăiască împreună cu mama lui. Fiind atât de atractiv, asta ar fi fost cea mai bună pedeapsa. Bătrânul Peggotty şi Ham sunt, desigur, imposibili. Trebuie acceptaţi tot ca tipuri. Fraţii Cheeryble[136], Kit[137], Joe Gargery[138], familia Boffin[139], John Peerybingles[140] pot fi acceptaţi ca tipuri ale bunătăţii umane – chiar dacă în viaţa reală cantitatea de virtute pe care Dickens o iroseşte cu un singur personaj ar fi folosită de

natura mult mai economă pentru a ajunge la cincizeci.

Pentru a rezuma prezentarea, David Copperfield este o poveste simplă, spusă într-un mod simplu; şi aşa sunt toate cărţile care trăiesc. Excentricităţile stilului, artificiile artistice pot face plăcere criticului dintr-o anumită epocă, dar literatura este o problemă care ne interesează pe toţi, băieţi şi fete, bărbaţi şi femei. Este o carte tristă şi asta îi dă un farmec suplimentar, în zilele acestea triste din ultima vreme. Omenirea se apropie de bătrâneţe şi am ajuns să ne placă tristeţea, asemeni unui prieten care a stat foarte mult alături de noi, în tinereţe, pe când eram viguroşi şi veseli. Ca şi marinarii lui Ulysses[141] primeam cu aceeaşi veselie şi razele soarelui şi tunetul. Sânge roşu curgea în vinele noastre şi râdeam, iar poveştile pe care ni le spuneam erau străbătute de vigoare şi speranţă. Acum stăm ca bătrânii, urmărind cu ochii în flăcări chipurile oamenilor; iar povestirile care ne plac sunt triste, ca poveştile pe care le-am trăit noi înşine.

OAMENII

Ar trebui să-mi placă Rusia mai mult decât îmi place, cel puţin de dragul numeroşilor prieteni buni pe care sunt mândru că îi am printre ruşi. Ţin întotdeauna pe poliţa şemineului o fotografie mare, pătrată; mă ajută să-mi menţin capul la acel grad de atenţie care este necesar pentru realizarea lucrărilor literare. În centru are o adresă scrisă frumos într-o engleză excelentă, pe care mărturisesc sincer că nu mă satur niciodată să o citesc, în jurul căreia sunt grupate câteva sute de nume pe care nu sunt în stare să le descifrez, dar care, în ciuda literelor lor ciudate, ştiu că sunt numele unor ruşi şi rusoaice de treaba, cărora le-a venit acum vreo doi ani ideea frumoasă de a-mi trimite drept felicitare de Crăciun acest mesaj de încurajare. Rusul, ca individ, este una din cele mai fermecătoare fiinţe de pe pământ. Dacă îi place de tine, nu şovăie să-ţi spună acest lucru, nu numai prin orice acţiune care poate exprima asta, ci şi prin ceea ce este probabil la fel de util în această lume bătrână şi cenuşie: vorbirea generoasă şi avântată.

Noi anglo-saxonii suntem foarte pricepuţi în a ne lăuda că nu arătăm acest lucru. Max Adler istoriseşte povestea unui băiat care a fost trimis de tatăl său să aducă lemne de foc. Băiatul s-a folosit de acest prilej pentru a dispărea şi nu şi-a mai arătat faţa sub acoperişul părintesc timp de peste douăzeci de ani. Apoi, într-o seară, un străin bine îmbrăcat şi zâmbitor apăru în faţa celor doi bătrâni şi anunţă că este copilul pe care l-au pierdut demult, reîntors, în fine, acasă.

— Ce să zic, văd că nu te-ai grăbit deloc, murmură bătrânul şi să fiu al naibii, ai uitat să

aduci lemnele.

Într-o zi luam masa cu un englez la un restaurant londonez. Intră un om care luă loc la o masă de lângă noi. Privind în jur şi întâlnind ochii prietenului meu, zâmbi şi salută din cap.

— Scuzaţi-mă o clipă, spuse prietenul meu. Trebuie să-i spun ceva fratelui meu. Nu l-am văzut de cinci ani.

Îşi termină supa şi-şi şterse mustaţa fără grabă înainte de a face cei câţiva paşi care-l despărţeau de cealaltă masă şi de a-i strânge mâna. Au stat puţin de vorbă, apoi prietenul meu s-a întors la masa mea.

— Nici nu credeam că-l voi mai vedea vreodată. remarcă prietenul meu. A făcut parte din garnizoana din locul acela din Africa – cum se numeşte oare?, iar am uitat – care a fost atacat de mahomedani. Doar trei au scăpat. Jim ăsta a avut întotdeauna noroc, un noroc nebun.

— Dar n-ai vrea să continui discuţia cu el? sugerai eu. Ne putem întâlni oricând să stăm de vorbă în ceea ce priveşte problema noastră.

— O, nu e nevoie, răspunse el, tocmai ne-am înţeles să ne vedem din nou mâine.

M-am gândit la scena aceasta într-o seara, în timp ce luam cina cu nişte prieteni ruşi la Hotelul „Sf. Petersburg”. Cineva din grupul nostru nu-şi văzuse vărul, inginer de mină, de aproape optsprezece luni. Şedeau unul în faţa celuilalt şi cel puţin de o duzină de ori, în timpul cinei unul din ei sărea de pe scaun pentru a alerga să-l îmbrăţişeze pe celălalt. Se îmbrăţişau strâns, sărutându-se pe ambii obraji şi se aşezau din nou cu ochii umezi. Cu toate acestea, comportamentul lor nu a provocat niciun fel de uimire printre concetăţenii lor.

Dar furia rusului e la fel de rapidă şi vehementă ca şi dragostea lui. Cu o alta ocazie luam cina cu nişte prieteni într-unul din cele mai bune restaurante de pe strada Nevski. Doi domni de la o

masă alăturată, care până cu o clipă înainte fuseseră angajaţi într-o conversaţie amicală, săriră brusc în picioare şi se luară la harţă. Unul din bărbaţi apucă sticla cu apă, pe care o sparse prompt de capul celuilalt Adversarul său îşi alese drept armă un scaun masiv din lemn de mahon şi, făcând câţiva paşi înapoi pentru a-şi face vânt, se împiedică de gazda mea.

— Vă rog să fiţi atent, spuse doamna.

— Vă rog să mă iertaţi, doamnă, răspunse bărbatul de pe capul căruia apa şi sângele şi roiau în egală măsură şi, cu grija cea mai mare de a evita să ne deranjeze, reuşi, cu multă îndemânare, să-şi doboare duşmanul la pământ, cu o lovitura bine ţintită.

La faţa locului apăru un poliţist. Nu încercă să se amestece, ci alergând înapoi în stradă, comunică vestea fericită altui poliţist.

— Asta are să-i coste o mulţime de parale, observă gazda mea, care îşi continua liniştită cina. De ce n-au avut puţină răbdare?

l-a costat într-adevăr o mulţime de bani. Cam o jumătate de duzină de poliţişti au ajuns la faţa locului, înainte ca numărul echivalent de minute să se fi scurs şi fiecare din ei aştepta să primească ceva. Apoi urară ambilor combatanţi noapte bună ieşiră evident bine dispuşi, în timp ce domnii se aşezară la masă cu capetele înfăşurate cu şervete ude, râsetele şi conversaţia amicală continuând la fel de nestânjenită ca mai înainte.

Ruşii dau unui străin impresia unui popor ele copii, dar şi în acelaşi timp un sentiment puternic că pe undeva dedesubt există şi anumite trăsături urâte. Muncitorii – ar fi mult mai corect dacă i-am numi sclavi – se lasă exploataţi cu răbdarea lipsită de revoltă a animalelor inteligente. Dar fiecare rus educat cu care discuţi acest subiect ştie că revoluţia e aproape. Dar despre asta îţi vorbeşte cu uşa închisă, căci nimeni în Rusia nu poate fi sigur că servitorii nu sunt spionii poliţiei.

Discutam politică într-o zi cu un înalt funcţionar rus când bătrâna lui menajera intră în camera – o femeie cu ochi blânzi şi părul cărunt care era în serviciul său de mai bine de opt ani şi a cărei poziţie în casă era aproape aceea a unui prieten. El se opri brusc şi schimbă conversaţia. Imediat ce uşa se închise în urma ei îmi explică:

— E mai bine să discuţi astfel de lucruri doar atunci când eşti fără martori; şi râse.

— Dar sunt sigur că puteţi avea încredere în ea, spusei eu. Pare atât de devotată familiei dumneavoastră.

— E mai bine să nu ai încredere în nimeni, răspunse el şi relua discuţia din punctul de unde fusese întreruptă.

— Toate se adună, spuse el. Sunt momente când aproape că simt mirosul sângelui în aer. Eu sunt bătrân şi s-ar putea să scap, dar copiii mei vor trebui să sufere – să sufere aşa cum trebuie să sufere copiii pentru păcatele părinţilor lor. Am făcut din oameni nişte fiare şi se vor năpusti asupra noastră ca brutele, cu cruzime şi fără a face nicio discriminare; ce e bun şi ce e rău, toate se vor prăbuşi în faţa lor. Dar trebuie să fie aşa. Este necesar.

Ţăranii ruşi, aceste vite de povară, cântă un cântec trist şi sălbatic în timp ce trudesc. Ruşii, îl cântă în cor pe cheiuri, în tâmp ce poartă în spinare poveri, îl cântă în fabrică, îl cântă în stepele nesfârşite şi istovitoare, în timp ce seceră grâul pe care nu-l pot mânca. Este un cântec despre viaţa buna a stăpânilor lor, despre petrecerile şi distracţiile lor, despre râsetele copiilor lor şi despre săruturile îndrăgostiţilor.

Dar sfârşitul fiecărui vers este acelaşi. Atunci când îl rogi pe un rus sa ţi-l traducă, el strânge din umeri.

— O, spune că va veni şi timpul lor, odată, răspunde el.

Este un refren patetic, care te urmăreşte. E cântat în saloanele din Moscova şi Sf. Petersburg şi discuţiile şi râsul se sting; un murmur, ca o răsuflare rece intră prin uşa închisă şi pătrunde pretutindeni. Este un cântec ciudat, ca tânguitul vântului obosit şi într-o zi va împrăştia în ţara groaza ce va vesti schimbarea.

Un scoţian pe care l-am întâlnit în Rusia mi-a spus că atunci când a venit pentru prima oară să lucreze în calitate de director al unei mari fabrici din Sf. Petersburg, care aparţinea patronilor săi scoţieni, în prima săptămână a făcut o gafă atunci când a plătit muncitorii. Dintr-o greşeală de calcul a banilor ruseşti, a plătit toţi oamenii cu aproape o rublă mai puţin. Şi-a descoperit greşeala înaintea sâmbetei următoare şi o corectă. Oamenii i-au ascultat explicaţia în linişte şi fără niciun comentariu. Lucrul pur şi simplu l-a uluit.

— Dar trebuie să vă fi dat seama că v-am plătit mai puţin, spuse el unuia din ei. De ce nu mi-aţi spus nimic?

— O, răspunse omul, credeam că puneţi banii în propriul dumneavoastră buzunar şi dacă ne-am fi plâns am fi fost concediaţi. Nimeni nu ne-ar fi crezut dacă dumneavoastră aţi fi spus altfel.

Corupţia pare a fi atât de răspândită în întreaga Rusie, încât toate clasele sociale au ajuns să o accepte ca făcând parte din ordinea firească a lucrurilor.

Un prieten mi-a dăruit un căţel, pe care să-l iau ca amintire. Era un animal valoros şi doream să-l păstrez. Dar este strict interzis să iei câini cu tine în compartimentele vagoanelor. Lista pedepselor şi consecinţele pentru un astfel de delict m-a speriat foarte tare.

— O, nu vei avea nicio problemă, mă asigură prietenul meu. Să ai pregătite în buzunar câteva a ruble pentru asta.

Am dat bacşiş şefului gării, am dat bacşiş controlorului de bilete şi am început, să fiu foarte

încântat de mine. Dar nu anticipasem ce mă aştepta. Vestea că un englez cu un câine într-un coş şi cu ruble în buzunar era în tren trebuie să fi fost transmisă prin telegraf tuturor staţiilor de pe linia respectivă. Aproape la fiecare oprire un funcţionar uriaş, purtând de obicei o sabie şi cască, urca în tren. La început, oamenii ăştia mă înspăimântau. Credeam că erau cel puţin feldmareşali.

Imaginea Siberiei mi-a apărut în minte. Nelinişti şi tremurând, i-am dat primului o piesă de aur. Mi-a strâns călduros mâna; credeam chiar că mă va săruta. Dacă i-aş fi oferit obrazul, sunt sigur că ar fi făcut-o.

De al doilea mi-a fost mai puţin teamă. M-a binecuvântat contra a două ruble şi, lăsându-mă în paza Celui Atotputernic, plecă. Înainte de a ajunge la frontiera germană, am dat echivalentul unei monede de şase peni unor oameni cu îmbrăcăminte şi ţinuta de general-maior; vederea feţelor lor iluminate şi binecuvântarea lor sinceră făcea toţi banii.

Dar faţă de omul care n-are buzunarele pline de ruble, oficialităţile ruse nu sunt atât de amabile.

Cheltuind alte câteva monede, mi-am văzut trecut câinele prin vamă fără nicio dificultate şi mi-a rămas răgazul necesar să privesc în jurul meu.

O fiinţă nenorocită era sâcâită de o jumătate de duzina de bărbaţi în uniforma şi el – cu faţa slabă strâmbată de un rânjet – le replica energic. Întreaga scenă evoca imaginea unei corcituri de câine hărţuit de nişte şcolari. În paşaportul sau fusese descoperită o mică neregulă, după cum mă informă un tovarăş de călătorie cu care m-am împrietenit. Omul n-avea buzunarele pline de ruble şi în consecinţă îl trimiteau înapoi la Sf. Petersburg – o călătorie de vreo optsprezece ore – într-un vagon care în Anglia n-ar fi fost întrebuinţat nici pentru transportul vitelor.

În ochii oficialităţilor ruse toată povestea părea o glumă bună; intrau din când în când în sala de aşteptare şi-l priveau cum stătea ghemuit într-un colţ şi după aceea ieşeau râzând. Rânjetul de pe faţa omului dispăruse; îi luase locul o indiferenţă apatică şi stupidă – expresia pe care o citeşti pe faţa unui câine bătut după ce a luat bătaie, atunci când stă întins nemişcat, cu ochii care privesc fix pierduţi în depărtare şi te întrebi dacă se gândeşte.

Muncitorul rus nu citeşte ziare, nu are niciun club şi totuşi ai impresia că a făcut cunoştinţă cu toate aceste lucruri. Pe malurile Nevei, la Sf. Petersburg, se află o închisoare. Se spune că astăzi nu se mai fac astfel de lucruri, dar până foarte recent ar fi existat în ea o mică celulă, aflată sub nivelul gheţii, în care prizonierii introduşi erau daţi dispăruţi după o zi sau două. fără ca cineva să mai afle ceva despre ei, cu excepţia, poate, a peştilor din Marea Baltică.

Între ei, oamenii vorbesc despre astfel de lucruri: birjarii săniilor, strânşi în jurul unui foc de cărbuni, truditorii ogoarelor într-un continuu du-te-vino în zorii cenuşii, muncitorii din fabrici cu şoaptele amuţite de zgomotul războaielor de ţesut

Acum câteva ierni căutam o locuinţă în Bruxelles şi am fost trimis să văd una pe o străduţă ce dădea spre Avenue Louise. Era mobilată cu zgârcenie, dar era plină de tablouri mari şi mici. Ele acopereau pereţii tuturor camerelor.

— Nu voi lăsa aici aceste tablouri, îmi explica gazda, o femeie bătrână cu faţa suptă. Sunt pictate de soţul meu. Pregătesc o expoziţie.

Prietenul care mă trimisese îmi spusese că femeia era văduvă şi că trăia la Bruxelles de vreo zece ani, ducând o existenţă precară închiriind camere.

— V-aţi recăsătorit? am întrebat-o.

Femeia zâmbi.

— Nu. M-am căsătorit acum optsprezece ani în Rusia. La câteva zile după nuntă, soţul meu a fost

dus în Siberia şi nu l-am mai văzut de atunci.

— Ar fi trebuit să-l urmez, adăugă ea, dar în fiecare an am crezut că va fi eliberat.

— Dar este liber acum? am întrebat.

— Da, răspunse ea. L-au eliberat săptămâna trecută. Ne vom întâlni la Londra. Ne vom putea termina luna de miere.

Îmi zâmbi, dovedindu-mi că a fost şi ea odată o fată tânără.

Am citit în ziarele englezeşti despre expoziţia de la Londra. Scriau că artistul era foarte promiţător. Se părea că i se deschidea, în fine, perspectiva unei cariere artistice.

Natura a făcut viaţa la fel de grea pentru ruşii bogaţi ca şi pentru cei săraci. Pe malurile Nevei, cu ceaţa şi pâcla care provoacă friguri şi gripă, îţi vine să crezi că Diavolul însuşi l-a călăuzit pe Petru cel Mare.

— Din toate ţinuturile mele alege-mi locul cel mai puţin atractiv şi cel mai puţin promiţător pentru construirea unui mare oraş, trebuie să se fi rugat Petru; iar Diavolul, descoperind locul unde se află acum aşezat Sf. Petersburg, trebuie să se fi întors la stăpânul său foarte mulţumit.

— Dragul meu Petru, ţi-am găsit ceva cu adevărat unic; o mlaştină pestilenţiala, în care un fluviu atrage vânturi puternice şi ceţuri care-ţi îngheaţă măduva în oase, în care în timpul scurtei veri vântul va reuşi să combine dezavantajele Polului Nord cu cele ale deşertului Saharei.

În timpul iernii, ruşii îşi aprind sobele uriaşe şi etanşeizează de două ori uşile şi ferestrele; în această atmosferă, care seamănă cu cea a unei sere, multe din femeile lor vor petrece şase luni fără a se aventura să iasă vreodată afară. Chiar şi bărbaţii ies doar la intervale mari de timp. Fiecare birou, fiecare prăvălie e un cuptor. Bărbaţii de patruzeci de ani au păr alb şi feţe ca pergamentul, iar femeile sunt bătrâne la treizeci de ani. Ţăranii lucrează aproape fără să doarmă în timpul celor câteva luni

de vara. Lasă somnul pentru la iarnă, când se închid ca hârciogii în adăposturile lor, cu proviziile de mâncare şi de vodca îngropate sub podea. Zile de-a rândul dorm, apoi se trezesc, scormonesc după mâncare şi dorm din nou.

Petrecerea la ruşi durează toată noaptea. În camerele alăturate sunt paturi şi culcuşuri; o jumătate de duzină de oaspeţi dorm în permanenţă. O oră de somn le ajunge, după care se alătură societăţii, în timp ce alţii le iau locul. Rusul mănâncă atunci când are chef; masa e întotdeauna întinsă; oaspeţii vin şi pleacă.

O dată pe an, la Moscova e mare sărbătoare. Negustorul rus şi prietenii săi se aşază la masă devreme în ziua aceea şi se serveşte un fel de clătită dulce şi groasă care se mănâncă fierbinte. Petrecerea continuă timp de mai multe ore; ambiţia negustorului rus este aceea de a mânca mai mult decât vecinul său. Un om consumă vreo cincizeci sau şaizeci de astfel de clătite la o singură masa şi adeseori la Moscova rezultatul este cam o duzină de funeralii.

Cu aerele noastre de lorzi, spunem că e un popor necivilizat, dar ei sunt tineri. Istoria ruşilor nu are încă trei sute de ani. Îmi vine să cred că ne vor supravieţui. Energia şi inteligenţa lor – atunci când acestea se înalţă deasupra fundaţiei sunt colosale. Cunosc un rus care a învăţat chineza în şase luni. Engleza! O învaţă în timp ce stai de vorbă cu ei. Copiii joacă şah şi studiază vioara doar din amuzament.

Lumea se va bucura de Rusia – după ce-şi va face ordine în propria ei casă.

CUM SĂ FII FERICIT PRIN CEEA CE E MIC

Oamenii care suferă de jingoism[142] de absolutismul vulturilor cu aripile întinse, de şovinism – şi de alte isme, indiferent de ţara din care provin – ar urma un sfat bun dacă ar face un tur al Olandei. Prezentul e dominat de ideea că ceea ce este mare atrage fericirea: cu cât este mai mare ţara, cu atât s-ar trăi mai bine acolo. Cel mai fericit francez nu poate fi la fel de fericit ca cel mai nenorocit britanic, pentru simplul motiv că Marea Britanie posedă mult mai multe mii de mile pătrate decât Franţa. Comparat cu şerbul rus, ţăranul elveţian trebuie să se simtă o fiinţă jalnică atunci când priveşte la harta Europei şi Asiei. Motivul pentru care toată lumea este fericită şi bună în America e acela că ea are o suprafaţă egala cu cea a lunii întregi. Cetăţeanul american care tocmai a încălecat calul, pe care nu ar fi trebuit să-l încalece, care a pierdut trenul sau bagajul, îşi aminteşte acest lucru şi se simte imediat încurajat.

Conform acestui principiu, peştii ar fi cei mai fericiţi muritori, marea întinzându-se – cel puţin după atlasul meu, căci personal n-am măsurat-o – peste o sută patruzeci şi patru milioane de mile pătrate. Dar este posibil ca şi marea să fie divizată în moduri pe care nu le ştim noi. Poate că sardina care trăieşte pe lângă coastele Britaniei este tristă şi nemulţumită pentru că sardina norvegiană e locuitoarea mândră a unei mări mai mari. Poate aceasta e cauza pentru care a părăsit coastele britanice. Fiindu-i ruşine că e o sardină britanică, a emigrat în Norvegia, devenind o sardină norvegiană naturalizată; acum se simte din nou în apele sale.

Fericitul londonez se poate încălzi în zilele ceţoase la gândul că soarele nu apune niciodată în Imperiul Britanic. El nu vede soarele prea des, dar acesta este un simplu detaliu. El se consideră proprietarul soarelui; soarele îşi începe ziulica în Imperiul Britanic şi şi-o încheie în Imperiul Britanic. Din punct de vedere practic, soarele este o părticică din Imperiul Britanic. Naivii din alte ţări stau şi se încălzesc sub el, dar asta reflectă doar ignoranţa lor. Habar nu au că e o posesiune britanica; dacă ar şti, le-ar fi frig.

Îmi dau seama că părerile mele asupra acestui subiect sunt de-a dreptul eretice. Nu-mi pot băga în capul meu nepatriotic ideea că mărimea este singurul lucru pentru care merită să-ţi baţi capul. În Anglia, când îndrăznesc să-mi exprim opiniile demodate, mi se spune că sunt un englez mic şi limitat. La început asta m-a neliniştit: mă transformasem într-o simplă umbră a mea. Dor acum m-am învăţat cu asta. Sunt convins că s-ar întâmpla la fel oriunde m-aş duce. În New York aş fi un american mic şi limitat, la Constantinopole aş fi un turc mic şi limitat…

Dar eu vreau să vă vorbesc despre Olanda. O vacanţă în Olanda duce la corectarea unor noţiuni imperialiste exagerate.

În Olanda nu există săraci. S-ar putea să fie oameni nefericiţi, ştiind în ce ţară mică locuiesc, dar, dacă e aşa, atunci cu siguranţă ascund acest lucru. După toate aparenţele, ţăranul olandez, care fumează din pipa lui mare, nu este mai puţin om decât vânzătorul ambulant din Whitechapel[143] sau un pierde-vară de pe bulevardele Parisului.

Am văzut odată un cerşetor în Olanda, în orăşelul Enkhuisen. O mulţime de oameni de pe străzile din jur se grăbeau să meargă să-l vadă; la început se părea că face acest lucru ca să câştige un pariu. Mai târziu s-a dovedit a fi portughez, i-au oferit o slujbă în port, până îşi va putea găsi ceva mai bun, cu un salariu care în Anglia s-ar ridica la

aproximativ zece şilingi pe zi. La înapoiere m-am interesat de el. Mi s-a spus că împrumutase doi florini de la şeful de echipă, după care a şters-o cu trenul de seară. Nu e o ţară potrivită pentru un trântor.

În Olanda se găseşte uşor de lucru; asta îţi răpeşte plăcerea de a o căuta. Un muncitor agricol din Olanda trăieşte într-o casă de cărămidă cu şase camere, care de obicei îi aparţine împreună cu un acru de pământ şi consumă carne doar o dată pe zi. În restul timpului se hrăneşte cu ouă, brânză şi bere. Cu toate acestea, doar rareori îl auzi bodogănind. Soţia şi fiica lui pot fi văzute duminica purtând bijuterii de aur şi argint care ar putea valora cam între cincizeci şi o suta de lire şi, de obicei, în casă se găsesc suficiente porţelanuri de Delft şi vase cositorite pentru a se putea înfiinţa un muzeu local oriunde în afara Olandei. În zilele de sărbătoare sau de praznic, care sunt destul de multe în Olandă, cel care ar fugi cu oricare, vrouw[144] olandeză ar fi răsplătit pentru osteneala lui. Tânăra ţărancă olandeză nu are nevoie de un jurnal ilustrat în fiecare săptămână pentru a-i arăta cum e moda; o vede în portretul mamei sau bunicei ei, care atârnă deasupra strălucitoarei console a căminului.

Atunci când o olandeză îşi face o rochie, şi-o face să dureze; ea trece de la mamă la fiică şi este făcută de la bun început dintr-un material rezistent. O doamnă, care mi-e prietenă, a crezut că ar fi o idee bună dacă ar purta un costum olandez la un bal mascat, aşa că a încercat să cumpere unul, dar, când a aflat cât ar costa-o, a renunţat la idee. O tânără olandeză, îmbrăcată cu hainele ei de duminică, trebuie că poartă lucruri în valoare de peste cincizeci de lire, fără a-i socoti podoabele. În anumite provincii, poarta şi un fel de coif strâns pe cap, făcut fie din aur, fie din argint. Curtezanul olandez, înainte de a-şi semnala prezenţa, merge un timp în vârful picioarelor în spatele Femeii

Iubite şi se priveşte în coiful ei, pentru a fi sigur că pălăria îi şade cum trebuie şi bucla de pe frunte e chiar în locul în care ar trebui să fie.

În majoritatea celorlalte ţari europene, costumul naţional e pe punctul de a dispărea. Magazinele de artizanat îşi extind în fiecare zi odiosul comerţ. Dar ţara lui Rubens[145] şi Rembrandt[146] a lui Teniers[147] şi Gerard Dow[148] rămâne credincioasă artei. Ilustratele nu exagerează. Bărbaţii care umblă în pantalonii aceia scurţi şi umflaţi, nemaipomeniţi, din buzunarele cărora vezi ieşind câteodată capul a doi pui de găină, care poartă cămăşi colorate ţipător, ciorapi lungi de lână şi saboţi solizi, care pufăie din pipe mari, femeile cu fuste într-o multitudine de culori, cu veste brodate superb şi cămăşuţe de un alb orbitor, la care se adaugă o aureolă de zorzoane sclipitoare din aur şi argint nu sunt creaţii ole fanteziei unui artist. Îi întâlneşti cu miile în după-amiezile sărbătorilor, mergând gravi ţinându-se de braţ şi flirtând cu o indiferenţa tipică sobrietăţii olandeze.

În zilele friguroase, femeile poartă pelerine în culori deschise, ţesute din mătase fină, iar, uneori, de sub faldurile lor ample, se aude câte un mic strigăt; câteodată câte un căpşor acoperit cu o scufiţă priveşte în afară, se uită cu atenţie nefirească la lumea de jucărie de acolo, ca să se retragă apoi din nou la adăpost. Cât despre fetiţe – femei în miniatură – singura deosebire în îmbrăcăminte fiind un şorţuleţ vesel – poţi spune despre ele că arată ca nişte păpuşi olandeze. Dar nişte păpuşi foarte plinuţe, mulţumite şi vesele! Îţi aminteşti atunci de păpuşile cu ochii adânciţi în orbite şi feţe palide pe care le vezi mişunând în ţările mari şi importante, care ar trebui să fie de aceea şi fericite, şi doreşti ca simpla lor întindere să fie mai puţin importantă pentru oamenii noştri de stat şi pentru editorii noştri atotputernici, pentru ca fericirea şi bunăstarea unor biete figurine umane să valoreze mai mult în ochii lor.

Ţăranul olandez trăieşte înconjurat de canale şi ca să ajungă acasă traversează un pod basculant. Cred că e în firea copilului olandez să nu cadă în canal şi se pare că mama olandeză nu se gândeşte niciodată la o astfel de posibilitate. Îţi poţi imagina o englezoaică obişnuită încercând să-şi crească progeniturile într-o casă înconjurată de canale! N-ar avea o clipă de linişte până când copiii n-ar fi în pat. Dar copilului englez, simpla vedere a unui canal îi sugerează, plăcerile unei băi cu totul neaşteptate.

Am întrebat odată un olandez:

— A căzut vreodată un copil olandez în canal?

— Da, răspunse el. Sunt cunoscute astfel de cazuri.

— Şi nu faceţi nimic?

— Ba da, răspunse el, Îi tragem din nou afară.

— Dar, am explicat eu, nu faceţi nimic pentru a preveni căderea lor… vreau să spun, ceva ca să nu mai poată cădea?

— Ba da, răspunse el. Le dăm una la fund.

În Olanda bate întotdeauna vântul; vine de peste mare. Nimic nu-i poate sta în cale. Alunecă peste întăriturile de pământ joase, mătură cu un şuier dunele şi crede că se va distra cât se poate de bine făcând ravagii pe câmpii. Dar olandezul râde în spatele pipei lui mari atunci când vine la el şuierând sau mugind.

— Bine ai venit, voinicul meu, râde el. Bine ai venit. Hai vino, faci pe grozavul şi te lauzi! Cu cât eşti mai puternic, cu atât îmi placi mai mult!

Şi când a ajuns în câmpie, în spatele valurilor de pământ lungi şi drepte, în spatele liniei ondulate a dunelor de nisip, pune stăpânire pe el şi nu-l lasă să plece până când nu şi-a făcut treaba ce i se cuvine.

Vântul este servitorul olandezului; înainte de a i se da drumul, el a învârtit zece mii de mori, a pompat apă şi a tăiat lemne, a iluminat oraşul, a pus în mişcare războiul de ţesut, a forjat fierul şi a

împins iolele mari, încete şi tăcute, s-a jucat cu copiii în grădină. Când ajunge din nou la mare, e un vânt cumpătat, obosit şi stors de vlagă, care-l lasă pe olandez să râdă în voie în spatele pipei sale care nu se mai termină niciodată.

Există, în Olanda, canale pe care le traversezi ca un câmp de grâu unduit de vânt, cu un permanent murmur care îţi foşneşte în urechi încet şi cu voce joasa. Este rotirea necontenită a pânzelor marilor mori de vânt. Departe, pe mare, vânturile sunt ca nişte sălbatici ieşiţi din minţi, care se luptă, ţipa şi sfâşie totul în cale, fără niciun scop. Aici, în strada morilor de vânt, bate un vânt civilizat, fredonând încet în timp ce trudeşte.

Ceea ce te încântă în Olanda e ordinea şi curăţenia tuturor lucrurilor. Poate că pentru olandez există şi neajunsuri. Într-o gospodărie olandeza, viaţa trebuie să fie o permanentă curăţenie de primăvară. Nicio vadra de lapte nu e considerată adecvată dacă nu o poţi folosi în egala măsură şi drept oglindă. Marile tigăi de alamă de lângă uşă, care atârnă sub acoperişul casei, strălucesc ca aurul lustruit. Ai putea să-ţi iei masa pe pardoseala din ţigle roşii, dar masa din scândură de brad, frecată până a ajuns de culoarea brânzei de vaci, e mult mai convenabilă pentru asta. Lângă fiecare prag e câte un şir de saboţi şi vai şi amar de olandezul căruia i-ar trece prin cap să păşească peste el având altceva în afară de ciorapi în picioare.

E păstrată moda saboţilor. În fiecare primăvară sunt proaspăt vopsiţi. Într-o regiune e preferat galbenul portocaliu, într-alta roşul, în a treia albul, sugerând puritatea şi inocenţa. Cei din înalta societate îşi permit să-i ornamenteze: câte o dungă portocalie, câte o steluţă în dreptul degetelor. Mersul în saboţi nu e atât de uşor cum pare. Nu recomand începătorilor să alerge cu saboţi.

— Cum alergaţi în saboţi? am întrebat un olandez. Am încercat şi eu, dar m-am rănit.

— Noi nu alergam, a răspuns olandezul.

Şi, observându-i, am constatat că avea dreptate. Băiatul olandez, când aleargă, preferă să-l ia în mână şi să-i lovească în cap cu ei pe alţi băieţi olandezi, atunci când trece pe lângă el.

Drumurile în Olanda sunt drepte şi netede, umbrite pretutindeni de copaci. De la fereastra vagonului de tren arată foarte potrivite pentru ciclism, dar acest lucru e o iluzie. Odată am venit cu vaporul de la Harwich[149] cu un celebru desenator în alb negru şi cu un umorist la fel de binecunoscut şi de respectat. Luaseră cu ei bicicletele, cu intenţia de a face un tur al Olandei. I-am întâlnit la Delft două săptămâni mai târziu, sau mai bine-zis am întâlnit ce-a mai rămas din ei. La început am fost îngrozit. Am crezut că totul se datora băuturii. Nu puteau sta liniştiţi, nu puteau şedea liniştiţi: tremurau şi se smuceau din toate încheieturile şi dinţii le clănţăneau atunci când încercau să vorbească. Umoristului nu-i mai rămăsese nicio glumă. Artistul nu şi-ar mai fi putut păstra nici banii câştigaţi; i-or fi scăpat din mână încercând să-i pună în buzunar. Drumurile olandeze sunt pavate, pe toată lungimea lor, cu bolovani: bolovani mari şi rotunzi, pe care bicicleta sare, e azvârlită şi se: prăbuşeşte.

Dacă aţi vrea să vizitaţi Olanda şi în afara marilor ei oraşe; o picătură de olandeză poate fi de folos. Dacă ştii germana nu e prea greu. Olandeza – vorbesc desigur ca amator – pare a fi o germană incorectă, pronunţată foarte greşit. În ceea ce mă priveşte, constat că germana mea merge foarte bine în Olanda, chiar mai bine ca în Germania. Anglo-saxonii nu ar trebui să încerce să înveţe germana olandeză. Este pur şi simplu absurd să te gândeşti că ai putea reuşi şi s-a constatat că încercarea produce leziuni interne. Olandezul pare că îşi păstrează germana în stomac, trăgând-o în sus atunci când are nevoie de ea. În ceea ce mă priveşte, folosesc germana obişnuită, precedată de

un sughiţ şi urmată de un suspin, maximul pe care îl pot obţine. Totuşi mi se spune că nu este chiar bine.

Trebuie să faci economii serioase cu mult înainte, dacă doreşti să petreci un timp în Olanda. Se vorbeşte de scumpetea din Anglia, dar cea mai scumpă ţară din lume este micuţa Olandă. Florinul de acolo este egal cu francul din Franţa şi şilingul din Anglia.

Se spune că ţigările de foi sunt ieftine în Olanda. O ţigară de foi olandeză ieftină vă va ţine o zi întreagă. Până nu-i uiţi cu totul gustul, nu vei mai dori să mai fumezi. Cunosc pe cineva care a socotit că a economisit o groază de bani fumând constant ţigări de foi olandeze timp de o lună. Au trecut ani de zile până când a încercat din nou să fumeze.

Daca observi lucrările de construcţii în Olanda, îţi vine cu insistenţă în minte o idee pe care ai considerat-o înainte cu totul lipsită de sens şi anume aceea că ţara este construită pe piloni. La douăsprezece picioare sub nivelul străzii, vezi muncitorii trudind încălţaţi în cizme înalte de cauciuc, cu picioarele până la genunchi în apă, înfigând stâlpi de lemn în nămol. Unele din casele vechi sunt atât de înclinate înainte, încât aproape că ţi-e frică să treci pe lângă ele. Dacă aş locui la unul din etajele superioare, aş fi extrem de neliniştit. Dar olandezul se apleacă afară pe fereastra care stă suspendată deasupra străzii la o distanţă de şase paşi faţă de perpendiculară şi fumează mulţumit.

În Olanda există obiceiul amuzant de a ţine mersul trenurilor cu douăzeci de minute în avans faţă de timpul oraşelor – sau poate cu douăzeci de minute în urmă? Când am fost acolo nu mi-am putut aminti niciodată acest lucru şi nu mi-l pot aminti nici acum. Treaba asta n-o ştie nici chiar olandezul.

— Aveţi timp berechet, spune el

— Dar trenul pleacă la ora zece, spui tu, iar staţia e la o distanţă de o milă şi e deja nouă şi jumătate.

— Da, dar asta înseamnă zece douăzeci, răspunde el. Mai aveţi aproape o oră.

Peste cinci minute te bate pe umăr.

— Scuzaţi-mă, am greşit Pleacă la zece fără douăzeci. Credeam că e invers.

Un altul îl contrazice acum, susţinând că întâia informaţie a fost exactă. Cei doi dezvoltă problema ştiinţific şi metodic. Între timp, tu sari într-un taxi. Rezultatul este întotdeauna acelaşi: fie că ajungi cu patruzeci de minute prea devreme, fie că trenul ţi-a plecat de douăzeci de minute.

Un peron olandez este întotdeauna plin de femei care explică volubil soţilor lor fie că n-ar fi avut niciun rost să se grăbească, fie că ar fi trebuit să fi plecat cu o jumătate de oră mai devreme decât au făcut-o, bărbatul fiind vinovat, desigur, în ambele cazuri, pentru cele întâmplate. Bărbaţii se plimbă încoace şi încolo şi înjură.

S-a făcut propunerea ca mersul trenurilor şi ora oraşelor să fie puse în concordanţă. Argumentul care a fost adus împotriva acestei propuneri a fost că, dacă ar fi pusă în aplicare, n-ar mai exista nimic care să-l poată zăpăci şi nelinişti pe olandez.

ŞTIE TÂNĂRUL TOT CEEA CE MERITĂ SĂ CUNOASCĂ?

Mi se spune că profesorii americani se plâng, de „lipsa de idealuri” a studenţilor de la Universitatea Columbia[150] şi s-ar putea ca acest lucru să fie valabil şi pentru alte universităţi răspândite în Statele Unite. Dacă profesorii americani pot găsi o consolare în asta, îi pot asigura că nu sunt singurii care jelesc acest lucru. Locuiesc nu departe de Oxford şi asta îmi dă avantajul de a asculta tânguirile profesorilor universitari englezi. Nu o dată, un distins profesor german mi-a făcut onoarea de a mă întrebuinţa ca obiect de care să-şi ascută engleza pe care o vorbea. Şi el deplângea în mod asemănător lipsa de idealuri la Heidelberg sau Bonn. Tinerii sunt tineri peste tot şi tinereţea îşi are idealurile ei, care nu sunt cele al e unui profesor universitar. Explicaţia e destul de simplă. Tinereţea aparţine tinerilor, iar profesorul universitar e, vorbind în general, de vârstă mijlocie.

Am toată simpatia pentru profesorul universitar. Şi eu, pe vremea mea, am suferit până la disperare. Îmi amintesc de ziua aceea foarte bine: era a douăsprezecea aniversare a zilei mele de naştere. Îmi amintesc şi de bucuria diavolească pe care am încercat-o la gândul ca, în viitor, nefericiţii mei părinţii vor trebui să plătească pentru mine un bilet întreg de tren; acest lucru marca un pas hotărât spre maturitate. Ajunsesem adolescent. Chiar în acea după-amiază veni să ne viziteze o ruda de-a noastră. Aduse cu ea pe cei trei copii mici pe care îi avea: o fată de şase ani, o fiinţă afectată cu părul blond cu un guler de dantelă, care spunea că e băiat şi o făptură şi mai mică, care ar fi putut la fel

de bine să fie de sex feminin. Nu v-aş fi putut spune atunci ce era, cum nu vă pot spune nici acum. Această colecţie de atomi mi-a fost dată în grija.

— Ei, arată că eşti bărbat, mi-a spus mama. Nu uita că eşti adolescent de-acum. Scoate-i la plimbare şi distrează-i; ai grijă să nu li se întâmple nimic.

Mama lor le dădu copiilor instrucţiuni să facă tot ceea ce le ceream, să nu-şi rupă hainele şi să nu se murdărească. În clipa aceea aceste instrucţiuni mi-au părut, chiar şi mie, contradictorii. Dar nu am spus nimic. Şi toţi patru am rămas afară, de capul nostru.

Pe vremea aceea eram doar copil. Propria mea copilărie mi-a ieşit din memorie. Pentru mine, la vârsta de 12 ani, ideile de la şase erau la fel de neînţeles ca cele de la 20 de ani pentru un profesor de 40. Eu voiam să fiu pirat. Cum dădeai colţul şi traversai strada, era un şantier de construcţii. Scânduri şi stâlpi se găseau la îndemână. Natura plasase în mod convenabil în imediata apropiere o baltă nu prea mare. Era sâmbătă după-amiază. Cel mai apropiat birt era la o distanţă de o milă, aşa că protecţia împotriva amestecului muncitorilor britanici era asigurată. Mi-a trecut prin cap ideea că, plasând pe o plută cele trei rude cu o înfăţişare atât de jalnică şi apoi atacându-le, de pe alta, pentru a-i lua fetei mai mari cei şase peni pe care îi avea şi stricându-le apoi pluta, pentru a-i lăsa să plutească în derivă, fără cârmă, m-aş putea distra într-un mod nevinovat cel puţin timp de o jumătate de oră.

Dar ei n-au vrut să se joace de-a piraţii. La prima vedere a bălţii, fiinţa care zicea că e băiat începu să plângă. Domnişoara de şase ani spuse că nu-i plăcea cum miroase. Nici chiar după ce le-am explicat jocul n-au fost mai plini de entuziasm.

Am propus să ne jucăm atunci de-a Pieile Roşii. Ei puteau să se culce pe un sac de var nestins din

clădirea neterminată, în timp ce eu mă târam prin iarbă, dădeam foc casei şi dansam apoi în jurul ei, scoţând strigăte de luptă şi învârtind un tomahawk[151] în timp ce urmăream cu o satisfacţie diabolică încercările disperate ale pieilor albe de a scăpa de osândă.

„N-a ţinut”. Nici chiar asta! Fiinţa aceea afectată cu guler de dantelă a început să plângă din nou. Făptura despre care nu v-am putut spune dacă era băiat sau fată n-a făcut nicio încercare de a mă contrazice; pur şi simplu a luat-o la fugă. Se părea că-i displăcea în mod deosebit acest loc. Se împiedică de un stâlp pentru schelă şi începu şi el să plângă. Ce puteai face să distrezi asemenea oameni?

I-am lăsat să propună ei ceva. S-au gândit că le-ar place să se joace „de-a mama”, dar nu în locul acela, ci în altul.

Fata cea mai mare urma să fie mama. Ceilalţi doi urmau să fie copiii ei. Ei se îmbolnăviseră subit. „Plângăciosul”, cum l-am poreclit eu, urma să se ţină cu mâinile de burtă şi să geamă. Faţa lui s-a luminat de fericire când a auzit asta. Făptura care nu poate fi descrisă suferea de o durere de dinţi. Eu urma să fiu doctorul şi să mă uit la limba lor.

Ăsta era jocul lor „ideal”.

Aşa cum am mai spus, amintindu-mi acea după-amiază împărtăşesc cu totul regretele profesorului universitar pentru absenţa idealurilor universitare la tineri. Probabil că la vârsta de şase ani, jocul meu preferat ar fi putut fi „de-a mama”. Privind acum de la înălţimea grămezii de aniversări a zilei de naştere pe care sunt aşezat, mi se pare foarte posibil să nu fost chiar aşa. Dar din perspectiva celor 12 ani, gândul că în lume existau fiinţe care se puteau amuza în asemenea mod prostesc mă întrista.

Opt ani mai târziu, tatăl lui neavând timpul necesar, l-am condus pe domnişorul poreclit

„Plângăciosul”, acum un tânăr greoi, sănătos şi şters, la o şcoală din Elveţia. A fost prima mea vizită în Europa. Dacă n-ar fi fost cu mine, m-aş fi bucurat mai mult de ea. Considera Parisul „o gaură împuţită”. Nu împărtăşea admiraţia mea pentru franţuzoaice; considera chiar că sunt prost îmbrăcate.

— Uită-te la ea, e atât de încorsetată încât nici nu poate merge ca lumea! Asta a fost singura impresie pe care i-a lăsat-o.

Am schimbat subiectul. Pur şi simplu mă enerva auzindu-l cum vorbea. Frumoasele făpturi care aduceau cu Junona pe care le-am întâlnit apoi în Germania erau prea grase, după el. Voia să le vadă alergând. L-am găsit cu totul lipsit de simţăminte.

A te aştepta ca unui băiat să-i placă cultura şi să înveţe, e ca şi cum ai dori să-i placă vinul roşu vechi de struguri, în loc să-i placă vinul de agrişe. Pentru majoritatea oamenilor, cultura e un gust dobândit. Personal sunt cu totul de acord cu profesorul universitar. Consider cunoaşterea bazată pe observaţie, care duce la reflecţie, drept bagajul cel mai de dorit pe care l-ar putea lua călătorul prin viaţă. Aşa aş face dacă mi-ar rămâne mai mult de trăit. Să te poţi bucura de un tablou e mult mai avantajos decât să fii în stare să-l cumperi.

Sunt gata să sprijin toate argumentele profesorului cere pledează pentru idealism. Dar acum am… să zicem, treizeci şi nouă de ani[152]. Însă la vârsta de paisprezece ani, părerea mea cea mai sinceră era că „spune prostii”. Mă uitam la bătrânul domn, un tip în vârstă, cu ochelari şi pieptul îngust, care locuia ceva mai sus pe o strada laterală. Nu părea să aibă niciun fel de haz. Era departe de a fi idealul meu. Mi-a vorbit despre lucruri care fuseseră scrise într-o limba numită greaca, care mi-ar fi făcut plăcere sa le citesc, dar eu nu terminasem încă de citit tot ce scrisese căpitanul Marryat[153]. Mai erau povestirile lui Sir

Walter Scott şi altele. Mă gândeam că mai puteam aştepta puţin.

Era un tip, pe nume Aristofan[154] ce scrisese comedii în care satiriza instituţiile politice ale unei ţări care dispăruse de peste două mii de ani. Pot să vă spun, fără pic de ruşine, că pantomima din Drury Lane[155] din Londra şi Circul Barnum[156] mă atrăgeau mult mai mult.

Dar vrând să-i dau bătrânului profesor o şansă cât de mică, m-am scufundat în lectura traducerilor. Câţiva din autorii ăştia vechi nu erau atât de răi pe cât mi-i imaginasem. Un tip pe nume Homer[157] scrisese chiar nişte lucruri interesante. Pe ici, pe colo, era probabil puţin prea lung, dar, luându-l în ansamblu, „mergea”. Mai era unul, Ovidiu[158]. O, ştia straşnic de bine să spună o povestire. Avea imaginaţie. Era aproape la fel de bun ca *Robinson Crusoe*[159]. Credeam că-i fac plăcere profesorului spunându-i că-i citesc autorii preferaţi.

— Îi citeşti! strigă el. Dar tu nu ştii greaca sau latina!

— Dar ştiu englezeşte, am răspuns eu. Au fost cu toţii traduşi în engleza. Nu mi-aţi spus niciodată asta.

Se pare că nu era acelaşi lucru. Existau subtilităţi de stil care scăpau până şi celui mai bun traducător. Mă puteam bucura de aceste subtilităţi de stil doar dacă dedicam viitorii şapte sau opt ani din viaţă studierii greacăi şi latinei.

Profesorii universitari se vor întrista auzindu-mă acum, dar gustarea respectivelor subtilităţi de stil nu mi se părea pe vremea aceea – vă rog să vă amintiţi că aveam doar 14 ani – să merite atâta bătaie de cap şi să pierzi atât de mult timp.

— Tânărul are înclinaţii materialiste, a descoperit tânguindu-se profesorul american.

N-am vrut să fiu un idealist care trăieşte pe o stradă dosnică. Voiam să trăiesc în casa cea mai

mare, de pe cea mai frumoasă stradă a oraşului. Voiam să călăresc, să am un palton de blană şi atâta mâncare şi băutură câtă îmi poftea inima. Mai voiam să mă însor cu cea mai frumoasă femeie din lume. ca numele meu să apară în ziare şi să ştiu că toţi mă invidiază.

Deplângeţi situaţia asta cât vreţi, dragul meu profesor, dar acesta este idealul tinereţii şi atâta timp cât natura va rămâne şa cum este, acest lucru va continua să fie astfel. Este un ideal materialist şi încă unul sordid. Poate că este necesar. Poate că lumea nu s-ar schimba prea mult dacă tinerii ar începe să gândească prea devreme. Ei vor să fie bogaţi şi se aruncă cu pasiune în luptă. Ei construiesc oraşe şi întind şinele de cale ferată, doboară păduri, scot minereuri din pământ. Vine apoi o zi când înţeleg că a încerca să te îmbogăţeşti e un joc plicticos şi că există un singur lucru mai obositor decât aceia de a fi milionar: încercarea de a deveni milionar. Dar între timp, lumea merge înainte.

Profesorul american se plânge că-i e teama că dezvoltarea artistică a Americii lasă mult de dorit. Mi-e teama că dezvoltarea artistică a celor mai multe ţări lasă mult de dorit. Dar chiar atenienii înşişi au inclus drama ca într-un sandviş între competiţiile de lupte şi cele de box. Piesele lui Sofocle[160] şi Euripide[161] erau date doar ca nişte simple interludii. Punctele principale ale bâlciului erau cursele şi luptele.

În afară de asta, America poate fi considerată încă drept tânără. E foarte preocupată „să iasă în lume”. N-a reuşit încă în toate. Există însă anumite semne că America se apropie de vârsta de treizeci şi nouă de ani[162] începe să găsească ceva timp şi ceva bani pentru, artă. Aproape că îl poţi auzi pe tânărul numit America – care nu mai e chiar atât de tânăr ca înainte – spunându-i doamnei Europa, imediat ce intră în prăvălie şi închide uşa după sine:

— Ei, bine, doamnă, am sosit şi poate veţi fi bucuroasă să auziţi că am nişte bani de cheltuit. Da, doamnă, am pus lucrurile în ordine dincolo de ocean: nu vom muri de foame. Aşa ca acum, doamnă, am putea sta puţin de vorbă în legătură cu arta asta despre care am auzit atât de multe. Să ne uitam puţin la ea, doamnă; prezentaţi-mi-o şi nu vă fie teamă să-i fixaţi un preţ bunicel.

Îmi vine să cred că doamna Europa nu a ezitat să pună un preţ bun pe arta care i-a vândut-o Unchiului Sam[163]. Mi-e teamă că, uneori, doamna Europă s-a cam debarasat de o seamă de lucruri pe socoteala Unchiului Sam. Într-o după-amiază, cu mulţi ani în urmă, am stat de vorbă la club cu un negustor.

— Care e următoarea pânză care are şansa să ne părăsească, l-am întrebat în timpul unei conversaţii pe teme generale.

— Asta măruntă de Hoppner, dac-o fi, răspunse el sigur de el.

— Hoppner, am murmurat eu. Parcă am auzit numele ăsta.

— Da, o să auziţi şi mai des de el în următoarele o'pşpe luni. Aveţ' grijă să nu obosiţ' tot auzind de el, ha, ha, râse el. Cu Reynolds[164] s-o terminat. N-o mai rămas mult nici din Gainsborough[165]. Să faci azi negoţ cu ăştia e ca şi când ai scoate ceainicul de pe foc. Hoppner e de viitor.

— Aţi achiziţionat pânzele lui Hoppner ieftin, am încercat eu.

— Fie vorba între noi, cred că le-am luat pe toate, răspunse el. Ba poate chiar câteva în plus. Nu cred că am pierdut vreuna.

— Le veţi vinde mai scump decât le-aţi achiziţionat, am sugerat eu.

— Sunteţ' deştept, răspunse el, privindu-mă cu admiraţie. Vă pricepeţ' la toate.

— Cum faceţi? l-am întrebat. Există o ora a zilei când devine încrezător. Uite, în cazul acestui Hoppner. Bănuiesc că i-aţi cumpărat toate pânzele

la un preţ mediu de o suta de lire tabloul şi că la preţul ăsta majoritatea proprietarilor au fost cât se poate de dispuşi să vândă. Puţini oameni în afara celor din şcolile de artă au auzit de el. Pariez că în clipa de faţă nu există nici un singur critic de artă care i-ar putea scrie numele fără ajutorul unui dicţionar. Peste optsprezece luni îl veţi putea vinde între o mie şi zece mii de lire bucata. Dar cum se procedează?

— Cum se face orice-i bine făcut? răspunse el. Prin eforturi serioase. Îşi trase scaunul lângă al meu. Angajez un tip – unu' ca dumneata. El scrie un articol despre Hoppner. Angajez altu' să-i răspundă. Înainte de-a termina povestea s-or scrie deja o sută de articole despre viaţa lui, cum a început să se afirme, anecdote despre nevasta lui. Atunci un Hoppner se va vinde la o licitaţie publica cu o mie de guinee.

— Dar cum de puteţi fi sigur că vă va aduce o mie de guinee? l-am întrerupt eu.

— Din întâmplare îl cunosc pe omu' care-l va cumpăra. A făcut cu ochiul şi am înţeles. După două săptămâni se vor vinde o jumătate de duzină şi preţu' va creşte pân-atunci.

— Iar după aceea?

— După aceea, răspunse el ridicându-se, urmează milionarul american! O s-aştepte cu nerăbdare la intrare să se deschidă salonul unde se pun în vânzare.

— Dar dacă, din întâmplare, dau peste un Hoppner? l-am întrebat râzând, în timp ce mă pregăteam de plecare.

— Nu-l păstraţ' prea mult; asta-i tot, fu sfatul său.

AR TREBUI SA SPUNEM CEEA CE GÂNDIM SAU AR TREBUI SĂ GÂNDIM CEEA CE SPUNEM?

Un prieten foarte trăsnit de-al meu afirma că o caracteristică a epocii este făţărnicia. El susţinea că toate relaţiile sociale sunt bazate pe prefăcătorie. Intră un servitor care spune că domnul şi doamna Plictiseală sunt în sufragerie.

— O, fir-ar să fie! exclamă soţul.

— Şşşşş! face soţia. Închide uşa, Suzana. De câte ori ţi-am spus să nu laşi niciodată uşa deschisă?

Bărbatul se strecoară în camerele de la etaj pe vârful picioarelor şi se închide în birou. Femeia se aranjează în faţa oglinzii, aşteaptă până când simte că a devenit suficient de stăpână pe sine ca să nu-şi arate sentimentele şi apoi intră în salon cu mâinile întinse şi cu un zâmbet de parcă ar întâmpina un înger. Spune cât e de încântată să revadă familia Plictiseală, cât e de drăguţ din partea lor că au venit. De ce n-au adus cu ei şi pe alţi membri ai familiei Plictiseală? Unde e neastâmpăratul junior al familiei? De ce nu mai vine niciodată să-i vadă? Ar trebui să se supere cu adevărat pe el. Dar dulcea Flossie Plictiseală? E prea mică pentru a face vizite? Prostii! Pur şi simplu o zi de primire nu are niciun rost dacă nu vin toţi membrii familiei Plictiseală.

Membrii familiei Plictiseală, care speraseră ca gazda să nu fie acasă şi care trecuseră pe acolo doar pentru că manualul etichetei sociale spune că trebuie să facă vizite de minimum patru ori pe sezon, explică cum au tot încercat şi încercat să treacă pe la el.

— În după-amiaza asta, îşi aminteşte doamna Plictiseală, am fost cât se poate de hotărâţi să venim. „Draga John”, i-am spus eu soţului dimineaţa, „azi după-amiază voi merge s-o văd pe doamna Ţopârlan, orice s-ar întâmpla”.

Ideea pe care vrea să o sugereze e că Prinţului de Wales[166] venit în vizita la familia Plictiseală şi i s-a spus că nu poate fi primit. S-ar putea să treacă din nou pe seară sau în alta zi. În după-amiaza aceea, membrii familiei Plictiseală aveau de gând să se distreze aşa cum doreau: intenţionau s-o vadă pe doamna Ţopârlan,

— Şi ce mai face domnul Ţopârlan? întreabă domnul Plictiseală.

Doamna Ţopârlan rămâne tăcută pentru o clipă, încordându-şi auzul. Îl aude furişându-se tiptil prin dreptul uşii, în timp ce coboară la parter, Aude uşa de la intrare deschizându-se şi închizându-se încet. Se trezeşte, ca dintr-un vis. S-a gândit la tristeţea care-l va năpădi pe domnul Ţopârlan când se va reîntoarce mai târziu acasă şi va afla ce a pierdut.

Şi aşa se întâmpla nu numai cu Plicticoşii şi Ţopârlanii, ci chiar şi cu noi, care nu suntem nici plicticoşi, nici ţopârlani.

Societatea, la toate nivelurile, se bazează pe pretenţia că toţi suntem fermecători, că suntem încântaţi să vedem pe oricine şi că toţi sunt încântaţi să ne vadă, că este atât de bine să fii vizitat de toată lumea, încât suntem cu adevărat dezolaţi când vine timpul ca ei să plece.

Ce-am prefera să facem: să rămânem şi să ne terminam ţigara de foi, sau să ne grăbim să ajungem în salon, pentru a o auzi cântând pe domnişoara Zbierăt? Cum puteţi pune o astfel de întrebare? Ne împiedicăm unii de alţii în graba noastră. Domnişoara Zbierăt ar prefera să nu cânte, dar dacă noi insistam… Desigur că noi insistam. Domnişoara Zbierăt, cu o rezervă care-i sta bine, acceptă. Avem grija să nu ne uitam unul la altul.

Stăm cu ochii aţintiţi în tavan. Domnişoara Zbierăt termină şi se ridică în picioare.

— Dar a fost prea scurt, spunem noi imediat ce putem fi auziţi din cauza aplauzelor. E domnişoara Zbierăt sigură că asta a fost tot? Sau ne-a jucat un renghi, şugubeaţa, lipsindu-ne de vreun vers? Domnişoara Zbierăt ne asigură că greşeala îi aparţine întru totul compozitorului. Dar mai ştie un cântec. La această sugestie, feţele noastre se luminează din nou de fericire. Cerem zgomotos încă unul.

Vinul gazdei noastre este, desigur, cel mai bun vin pe care l-am gustat vreodată. Nu, nu mai putem lua încă un pahar. Nu îndrăznim: ordinele doctorului sunt cât se poate de stricte.

Ţigara de foi a gazdei noastre! Nici nu ştiam că se mai fac asemenea ţigări în zilele noastre. Nu, zău că n-am mai putea fuma încă una. Ei bine, dacă insistă atât de mult, o putem pune în buzunar? Adevărul e că nu suntem învăţaţi să fumam ţigări atât de bune.

Cafeaua gazdei noastre! Ar avea ea încredere să ne spună secretul ei?

Dar copilaşul! De-abia avem curajul să ne exprimăm gândurile. Copilul obişnuit… îl cunoaştem cu toţii… Ca să fim sinceri, de obicei n-am prea putut descoperi multă frumuseţe la bebeluşi. Întotdeauna am cedat tentaţiei de a nu fi sinceri în privinţa lor… Dar copilaşul acesta!… Aproape că ne vine să-i întrebăm unde l-au găsit. Am vrea sa avem şi noi unul exact la fel.

Poezia recitată de micuţa Janet e „O vizită la dentist!” Până azi n-am dat atenţie recitatorilor amatori. Dar ea e un geniu cu siguranţă! Ar trebui pregătită pentru scenă. Mama ei nu prea e de acord cu scena. Noi pledăm însă pentru scenă, care nu trebuie lipsită de un talent ca al ei.

Toate miresele sunt frumoase. Fiecare mireasă e fermecătoare în rochia ei din… Pentru alte detalii citiţi presa locală…

Orice nuntă e un prilej de bucurie universală. Cu paharul de vin în mână, descriem viaţa ideală care ştim că îi aşteaptă. Cum ar putea fi altfel? Ea, fiica mamei ei… (Urale aici.) El – ei bine, toţi îl cunoaştem doar! (Alte urale.) Se aude un râs zgomotos, cu totul involuntar, al unui tânăr nestăpânit de la marginea mesei, care e făcut imediat să amuţească.

Introducem făţărnicia noastră chiar şi în religie. Stăm în biserică şi cu voci pline de mândrie îi mărturisim Atotputernicului, la intervale de timp prestabilite, că suntem nişte viermi păcătoşi – că nu există nimic bun în noi. Ne închipuim că El asta aşteaptă din partea noastră. Oricum, nouă nu ne face rău şi credem că asta are să-i placă.

Pretindem că toate femeile sunt bune, că toţi bărbaţii sunt cinstiţi, până când ei insistă, în ciuda voinţei noastre, să observăm că sunt altfel. Atunci ne supărăm foarte tare pe ei şi le explicăm că, fiind păcătoşi, nu se pot amesteca printre noi, oamenii perfecţi.

E greu de suportat jalea noastră atunci când ne mor mătuşile. Fabricanţii de postavuri fac avere ajutându-ne să ne exprimam în mod discret dezolarea. Singura noastră consolare e că s-a dus într-o lume mai bună.

Toţi se duc într-o lume mai bună, după ce au stors tot ce au putut din asta. Stăm pe marginea mormântului deschis şi ne spunem asta unul altuia. Preotul este atât de convins de acest lucru, încât, pentru economie de timp, formula a fost deja scrisă pentru uzul lui şi tipărită într-o cărticică. Pe când era copil, eram surprins de faptul că toată lumea mergea în cer. Gândindu-mă la toţi cei care au murit, mi-am imaginat locul ca fiind deosebit de aglomerat. Aproape că-mi era milă de Diavol pentru că era evitat de toată lumea, ca să zic aşa. Îl vedeam în imaginaţie ca pe un gentleman singuratic, şezând în fiecare zi în faţa porţii sale, sperând, în ciuda lipsei de speranţa, şi murmurând,

de unul singur, că probabil nu rentează sa mai continue spectacolul.

O doică bătrână, în care aveam pe vremuri încredere, mi-a spus că era sigură că, dacă voi continua să vorbesc astfel, diavolul are să pună, oricum, mâna pe mine. Trebuie să fi fost un tânăr cu înclinaţii foarte rele. Gândul la felul în care m-ar fi primit diavolul, ca singura fiinţă pe care a văzut-o de ani de zile, exercita o anumită fascinaţie asupra mea, căci, o dată în viaţă, aveam şi eu ocazia să fac puţină vâlvă.

La toate întâlnirile publice, principalul vorbitor e „un om minunat”. Un marţian, citind ziarele noastre, ar fi convins că toţi membrii parlamentului sunt sfinţi cu suflete generoase, cu spirit nobil, buni şi joviali, doar cu atâta umanitate în ei câtă trebuie pentru a-i împiedica pe îngeri să-i ia cu ei în carne şi oase. Pe vorbitor nu-l proclama, cu voce răsunătoare, întregul auditoriu, mânat de acelaşi impuls şi strigând de trei ori la rând, drept „un om fără seamăn”? Toată lumea spune aşa. Am ascultat întotdeauna cu cea mai mare plăcere cuvântarea strălucită a prietenului nostru care tocmai s-a aşezat. Atunci când credeţi că noi ascultam, pur şi simplu sorbeam cu gura larg deschisă splendida sa elocinţă.

Când se întâmpla ceva rău unei persoane foarte importante, oamenilor mărunţi din preajmă nici nu le vine să trăiască. Observând că lumea e oarecum suprapopulată cu persoane importante şi că, în general, li se întâmpla ba una, ba alta, te şi miri uneori cum de mai poate continua lumea să existe.

S-a îmbolnăvit odată un om mare şi bun. Am citit în ziar că întreaga naţiune era copleşită de durere. Oamenii care luau masa în restaurante îşi lăsau capul să cadă pe masa şi începeau să plângă în hohote atunci când chelnerul le aducea vestea. Oameni care nu se cunoşteau, atunci când se întâlneau pe stradă, se îmbrăţişau şi plângeau ca nişte copii. Pe vremea aceea eram în străinătate,

dar pe punctul de a mă întoarce acasă. Aproape că mi-a fost ruşine să o fac. M-am uitat în oglindă şi am fost pur şi simplu şocat de propria mea înfăţişare: era aceea a unui om care nu avusese nicio problemă săptămâni la rând. Am simţit că a mă înfăţişă în faţa acestei naţiuni lovită de nenorocire cu o faţa ca a mea ar însemna să-i sporesc durerea. Îmi apărea clar că aveam o fire superficială şi egoistă. Avusesem în America mare succes cu o piesă, şi pentru nimic în lume n-aş fi putut arăta necăjit. Erau momente când, dacă nu mă supravegheam, mă trezeam fluierând.

Dacă ar fi fost posibil, aş fi rămas în străinătate până când vreo nenorocire m-ar fi adus în rând cu compatrioţii mei. Dar afacerile mă presau. Prima persoană cu care am stat de vorbă pe cheiul din Dover a fost un vameş. Poate vă gândiţi că durerea l-a făcut indiferent faţă de un fleac ca cele patruzeci şi opt de ţigări de foi pe care le aveam. Da de unde! A părut chiar încântat atunci când le-a găsit. Mi-a cerut trei şilingi şi patru peni şi a râs când mi i-a înhăţat.

Pe peronul din Dover, o fetiţă a râs când o doamnă a scăpat peste un câine o cutie pe care o ţinea în mână; dar copiii sunt întotdeauna cruzi… sau poate că nu auzise vestea.

Ceea ce m-a uimit cel mai mult a fost faptul că am întâlnit într-un vagon de cale ferată un om cât se poate de respectabil care citea o revistă de umor. Este adevărat: nu râdea prea mult; avea suficient bun-simţ pentru asta. Dar, oricum, ce căuta o revistă de umor în mâna unui cetăţean lovit de durere?

Înainte de a fi petrecut o oră în Londra, ajunsesem la concluzia că noi, englezii, suntem un popor cu o stăpânire de sine de-a dreptul minunată. Conform ziarelor, doar cu o zi înainte, întreaga ţară era în pericolul cel mai serios de a fi doborâtă la pământ şi de a muri de jale. Într-o singură zi, naţiunea îşi venise în fire.

— Am plâns toată ziua, îşi spuneau ei. Am plâns toată noaptea. Se pare că n-a avut niciun rezultat. Să luăm din nou asupra noastră greutăţile vieţii.

Câţiva din ei – am observat asta chiar în aceeaşi seară în restaurantul hotelului – arătau din nou chiar o adevărată bunăvoinţă faţă de mâncare.

Suntem făţarnici faţă de lucrurile cele mai serioase. În timpul războiului, soldaţii din fiecare ţară sunt cei mai curajoşi din lume. Soldaţii celeilalte ţări sunt întotdeauna prefăcuţi şi trădători: de aceea şi câştigă câteodată.

Literatura e arta făţărniciei.

— Acum strângeţi-vă toţi roată şi aruncaţi-vă bănuţii în pălărie spune autorul şi eu voi susţine că în Bayswater[167] locuieşte o tânără pe nume Angelina, care este cea mai frumoaso tânără ce a existat vreodată, iar în Notting-Hill[168] vom pretinde că locuieşte un tânăr pe nume Edwin, care e îndrăgostit de Angelina.

Iar când în pălărie ai strâns suficienţi bănuţi, autorul începe să inventeze, să susţină că Angelina s-a gândit aşa şi o spus astfel şi că Edwin a făcut tot felul de lucruri extraordinare. Ştim tot timpul că născoceşte, pe măsură ce povesteşte. Ştim că născoceşte ceea ce crede că ne va place. El însă trebuie să-şi imagineze că face astfel întrucât nu poate face altfel, fiind artist. Dar în tot acest timp ştim bine că dacă nu i-am arunca bănuţii în pălărie, ar descoperi foarte curând că poate.

Directorul teatrului bate în toba sa.

— Sus, la treabă! strigă el. Vom spune că doamna Johnson e o prinţesă şi bătrânul Johnson e pirat. Hai, la treabă; şi nu întârziaţi!

Şi astfel, doamna Johnson, care pretinde că e prinţesa, iese dintr-o construcţie foarte nesigură, asupra căreia cădem de acord să spunem că e un castel, iar bătrânul Johnson, care pretinde că e pirat, e aruncat şi apoi scos din ceva la fel de incert, asupra căruia noi cădem de acord să spunem că e oceanul Doamna Johnson pretinde că

l-ar iubi, fapt pe care-l ştim că nu e adevărat. Domnul Johnson se preface ca ar fi o persoană îngrozitoare şi, până la ora unsprezece, doamna Johnson pretinde că îl crede. Iar noi plătim între un şiling şi zece şilingi biletul pentru a-i asculta timp de două ore.

Dar, după cum v-am spus de la început, prietenul meu este cam nebun.

ESTE SOŢUL AMERICAN FĂCUT ÎN ÎNTREGIME DIN STICLĂ DE VITRALII?

Sunt fericit că nu sunt un soţ american. La prima vedere, asta ar părea o remarcă prea puţin cavalerească faţă de soţia americană. Nici nu poate fi vorba de aşa ceva. Noi, în Europa, avem o mulţime de ocazii să apreciem soţia americană. În America doar auzi despre soţia americană, ţi se spun chiar istorioare despre soţia americană şi poţi vedea imaginea ei în revistele ilustrate americane. Dar despre ce face, poţi afla doar cercetând rubrica „Informaţii din străinătate". În Europa, în schimb, o întâlnim în carne şi oase, stăm de vorbă faţă în faţă, flirtăm cu ea. E încântătoare şi fermecătoare. Tocmai de aceea susţin că sunt bucuros că nu sunt un soţ american. Dacă soţul american ar şti cât de grozavă e soţia americană, şi-ar lichida afacerile şi ar veni aici, unde ar putea-o vedea din când în când.

Cu ani în urmă, când am început să călătoresc prin Europa, îmi spuneam că America trebuie să fie un loc mort, unde nu se poate trăi.

— Cât e de trist, îmi spuneam eu, să întâlneşti, cu miile, oriunde mergi, văduve americane!

Pe o singură străduţă din Dresda am numărat paisprezece mame americane, care aveau douăzeci şi nouă de copii americani şi nici un singur tată!… nici un singur soţ pentru cele paisprezece femei! Mi-am imaginat atunci paisprezece morminte singuratice, împrăştiate pretutindeni în Statele Unite. Ca într-o viziune, am văzut cele paisprezece pietre funerare, făcute din cel mai bun material,

gravate cu mâna, care menţionau virtuţile celor paisprezece soţi morţi şi îngropaţi.

— Ciudat, m-am gândit eu. Cât se poate de ciudat. Bărbaţii ăştia americani trebuie să aparţină unui tip foarte delicat de umanitate. E o adevărată mirare că mamele lor au reuşit să-i crească mari. Majoritatea lor se însoară cu fete foarte frumoase, apoi i se nasc doi-trei copil şi se pare că după aceea nu-şi mai găsesc niciun rost pe lumea asta. Nu se poate face nimic ca să aibă şi ei o constituţie mai solidă? l-ar ajuta oare vreun întăritor? Nu un întăritor obişnuit, ca acela care-i face pe bătrânii cu gută să vrea să se joace cu cercul, ci acel gen de întăritor despre care se spune că, dacă picuri doar trei picături pe un sandviş cu şuncă, sandvişul începe să guiţe.

M-a izbit patetismul imaginii acestor văduve americane care-şi părăsesc pământul natal, umplând vapor după vapor, pentru a veni să-şi petreacă restul vieţii lor nenorocite în exil. Doar gândul la America, consideram eu, le devenise dezagreabil pe vecie. Pământul pe care păşiseră odată picioarele lui! Vechile locuri familiare, luminate odată de zâmbetul lui! Totul le-or aminti în America de el. Strângându-şi copiii la pieptul care le tresaltă, părăsesc ţara unde lasă îngropată toată bucuria vieţii lor şi caută uitarea trecutului retrăgându-se la Paris, Florenţa sau Viena.

Mi s-a părut, de asemenea, frumoasă resemnarea nobilă cu care îşi purtau durerea, ascunzându-şi tristeţea faţă de străinii indiferenţi. Sunt văduve care fac mare caz de asta, care săptămâni de-a rândul merg posomorâte şi deprimate, nefăcând nici cel mai mic efort să fie vesele. Aceste paisprezece văduve – le-am cunoscut personal, toate locuiau pe aceeaşi stradă cu mine – ce spectacol strălucit şi plin de veselie ofereau! Ce lecţie pentru obişnuita văduvă europeană, văduva cu spinarea gheboasă! Ai fi petrecut zile la rând în compania lor – eu aşa am făcut – începând cu o

excursie cu sania devreme dimineaţa şi sfârşind noaptea târziu când luam cina la restaurant, urmată de un dans improvizat, fără a-ţi da cel puţin seama, din felul în care se comportau, că, în realitate, nu se distrau.

De la mame, mi-am întors ochii plini de admiraţie la copii. Acesta este secretul succesului american, mi-am spus: curajul fără seamăn, acest dispreţ spartan pentru suferinţă. Priveşte-i pe aceşti bărbaţi şi pe aceste femei în miniatura, atât de plini de curaj! Cine ar fi crezut că şi-au pierdut tatăl? Ei bine, am văzut copii britanici mult mai trişti pentru că au pierdut e monedă de şase peni.

Într-o zi, vorbind cu o fetiţă, am întrebat-o despre sănătatea tatălui ei. În clipa următoare aş fi vrut să-mi muşc limba, amintindu-mi că n-are tată, că nu există niciun tată american pe toată strada. N-a izbucnit în lacrimi, aşa cum mă aşteptam, i-a spus:

— Este foarte bine, mulţumesc, într-un mod simplu şi chiar însufleţit

— Sunt foarte sigur de asta, am răspuns eu cu înflăcărare. Este atât de bine şi de fericit pe cât merita să fie… şi într-o zi ai să te duci şi tu la el… şi ai să-l găseşti.

— O, da, răspunse ea şi mi s-a părut că faţa ei tânără şi frumoasă s-a luminat. Mama spune că s-a cam plictisit de locurile astea atât de monotone. Aşteaptă cu nerăbdare să-l întâlnească.

Asta m-a mişcat profund: femeia aceasta obosită, încercată de o pierdere atât de grea, aşteaptă cu nerăbdare înspăimântătoarea călătorie care duce într-o lume mai bună, acolo unde o aşteaptă omul iubit.

Pentru una din acele fiinţe strălucitoare şi pline de vervă am ajuns să am o consideraţie adevărată. În toate lunile de când am cunoscut-o şi o văzusem aproape în fiecare zi – nu am auzit nici o singură dată un singur strigăt de durere care să-i fi scăpat de pe buze, niciodată n-am auzit-o blestemându-şi

soarta. Niciunul din mulţii vizitatori care veneau în superbul ei apartament, din câte ştiu eu, nu i-a oferit condoleanţe sau consolare. Acest lucru mi s-a părut deosebit de crud. Ni se spune că inima prea încărcată, care nu-şi găseşte nicio supapa pentru suferinţa închisă în ea, care nu găseşte nicio ureche înţelegătoare care să-i asculte povestea sau durerea, ajunge să se frângă; oricum, numai bine nu face. M-am hotărât ca eu să fiu acea ureche înţelegătoare de care avea nevoie, căci nimeni nu părea dispus să facă aşa ceva. Prima dată când m-am găsit din nou singur cu ea, am deschis discuţia.

— Locuiţi aici în Dresda de mult timp, nu-i aşa? am întrebat eu.

— Cam de cinci ani, răspunse ea, mă duc şi mă întorc.

— Şi aţi rămas absolut singură, am continuat eu cu un suspin care o invita să facă confidenţe.

— N-aş putea spune că sunt chiar singură, mă corecta ea. În timp ce o privire plină de resemnare adăuga demnitate trăsăturilor ei atrăgătoare. În afară de asta, mai adăugă ea, oamenii de aici sunt foarte drăguţi cu mine: nu mă 1asă să mă simt nicio clipă singură. Facem mici petreceri, picnicuri şi excursii. Mai e opera, apoi concertele de muzica simfonică şi petrecerile dansante, în scop de binefacere. Bătrânul rege a dat o mulţime în iarna asta şi mai trebuie să mărturisesc că cei de la ambasadă au fost foarte atenţi cu mine. Nu, na-r fi drept să mă plâng de singurătate, cel puţin nu acum când am cunoscut deja atâţia oameni.

— Dar nu vă e dor de soţul dumneavoastră? sugerai eu.

Un nor trecu pe faţa ei de obicei luminată.

— O, te rog nu vorbi despre el… Devin întotdeauna tristă când mă gândesc la el.

Dar, din moment ce am început, eram hotărât să nu-mi las compasiunea să se irosească.

— Spuneţi-mi, de ce a murit? am întrebat eu.

Mă privi atât de intens, încât nu voi uita niciodată privirea aceea.

— Ascultă, tinere, strigă ea, încerci să-mi dai vestea asta pe ocolite? Dacă e aşa, atunci mai bine dă-mi-o direct. Dacă o murit?

— Deci n-a murit? am întrebat. Vreau să spun… nu ştiţi să fi murit?

— Nimeni nu mi-a spus că a murit, până acum, când ai venit dumneata cu ideea asta, răspunse ea. După câte ştiu eu, este în viaţa şi cât se poate de bine.

l-am spus că regretam. A trebuit apoi să-i explic că nu regretam faptul că, după toate probabilităţile, era în viaţă şi sănătos. Ceea ce am vrut să spun era că regretam că deschisesem o discuţie atât de dureroasă.

— Care discuţie dureroasă?

— Ei bine, cea despre soţul dumneavoastră, am răspuns eu.

— Dar de ce spuneţi că e o discuţie dureroasă?

Aveam sentimentul că devenea tot mai supărată pe mine. Dar n-a spus nimic despre asta. Pur şi simplu am înţeles. Dar trebuia să mă justific într-un fel.

— Ei bine, am răspuns, înţeleg că nu vă înţelegeţi prea bine şi sunt absolut sigur că din cauza lui.

— Ascultă, zise ea. Să nu spui un singur cuvânt rău despre soţul meu, sau o să ne certam. N-o existat niciodată un om mai bun ca el.

— Atunci de ce aţi divorţat de el? am întrebat Era o întrebare impertinentă, neîndreptăţită. Singura mea scuză e că misterul care-l înconjoară pe soţul american mă frământa de luni de zile. Acum aveam ocazia de a-l dezlega. Instinctiv m-am agăţat de ceea ce mi-ar fi dat dreptate.

— Dar n-am divorţat! Şi nu vom divorţa niciodată. Dacă mai continui aşa, o să mă superi foarte tare.

Dar eu prindeam curaj.

— Deci n-a murit! Nici n-aţi divorţat de el! Atunci unde e? am întrebat eu înfierbântat.

— Cum unde e? replica ea uimită. Unde să fie? Acasă, desigur.

Am privit împrejur la camera aceea mobilată, ce dădea un aer de confort plăcut şi de linişte profundă.

— Care casă? am întrebat.

— Cum, care casă? Casa noastră din Detroit!

— Ce face el acolo? Devenisem atât de serios încât vocea mea dobândise neintenţionat un ton autoritar. Probabil că exercita asupra ei un efect hipnotic, căci mi-a răspuns la întrebări de parcă ar fi fost chemată ca martoră la tribunal.

— De unde să ştiu eu? Cum ţi-aş putea spune ce face? Ce fac oamenii de obicei acasă?

— Răspundeţi la întrebările mele, doamnă şi nu-mi puneţi întrebări. Ce faceţi dumneavoastră aici? Vorbiţi eu toată sinceritatea, vă rog. Ochii mei o priveau fix.

— Mă distrez. El vrea ca eu să mă distrez. În afară de asta, educ copiii.

— Vreţi să spuneţi că sunt la internat, în timp ce dumneavoastră vagabondaţi. De ce nu e bună educaţia americană? Când v-aţi văzut ultima dată soţul?

— Ultima dată? Să mă gândesc… Nu la Crăciunul trecut, căci atunci eram la Berlin. Trebuie să fi fost acum doi ani la Crăciun… sau cam aşa ceva.

— Dacă e un bărbat aşa bun cum spuneţi, de ce nu l-aţi văzut de doi ani?

— Pentru că, aşa cum vă spuneam, e acasă, la Detroit Cum pot să-l văd dacă eu sunt aici în Dresda şi el e la Detroit? Puneţi întrebări prosteşti. Vrea şi el să încerce să vină la vară, dacă va putea să fie liber atunci şi în acest caz, desigur…

— Vă rog răspundeţi-mi la întrebări. Am mai discutat asta o dată. Credeţi că vă achitaţi de îndatoririle de soţie distrându-vă la Dresda sau

Berlin, în timp ce soţul dumneavoastră munceşte din greu la Detroit?

— El a ţinut să vin aici. Soţul american este un om bun; care vrea ca soţia lui să se distreze.

— Eu nu v-am întrebat care e părerea dumneavoastră despre soţii americani. Eu vă întreb ce păr ere aveţi despre soţia americană, despre dumneavoastră. Soţul american pare a fi un fel de sfânt din sticla de vitralii şi voi, soţiile americanei abuzaţi de el. Asta nu e spre cinstea voastră şi n-are să ţină o veşnicie. Va veni o zi când soţul american se va trezi şi-şi va da seama că se face de râs şi, din prea multă devoţiune şi prea multa îngăduinţă, transforma soţia americană într-o fiinţa egoistă lipsita de inimă. Ce fel de cămin credeţi că are el în Detroit, când dumneavoastră şi copiii sunteţi aici? Spuneţi-mi: soţul american e făcut doar din zăpadă spulberată, cu sângele distilat din raze de lună, sau e făcut ca toţi ceilalţi oameni? Căci, dacă e făcut ca toţi ceilalţi, aţi face mai bine să mă ascultaţi şi să vă întoarceţi acasă. Sunt sigur că în America adevărată sunt milioane de cămine în care femeia îşi îndeplineşte îndatoririle şi îşi joacă rolul. Dar mai e clar un lucru: există mii de case în America formate doar din camere ce poartă ecouri, unde bărbatul umblă singur, soţia şi copiii săi sunt răspândiţi prin Europa. Asta n-are să mai ţină mult; nu e drept să mai ţină aşa! Ascultaţi sfatul unui prieten sincer. Faceţi-vă bagajul şi împreună cu copiii întoarceţi-vă acasă.

Am plecat. Se făcuse târziu. Am simţit că se făcuse timpul să plec. Nu ştiu dacă mi-a urmat sfatul sau nu. Ştiu doar că în Europa au rămas încă un mare număr de soţii americane care l-ar putea urma.

DE CE NU S-A ÎNSURAT CU FATA ACEEA?

Chiar, de ce nu merge căsătoria? Mă trezesc meditând la această întrebare foarte des când citesc literatură de cea mai bună calitate. M-am întrebat din nou deunăzi, seara, în timpul unei reprezentaţii cu *Faust*[169].

De ce nu s-a putut însura Faust cu fata? Eu nu m-aş fi însurat cu ea pentru nimic în lume, dar ăsta nu e un argument. Se pare că Faust n-a văzut nimic nepotrivit la ea. Amândoi erau nebuni unul după celălalt. Totuşi, ideea unei căsătorii obişnuite şi discrete, urmată de o săptămână din luna de miere, să spunem, la Viena şi apoi de şederea într-o căsuţă frumuşică, nu prea departe de Nürnberg, unde să poată veni prietenii să-i vadă, se pare că nu le-a trecut niciodată prin cap.

Ar fi putut avea acolo şi o grădină. Margareta ar fi putut ţine găini şi o vacă. Felul acesta de fată, învăţată de mică cu munca şi în niciun caz prea bine educată, e mai bine să aibă câte ceva de făcut. Mai târziu, pe măsură ce creştea familia, ar fi putut fi angajată o femeie la toate, pentru a-i da o mână de ajutor. Faust, desigur, ar fi putut studia sau să se apuce din nou de lucrul sau; asta l-ar fi putut ţine departe de alte ispite. Dar ideea că un om inteligent de vârsta sa, ar putea fi fericit neavând nimic altceva de făcut toată ziua decât să se învârtească în jurul unei fuste era ridicolă de la început.

Valentin – ce om de treabă Valentin ăsta şi cu ce idei interesante – ar fi stat cu ei de sâmbătă până luni. Fumând câte o pipă şi cu un pahar de vin în faţa lui, ar fi discutat împreună cu Faust politica locală. Ar fi lăsat copiii să se joace pe genunchii

lui, le-ar fi spus poveşti despre război, ba chiar l-ar fi învăţat pe băiatul mai mare să tragă cu puşca. Faust, ajutat de un om cu spirit practic ca Valentin, ar fi inventat, probabil, o nouă puşcă. Valentin ar fi pus mâna pe ea. Lucrul ar fi putut avea consecinţe.

Desigur, cu timpul, Sybil s-ar fi măritat şi s-ar fi aşezat şi ea la casa ei; foarte probabil ar fi luat o căsuţă în apropiere de ei. Când doamna Sybil n-ar fi fost în preajma lor, el ar fi glumit cu Margareta despre dragostea lui nebuna din tinereţe. Bătrâna mamă ar fi făcut câte o plimbare în jurul Nürnbergului, dar nu prea des şi nu mai mult de o zi.

Imaginea aceasta devine cu atât moi insistentă cu cât te gândeşti mai mult la ea. Lor de ce nu le-a venit ideea asta? Ar fi avut, desigur, puţin scandal cu Bătrânul. Mi-l pot imagina pe Mefisto supărat din cauza asta, considerându-se tras pe sfoară. Desigur, dacă acesta a fost motivul, dacă Faust şi-ar fi zis:

— Mi-ar place să mă-nsor cu fata, dar n-am s-o fac; n-ar fi corect faţă de Bătrânul. Şi-a bătut atâta capul să pună toate astea la cale. Din simpla recunoştinţa şi n-aş putea să-i întorc acum spatele şi să mă comport ca un om cu bun simţ şi cu raţionament; ar însemna să-i înşel aşteptările. dacă aşa a privit Faust lucrurile, atunci nu mai e nimic de spus. Într-adevăr, l-ar prezenta într-o lumină destul de favorabilă, nobilă, chiar dacă este donchişotească.

Dacă, pe de altă parte, ar fi privit problema din punctul lui de vedere şi din cel al fetei, cred că ar fi putut-o rezolva. Pe vremea aceea, când voiai să scapi de Diavol, tot ce aveai de făcut era să-i araţi mânerul unei săbii. Faust s-ar fi putut strecura într-o dimineaţa împreună cu Margareta într-o biserica şi l-ar fi ţinut departe de ei cu ajutorul unui mâner de sabie, până la terminarea ceremoniei. Ar fi putut angaja un băieţel pentru treaba asta.

— Îl vezi pe domnul acela de colo îmbrăcat în roşu? Ei bine, el ne vrea pe noi şi noi nu-l vrem pe el. Asta este singura deosebire dintre noi. Ei, şi-acuma, tu vei lua sabia asta şi când îl vezi că vine, îi arăţi mânerul. Ai grijă să nu-l râneşti: arată-i doar sabia şi dă din cap. El are să înţeleagă.

Ar fi fost foarte interesantă expresia feţei bătrânului domn când, după aceea, Faust i-ar fi prezentat-o pe Margareta.

— Permiteţi-mi să v-o prezint pe soţia mea. Draga mea. ăăă… un prieten de-al meu. Poate îţi aminteşti că ţi l-am prezentat în noaptea aceea la mătuşa ta.

După cum am remarcat, s-ar fi iscat tărăboi, dar nu ştiu ce-ar fi putut face în legătură cu asta. Din câte ni s-a spus, în legământ nu exista nimic care să prevadă că Faust nu se poate însura. Iar Bătrânul avea simţul umorului. Părerea mea e că, după ce i-ar fi trecut prima supărare, el însuşi ar fi gustat gluma. Mi-l pot imagina trecând din când în când pe la domnul şi doamna Faust. Copiii ar fi fost trimişi rapid la culcare. Pentru o clipa, ar fi existat o atmosferă de stinghereală.

Dar Bătrânul ştie cum să se poarte. El ar fi spus vreo două istorioare la care Margareta ar fi roşit şi la care Faust ar fi râs cu gura până la urechi. Mi-l pot imagina pe Bătrân alăturându-se, ocazional, la câte o masă de familie. Copiii, înfricoşaţi la început, ar fi rămas tăcuţi, privindu-l cu ochii mari. Dar, cum spuneam mai înainte, Bătrânul ştie cum să se poarte. Şi de ce să se schimbe oare? Influenţa bună exercitată inconştient de către femeie… gânguritul dulce al copiilor! S-au mai auzit lucruri de astea. Oare n-ar fi putut ajunge să fie cunoscut ca „Unchiu’”?

— În ceea ce mă priveşte – cred că v-am menţionat deja lucrul acesta – nu m-aş fi însurat cu Margareta. Nu este idealul meu de fată cuminte. Nu mi-a plăcut niciodată cum a înşelat-o pe mama ei. Şi mătuşa aia a ei! Ei bine, o fată cuminte nu s-

ar fi împrietenit cu o asemenea femeie. Şi nu s-o purtat frumos nici faţă de Sybil.

Mi-e cât se poate ele evident că l-a ademenit pe băiat. Şi încă ceva: ce făcea ea cu o cutie plină de bijuterii? Doar nu era proastă. Nu s-ar fi putut duce în fiecare zi la fântână de să pălăvrăgească cu prietenele alea ale ei, fără să fi învăţat nimic. Putea şti că oamenii nu pleacă lăsând în urma lor bijuterii în valoare de o sută de mii de lire pe treptele casei, doar aşa, să se joace. Dacă ar fi fost o fată cuminte, instinctul ar fi trebuit să-i spună să lase lucrurile acolo.

Nu cred în oamenii aceştia nevinovaţi care nu ştiu ce fac jumătate din timpul pe care îl trăiesc. Întrebaţi orice magistrat din Londra ce crede despre doamna care explica de ce a furat o broşă cu diamante.

— N-am vrut, desigur, Înălţimea Voastră, s-o iau. N-aş face aşa ceva pentru nimic în lume! Pur şi simplu s-a întâmplat aşa, Înălţimea Voastră. Stăteam cum aş fi aici şi, nevăzând pe nimeni în prăvălie, am deschis cutia şi am scos broşa din ea, gândindu-mă că poate aparţine cuiva şi atunci domnul asta de colo, pe care nu-l văzusem înainte, vine brusc la mine şi spune:

— Dumneata vii cu mine!

— De ce? întreb eu, când nici nu vă cunosc?

— Pentru că ai furat, zice el.

— Asta nu-i un cuvânt pe care să-l întrebuinţaţi când vorbiţi cu o doamnă, zic eu. Zău că nu ştiu despre ce vorbiţi, pe cuvântul meu.

Şi, dacă s-a împodobit cu toate bijuteriile, fără să se gândească, ce-ar fi făcut fată cu adevărat cuminte când ar fi venit ia ea un domn care o asigura că erau ale lui? i-ar fi trebuit treizeci de secunde ca să şi le scoată şi să le pună înapoi în cutie.

— Vă mulţumesc, ar fi spus ea. Şi acum vă rog să părăsiţi această grădină, la fel de repede cum aţi

intrat şi să le luaţi cu dumneavoastră. Eu nu sunt genul ăsta de fată.

Dar Margaretei se agaţă de bijuterii şi acceptă braţul tânărului pentru o plimbare la lumina lunii. Şi când în căpşorul ei nevinovat îi vine, în fine, ideea *că* s-a plimbat cu el destul de mult în grădina aceea întunecată, ce face când i se spune la revedere, după ce închide uşa? Deschide fereastra de ia parter şi începe să cânte!

Poate că nu am spirit poetic, dar îmi place dreptatea. Când alte fete fac asemenea lucruri, căpătă o etichetă. Nu ştiu de ce fata asta ar trebui considerată drept un ideal. Ea îşi omoară mama. După cum ne relatează chiar ea, ar fi fost vorba de un accident. Nu este o apărare prea originală, iar nouă nu ni se permite să ascultăm punctul de vedere al acuzării. Ea îşi omoară, de asemenea, propriul copilaş. Pentru asta nu trebuie să o condamnaţi, pentru că, atunci când a făcut-o, se simţea îngrozitor.

Nu ştiu de ce fata asta ar avea un lung şir de îngeri gata să o ducă în rai. Poate că în Nürnberg s-ar găsi femei cinstite şi mai harnice care să merite un bilet spre rai.

Atunci de ce, oare, de-a lungul atâtor ani, am fast cu toţii aşa de mulţumiţi să o acceptam pe Margareta ca prototipul inocenţei şi al virtuţii? Presupun că explicaţia se găseşte în faptul că Goethe a scris într-o vreme când exista convenţia de a privi toate femeile ca fiind bune. Tot ce purta fustă era un exemplu de virtute. Dacă făcea ceva rău, greşeala era a altcuiva. *Cherchez la femme*[170] e o noţiune mult mai târzie. Pe vremea lui Goethe exista doar *Cherchez l'homme.* Vina era întotdeauna a bărbatului. Era vina Diavolului. Era vina oricui doreai, numai a ei nu.

Aceasta convenţie nu a dispărut încă. Citeam deunăzi o carte extrem de interesantă a unei strălucite scriitoare americane. Întrucât locuiesc departe de locurile frecventate de femei,

îndrăznesc să menţionez nume. Vorbesc despre *Patience Sparhawk* de Gertrude Atherton[171]. Aleg această carte, întrucât este tipică pentru o mare categorie de opere literare. Domnişoara Sparhawk duce o viaţă agitată, care o nedumereşte. Ea îşi pune întrebarea: „Care e cauza răului?” Părerea ei e: civilizaţia.

Dacă nu e civilizaţia, atunci cauza este Bărbatul american, sau Natura, sau Democraţia.

Domnişoara Sparhawk se căsătoreşte cu cine nu trebuie. Mai târziu se logodeşte cu un alt bărbat nepotrivit. La sfârşitul cărţii suntem făcuţi să credem că e pe punctul de a se căsători cu omul potrivit. Aş fi mult mai satisfăcut dacă aş auzi-o pe domnişoara Sparhawk discutând despre asta şase luni după ultima căsătorie. Dar, dacă a făcut din nou o greşeală, sunt sigur că, după opinia domnişoarei Sparhawk, greşeala nu e a ei. Motivaţia este întotdeauna aceeaşi: domnişoara Sparhawk, fiind o lady, nu poate greşi.

Dacă domnişoara Sparhawk ar binevoi să mă asculte timp de cinci minute, cred că aş putea-o corecta în această privinţă.

— Este perfect adevărat, draga mea fată, că ceva merge râu, foarte râu. Dar nu este bărbatul american. Lasă-l în pace pe bărbatul american: lasă-l să-şi caute singur propria salvare. Nu eşti tu fata capabilă să-l îndrepţi acolo unde a greşit. Şi nu e nici civilizaţia. Admit că civilizaţia trebuie să dea socoteală pentru multe lucruri: nu-i mai pune în cârcă şi problema asta suplimentară. Ceea ce merge rău în cazul ăsta al tău – dacă mă ierţi că ţi-o spun – eşti tu însăţi. Te faci singură de baftă: te măriţi cu un bărbat care nu este nimic altceva decât un animal, care îţi stârneşte instinctele animalice. Apoi, ca doamna care strigă:

— Văleu, m-am măritat cu un negru!

protestezi faţă de cer împotriva nedreptăţii care ţi s-a făcut când ţi s-a dat ca pereche un clovn.

Fetiţo, ceva nu e bine, fie în ideile, fie în modul tău de comportament. Nu te învinuiesc pentru asta: nu te-ai făcut tu singură. Dar atunci când te pui pe treabă să stârneşti tot ce e mai josnic în bărbat, de ce rămâi uluită faţă de succesul tău? Sunt de acord cu tine, că există o groază de americani în stare să te şocheze. Întâlneşti categoria asta de oameni chiar şi în afara Americii. Dar americancele de treabă îţi vor spune că există americani de treabă. Există un vechi proverb despre cei care se aseamănă. Data viitoare când te mai găseşti în compania unui american care te şochează, pune-ţi întrebarea cum de a ajuns acolo şi se simte la el acasă.

Învaţă autocontrolul. Scoate-ţi din cap ideea că eşti în centrul universului şi încearcă să înţelegi că o fustă nu e un fel de aureolă şi vei vedea atunci că civilizaţia nu e nici pe jumătate atât de rea precum ai crezut.

Ştiu că răspunsul domnişoarei Sparhawk va fi:

— Dumneata îmi spui asta mie?… mie, o lady? Doamne Dumnezeule! Atât a mai rămas din cavalerism?

Într-o zi un francez a fost adus la judecată pentru că îşi omorâse tatăl şi mama. El îşi mărturisi vina, dar ceru îndurare pe motivul că era orfan. Cavalerismul se baza pe presupunerea că femeia merită să fie adorată. Ideea femeii moderne este că, atunci când greşeşte, ar trebui să fie scuzată de bărbatul cavaler, pe motiv că e doamnă.

Îmi place eroina neconformistă; tuturor ne place. Vechea eroina victoriana[172] – un înger cu rochie – era îngrozitor de plicticoasa. Ştiam întotdeauna exact ce avea de gând să facă: ceea ce ar fi fost corect să facă. Nici nu mai trebuia să punem întrebarea:

— Ce crede ea că ar trebui să facă în astfel de împrejurări?

Răspunsul era întotdeauna convenţionalul lucru corect. Ai fi putut pune întrebarea la şcoala de

duminică şi ai fi primit răspunsul de fiecare dată.

Eroina cu pasiuni, instincte şi emoţii e binevenită. Dar aş vrea ca ea să înţeleagă că, în ultima instanţă, este doar un semen de-al nostru. Mi-ar place mai mult dacă, în loc de o întreba:

— Ce se întâmplă cu civilizaţia asta, ce e rău în ea? Încotro se îndreaptă lumea? şi aşa mai departe, şi-ar spune din când în când:

— Cred că de data asta m-am făcut de râs. Simt că mi-e ruşine de ce-am făcut.

N-ar pierde nimic prin asta. Am respecta-o cu atât mai mult.

PĂREREA DOAMNEI WILKINS

Anul trecut, mergând cu metroul, m-am întâlnit cu un bărbat. Părea să fie cel mai trist om pe care îl văzusem de ani de zile. Îl cunoşteam din tinereţe, de pe vremea când eram amândoi ziarişti. L-am întrebat, pe un ton plin de simpatie, cum o mai ducea. Mă aşteptam ca răspunsul lui să fie o revărsare de lacrimi şi până la urmă să fiu nevoit să scot din buzunar o bancnotă de cinci lire. Spre uimirea mea, mi-a răspuns că toate îi mergeau cât se poate de bine. Nu am vrut să-l întreb direct:

— Atunci ce ţi s-a întâmplat de arăţi ca la înmormântare? aşa că, în schimb, i-am spus:

— Şi cum stau lucrurile pe acasă?

M-am gândit că dacă lucrurile nu mergeau bine acolo, nu voi pierde aceasta ocazie. Invitaţia de a răspunde la această întrebare i-a făcut bine. Reieşea că soţia sa era cât se poate de bine.

— Îţi aminteşti de ea, continuă el, zâmbind: o fiinţă cu o dispoziţie minunată, mereu veselă. Se pare că nimic nu o poate scoate din fire, nici chiar…

Îşi termina propoziţia brusc, cu un suspin.

Din ceea ce mi-a spus în continuarea discuţiei, am înţeles că soacra lui murise de când nu-l mai văzusem şi le lăsase o suma frumuşică, ce se adăuga acum venitului lor. Fiica lui mai mare era logodita şi urma să se căsătorească.

— Este, într-adevăr, o căsătorie din dragoste, iar el este un băiat atât de bun, încât nu aş fi avut nici cea mai mică obiecţiune, chiar dacă ar fi fost sărac. Dar, aşa cum stau lucrurile, sunt şi mai mulţumit.

Fiul său mai mare, câştigând o bursă, urma ca în toamna să meargă la Cambridge. Propria sa

sănătate, mi-a spus, se îmbunătăţise considerabil, iar un roman pe care-l scrisese în timpul liber părea să fie unul din succesele sezonului. Atunci l-am întrebat direct.

— Dacă deschid cumva o rană prea dureroasă pentru a fi atinsă, te rog spune-mi. Dacă, dimpotrivă, este o problema din acelea în care simpatia unui coleg poate fi un adevărat balsam, povesteşte-mi despre ce e vorba.

— În ceea ce mă priveşte, răspunse el, aş fi fericit să-ţi spun. Îmi face bine să vorbesc despre asta şi m-ar putea ajuta chiar să descopăr ceva, sau cel puţin aşa sper. Dar, de dragul propriei tale persoane, dacă vrei să-mi urmezi sfatul, nu mă forţa să-ţi spun.

— Cum m-ar putea afecta? Doar n-are nicio legătură cu mine, nu-i aşa?

— Nu va avea nicio legătură cu tine, dacă eşti suficient de inteligent să te ţii departe. Dacă îţi spun, de acum înainte s-ar putea sa fie în egală măsură şi problema ta. Cel puţin aşa s-a întâmplat în alte patru cazuri. Dacă tu vrei să fii al cincilea şi să completezi jumătatea de duzină care-şi sparge cepul cu asta, eşti binevenit. Dar ţine minte: te-am prevenit.

— Ce li s-a întâmplat celorlalţi cinci? am întrebat eu.

— S-au transformat din nişte persoane vesele şi sociabile în nişte oameni plicticoşi şi posaci, care au o singură idee. mi-a răspuns el. Se gândesc la un singur lucru, vorbesc despre un singur lucru şi visează un singur lucru. În loc să-l uite, pe măsură ce trece timpul, acesta pune tot mai mult stăpânire pe ei. Probabil că există oameni care ar putea rămâne neafectaţi, care s-ar putea descotorosi de el. Te previn – în mod special de pericol, întrucât, în ciuda tuturor lucrurilor care se vorbesc despre tine, sunt convins că ai simţul umorului şi nu aş vrea să ţi-l pierzi din cauza asta. Problema te va urmări ziua şi noaptea. Vezi ce a făcut din mine? O

doamnă care mi-a luat un interviu, m-a descris acum trei luni ca un temperament solar. Dacă ştii ce vrei, al să coborî din tren la prima staţie.

O, ce n-aş da să fi ascultat sfatul! Dar, dimpotrivă, am lăsat curiozitatea să pună stăpânire pe mine şi l-am implorat să-mi explice. Şi el mi-a explicat.

— S-a întâmplat cam în jurul Crăciunului. Discutam programul Pantomimei din Drury Lane[173] cu cei trei prieteni ai mei, în fumoarul Clubului Devonshire şi tânărul Gold[174] ne-a spus că, după el, era o adevărată greşeală să introduci un subiect cum este problema fiscală în povestea lui Humpty Dumpty[175]. După el, cele două probleme nu aveau nici cea mai mică legătură. Adăugă că avea o adevărată stimă pentru domnul Dan Leno, pe care-l întâlnise odată pe un vapor cu aburi, dar că erau alte subiecte în care ar prefera să fie îndrumat de acel domn. Nettleship[176], pe de altă parte, susţinea că nu este de acord cu argumentul că artiştii nu trebuie niciodată să se amestece în treburile publice. Actorul e un cetăţean, ca noi toţi. El a spus, că, indiferent dacă eram de acord cu concluziile lor sau nu, trebuia să admitem că naţiunea le datora recunoştinţă doamnei Brown Potter şi domnişoarei Olga Nethersole pentru că ne-au împărtăşit convingerile lor. El a stat de vorbă în particular cu cele două doamne şi era convins că se pricepeau la acest subiect la fel de bine ca majoritatea celorlalţi oameni.

Bumside[177], care făcea parte şi ei din grup, susţinea că, dacă. ar trebui susţinută o teză, atunci pantomima ar trebui cu siguranţă să pledeze cauza “Alimentelor gratuite”, fiind o forma de distracţie care se adresează în primul rând gusturilor englezilor obişnuiţi. Atunci am intervenit eu în discuţie.

— Problema fiscală, am spus eu, e pe buzele tuturor. Aşa stând lucrurile, este foarte potrivit să

fie prezentată în programul anual al pantomimei, care a devenit o trecere în revista a problemelor anului. Dar nu trebuia abordată din punct de vedere politic. Atitudinea adecvată ce trebuia asumată e cea a unei zeflemele inocente, în afara oricărui spirit partizan.

Bătrânul Johnson s-a ridicat în picioare şi a venit în spatele nostru.

— De patru săptămâni, a spus el, încerc să obţin tocmai acest rezumat spiritual şi inteligent al problemei, care să nu jignească niciuna din părţi. Cunoşti ziarul nostru: nu facem politică, dar în acelaşi timp, încercăm să ne ţinem la zi. Nu e întotdeauna uşor. Tratarea acestui subiect, aşa cum o sugerezi este tocmai ceea ce ne trebuie. Aş vrea foarte mult să-mi scrii ceva despre asta.

Johnson ăsta e un tip grozav. Lucrul pe care mi l-a cerut mi s-a părut foarte uşor şi am promis că-l voi face. Şi de atunci mă tot gândesc cum să-l fac. De fapt, nu m-am gândit la nimic altceva. Poţi să-mi sugerezi vreo idee.

A doua zi dimineaţa mă simţeam într-o bună dispoziţie de lucru.

— Pilson va avea cu siguranţă de profitat de pe urma ei. Nu are nevoie de ceva extrem de amuzant. Câteva remarci subtile şi jocuri de cuvinte asupra subiectului ar fi ideale.

Am aprins o pipă şi m-am aşezat să mă gândesc. La douăsprezece şi jumătate, având de scris câteva scrisori înainte de a ieşi în oraş pentru a lua dejunul, mi-am alungat din minte problema fiscală.

Dar nu pentru mult timp. M-a preocupat intens toată după-amiaza. M-am gândit că, probabil, îmi va veni vreo idee seara. Şi aşa am pierdut toată seara aceea, cum am pierdut şi toată dimineaţa următoare.

— Totul are partea sa amuzantă, îmi spuneam. Poţi scoate povestiri amuzante din căsătorii şi înmormântări. Nu există nicio nenorocire care a

lovit omenirea şi care să nu fi produs literatura sa comică.

Un prieten de-al meu american a semnat, odată, un contract cu un editor al unei reviste de asigurări, pentru a scrie patru povestiri umoristice. Una trebuia să se ocupe de un cutremur de pământ, a doua de un ciclon, a treia de o inundaţie şi a patra de o furtună. Şi au fost cele mai amuzante povestiri pe care le-am citit vreodată.

Ce e rău atunci cu problema fiscala?

Independenţa administrativă[178] fusese un subiect amuzant prin deceniul al nouălea. Îmi amintesc o seară minunată petrecută la Codger's Hall. Ar fi fost şi mai plăcută dacă irlandez numai piele şi oase nu s-ar fi ridicat în picioare pe la orele unsprezece, cerând să fie informat dacă mai era vreun vorbitor amator să mai facă glume pe seama bătrânei Irlande, căci, dacă există, domnul cel jigărit era pregătit sufleteşte să facă economie de timp aşteptându-l până termină, pentru a se socoti cu toţii deodată. Dar, dacă nu mai era niciunul, anunţă domnul cel slăbănog, intenţia sa era să pună mâna pe ultimul şi pe vorbitorul dinaintea lui şi anume pe amândoi o dată fără nicio avertizare.

Nemairidicându-se niciun alt umorist, domnul numai piele şi oase îşi puse în aplicare ameninţarea, rezultatul fiind acela că amuzamentul degeneră întrucâtva.

Discret ne şopteam bancuri unii altora chiar şi despre războiul anglo-bur[179].

Şi în problema fiscală trebuie să fie ceva amuzant. Dar ce?

Zile de-a rândul m-am gândit la prea puţine alte lucruri. Lenjereasa mea – aşa le numim noi în Temple[180] – observă că mă frământă ceva.

— Doamnă Wilkins, am mărturisit eu, încerc să mă gândesc la ceva inocent şi amuzant despre chestiunea fiscală.

— Am auzit dă asta, spuse ea, da' n-am prea mult timp să citesc ziarele. Vor să ne pună să

plătim mai mult pe mâncare, nu-i aşa?

— Doar pentru unele produse, am explicat eu. Dar atunci vom plăti mai puţin pentru alte lucruri, aşa că, de fapt, nu vom plăti mai mult.

— Atunci nu-i mare lucru dă niciuna din ele, fu de părere doamna Wilkins.

— Chiar aşa. Acesta e avantajul sistemului. N-o să coste pe nimeni nimic şi rezultatul e că toţi o vom duce mai bine.

— Ce păcat că nimeni nu s-a gândit la asta înainte! spuse doamna Wilkins.

— Toate greutăţile de până acum ni le-au făcut străinii, am explicat eu.

— At n-am prea auzit nici io prea multe lucruri bune dă ei, deşi se spune că Cel de Sus nu face pă nimeni fără rost.

— Străinii ăştia, am continuat eu, nemţii şi americanii, aruncă cu lucruri în capul nostru, să ştii!

— Cum vine asta? întreba doamna Wilkins.

— Adică cu aruncatul? Uite aşa… aruncă. Iei lucrurile şi le azvârli.

— Da' ce lucruri? Şi chiar le aruncă? întrebă doamna Wilkins.

— Da, tot felul de lucruri: fontă, slănină, preşuri… de toate. Le aduc la noi cu vaporul – înţelegi? – şi apoi le aruncă pur şi simplu pe ţărmurile noastre.

— Chiar vreţ' să spuneţ' că le aruncă aşa, afară… şi le lasă acolo? întrebă doamna Wilkins.

— Nu chiar aşa, am răspuns eu. Când spun că aruncă lucrurile astea pe ţărmurile noastre, aceasta e o figură de stil. Prin asta înţeleg că ni le vând.

— Da' dă ce le cumpărăm, dacă nu ne trebuie? întrebă doamna Wilkins. Ce, suntem obligaţi să le cumpărăm?

— Asta-i şmecheria lor, am explicat eu. Nemţii şi americanii ăştia – şi mai sunt şi alţii – sunt la fel de răi cu toţii – insistă să ne vândă aceste lucruri la un preţ mai mic decât costă ca să le faci.

— Îs cam proşti, nu-i aşa? se gândi doamna Wilkins. Cred că fiind străini, nu pot avea prea mult bun simţ, bieţii dă ei.

— Pare o prostie din partea lor, dacă priveşti lucrurile astfel, am admis eu, dar noi trebuie să ne gândim la răul pe care ni-l fac.

— Nu prea văd cum ne-ar putea face rău, se împotrivi doamna Wilkins. Io cred că avem chiar puţin noroc. Nu mi-ar strica să arunce mai multe lucruşoare de-astea în drumul meu!

— Nu cred că v-am explicat prea bine cum stau lucrurile, doamnă Wilkins, am mărturisit eu. Este o demonstraţie foarte lungă şi s-ar putea să n-o înţelegeţi, aşa că trebuie să luaţi drept un adevăr valabil faptul unanim recunoscut că ne vom cheltui banii cu atât mai repede cu cât vom cumpăra mai ieftin. Lăsându-i pe străini să ne vândă toate lucrurile astea la jumătate de preţ, ei se îmbogăţesc în fiecare zi, iar noi sărăcim pe zi ce trece. Dacă noi, ca ţară, nu insistăm să plătim cel puţin cu 20% mai mult pentru fiecare lucru de care avem nevoie, s-a calculat că, în câţiva ani, nu va mai rămâne niciun ban în Anglia.

— Pare cam anapoda, sugeră doamna Wilkins.

— Poate că pare, am răspuns eu, dar mi-e teamă că nu e nicio îndoială în privinţa asta. Consiliul de comerţ se pare că a demonstrat-o cât se poate de clar.

— Slavă Domnului că am aflat la timp! exclamă doamna Wilkins pioasă.

— Merită felicitaţi, am fost eu de acord. Numai că dificultatea e că prea mulţi alţi oameni spun că, în loc să fie ruinaţi, o duc foarte bine şi prosperă.

— Da’ cum pot spune asta, protesta doamna Wilkins, când, cum aţ’ arătat, Consiliul de comerţ a dovedit tocmai invers?

— Şi el spun la fel, doamnă Wilkins, că la Consiliul de comerţ s-ar fi dovedit tocmai de-a-ndoaselea.

— Da nu pot avea amândoi dreptate, zise doamna Wilkins.

— O şi fiţi surprinsă, doamnă Wilkins, câte lucruri pot fi dovedite de Consiliul de comerţ! am spus eu.

Dar nu mi-a venit încă ideea articolului solicitat de Pilson.

VOM FI RUINAŢI DIN CAUZA MUNCII DE LUCRU IEFTINE?

Deunăzi dimineaţa, doamna Wilkins îmi spuse:

— Ce-i toată vorbăria asta pe care-o tot aud despre chinezi?

De obicei ne îngăduim câte o mică discuţie în timp ce doamna Wilkins aranjează masa pentru micul dejun. Scrisorile şi ziarele nu prea ajung în cartierul meu din Temple înainte de nouă. Între opt şi jumătate şi nouă sunt chiar bucuros de prezenţa doamnei Wilkins.

— Iarăşi se ţin de şmecherii, nu-i aşa?

— Străinii, doamnă Wilkins, am răspuns eu, se ţin mereu de şmecherii, indiferent dacă sunt chinezi sau de alta naţie. N-a fost Anglia pregătită în mod special de către Providenţa înţeleaptă, pentru a fi capabilă să zădărnicească toate aceste şmecherii ticăloase? Dar la care şmecherii de genul acesta anume vă referiţi acum, doamnă Wilkins?

— Ei, se zice că vin aici să ne ia munca dă la gură, ca s-o spun aşa. I-adevărat, domnule?

— Ei, nu chiar aici, în Anglia, doamnă Wilkins, am explicat eu. Au fost duşi în Africa să lucreze în minele de acolo.

— Iţ vine să râzi, spuse doamna Wilkins, dar când îi auz' cum vorbesc unii din cartierul nostru, ai putea crede, dacă nu i-ai cunoaşte, că singura lor plăcere e munca. I-am spus unuia într-o seară – unuia ce-şi spune ciocănitor de alamă, deşi, martor mi-i Domnul, că singura treabă ce-o face neobrăzatu' e să toace banii câştigaţ' dă biata lui nevastă, dacă nu-i destul dă iute de mână să-i ascundă dă el:

— Ei, orice s-ar întâmpla, le-am spus io, ăştia n-ar fi dă loc proşti dacă v-ar scăpa dă atât dă multă muncă. Asta i-o făcut pă toţ' să râdă, adăugă doamna Wilkins, cu o izbucnire de mândrie scuzabilă.

— A, continuă femeia asta bună. E de mirare cum dă se pot mulţumi unii din ei cu atât dă puţin! Dă-le o nevastă muncitoare, care să aibă grijă de ei şi o zi pă săptămână în care se demonstreze că sunt şomeri şi nu le mai trebe nimic. C-o frumuseţe de-asta dă bărbat s-o măritat Jane, proasta dă sorămea, biata dă ea.

— Aşa-ţi trebe, îi spuneam eu la început, până n-o mai fost nevoie s-o mai bat la cap cu asta.

Avusese un bărbat dă treabă. N-ar fi fost drept să mai dea peste unu', chiar dacă ar fi avut norocul ăsta, dacă ţii cont ce puţini sunt de-ăştia prin grămada asta dă bărbaţi. Da' aşa ni se întâmplă mereu nouă văduvelor: dacă am fost norocoase prima dată, punem asta pe seama înţelepciunii noastre şi credem că nu putem face niciodată o greşeală. Dacă dăm dă unu' rău, spunem că era dă treaba cerului să aibă grijă dă noi şi a doua oară.

Nu mi-o lipsit nici mie mult să mă fac dă râs acu' trei ani şi chiar că mă făceam dacă el nu era aşa bun să vină la mine acasă, într-o după-masă când eram la lucru, şi s-o-ntindă apoi cu două lire şi opt şilingi, pă care îi ascunsesem în cel mai bun ceainic pă care-l aveam şi dă care am fost destul dă slabă dă înger să-i spun. Şi dă atunci o avut grijă să nu-l mai văd niciodată, fie binecuvântat.

Era unu' din puturoşii ăia din naştere, zău aşa: Asta ar fi putut-o vedea şi biata dă Jane, dacă s-ar fi uitat la el, în loc să-l asculte.

Da' aşa-i când ţi se face curte, în toată lumea: şi la bătrâni şi la tineri, din câte mi-am dat io seama, fii dă părere doamna Wilkins. Bărbatu-i numa' ochi şi femeia-i numa' urechi. Se pare că nu le rămâne loc şi pentru bun simţ…

Acu’ vreo două seri am dat din nou peste el în drum spre casă, cum intri în Gray’s Inn Road. Erau pe-acolo o mulţime dă oameni care se uitau ca dă obicei la italienii ăia care dorm pe asfalt în Olborn[181] şi el era amestecat printre ei. Dăduse peste singurul stâlp dă felinar d-acolo şi se sprijinea serios dă el.

— Bună, spun eu. Îmi pare bine să văd că nu ţi-ai pierdut slujba. Când dai dă ceva ce ţi să potriveşte, îi mare lucru dacă te ţii zdravăn dă el!

— Ce vrei să zici, Martha? întrebă el.

Nu-i unu’ din oamenii pe care-i cred io deştepţ’. E nevoie dă un pic dă batjocură să priceapă.

— Ei, zic io. Văd că nu te-ai schimbat şi tot cauţ’ dă lucru. Ai grijă să n-ai un accident zilele astea, să te trezeşti că dai dă el înainte dă a te putea feri.

— Îi din cauza străinilor ăştia păcătoşi, spune el. Uită-te la ei.

— Las’ c-ajunge cât te uiţ’ tu, zic io. Io mai trebuie, să fac curat az’ în cameră şi mai am trei ore dă lucru dă mână înainte ca să pot merge la culcare, aşa că nu te ţin dă la treabă. Cred că ai uita ce-i aia lucru’ dacă nu i-ai mai vedea pă alţii cum muncesc, din când în când.

— Ei vin la noi şi ne iau lucru’.

— Vai, bieţii dă ei, zic io. Poate că nu-s însuraţ’!

— Leneşii dracului, strigă el. Uite cum fumează! Ce, io n-aş putea face o muncă d-asta la fel dă bine? Nu-i mare brânză! Nu-i nevoie dă nişte străini necredincioşi ca să întindă un pic dă catran pă drum.

— Da, zic io. Tu întotdeauna ai putut face treaba altuia, numa’ pă a ta n-ai putut-o face.

— Nu pot găsi niciuna, Martha, spune el.

— Nu, zic io, şi nici n-o so găseşti vreodată păn locurile unde-o cauţ’. N-o atârnă dă stâlpii de iluminat şi nici n-o lasă pân colţurile străzilor. Mergi mai bine acasă şi dă-i o bătaie zdravănă

bietei tale neveste. Ea-i destul dă mare ca s-o găseşt' şi pă întuneric.

— Caută dă lucru! pufni doamna Wilkins cu dispreţ. Nouă femeilor nu ne e greu să găsim dă lucru, după câte văd. Ba îs momente când cred că n-ar fi rău so am şi io o zi când nu găsesc.

— Dar, doamnă Wilkins, ce-a spus prietenul dumitale, ciocănitorul de alamă, când turuia despre forţa de muncă ieftina chineză?

Ca orice femeie vorbăreaţă, doamna Wilkins nu era deloc uşor de ţinut pe firul unei idei. Iar eu eram curios să ştiu ce părere aveau despre acest subiect cei ce munceau.

— O, spuse doamna Wilkins. N-o spus nimic. Nu-i tipul care să prea aibă ce spune într-o discuţie. Face parte din ăia care se ascund în spatele mulţimii şi strigă. Da' mai era unu', un tânăr dă care-mi pare tare rău, cu nevastă şi trei copii, care n-o prea avut noroc în ultimele şasă luni. Şi, după cum arăta, asta nu din vina lui, aş zice.

— Am fost un prost, a spus el, când am dat cu piciorul la o slujbă bună şi m-am dus la război. Spuneau că voi lupta pentru ca toţi albii să aibă drepturi egale. Am crezut că prin asta înţelegeau că noi toţi o să avem o şansă mai bună şi ni se părea că merită să faci un sacrificiu pentru asta. Aş fi bucuros acum dacă mi-ar da o slujbă în minele alea a lor, ca să-mi pot hrăni soţia şi copii. Nu le cer nimic mai mult.

— Asta-i o problemă dificilă, doamnă Wilkins. După cum spun proprietarii de mine…

— A, zise doamna Wilkins. Proprietarii ăştia dă mine nu prea sunt, cum s-ar zice, populari. Da' nu cred că-s chiar aşa dă răi cum se spune.

— Unii oameni îi înfăţişează în culori foarte negre, doamnă Wilkins, am observat eu. Sunt unii care susţin că proprietarul de mine african nu-i un om, ci un fel de demon de pantomimă. Ia-l pe Goliat, balena care l-a înghiţit pe Iona şi o selecţie

din cei mai puţini respectabili locuitori ai Sodomei şi Gomorei când sunt mai răi, mai adaugă-i pe Barba Albastră[182] şi, Mary cea Sângeroasă[183], pe Guy Fawkes[184] şi Şarpele de mare, sau şi mai bine, ia cele mai detestabile atribute ale acestor personaje atât de variate şi amestecă-le. Rezultatul e proprietarul de mine sud-african, monstrul care ar susţine din toată inima o companie în punerea pe piaţă a unui nou extras din carne, preparat exclusiv din copii nou-născuţi, cu condiţia ca planul să ofere o posibilitate rezonabilă de a jecmăni văduvele şi orfanii.

— Am auzit că-s tare răi, spuse doamna Wilkins. Da' aşa suntem şi cei mai mulţ' din noi, dacă ascultăm ce spun alţii despre noi.

— Chiar aşa, doamnă Wilkins, am căzut eu de acord. Dacă apleci urechea doar la ceea ce spune o singura parte, niciodată nu ajungi să cunoşti adevărul. Uite, de exemplu, există şi oameni care susţin cu toată hotărârea că proprietarul de mine sud-african e un fel de fiinţă spirituală, animat doar de sentimente, care a fost aruncat pe pământ împotriva voinţei sale, ca să zic aşa, ca rezultat al supraproducţiei la nivel cu mult mai sus decât cea mai înalta clasă de arhangheli. Numărul arhanghelilor de calitate superioară depăşeşte necesităţile cerului; de aceea surplusul a fost aruncat deasupra Africii de Sud şi toţi au devenit proprietari de mine. Nici nu le pasă de aur, acestei nomenclaturi de vizitatori cereşti care vorbesc o limbă germanică. Singura lor dorinţa e ca, în timpul acestui pelerinaj terestru, să aducă foloase rasei umane. Nimic nu se poate obţine în aceasta lume fără bani…

— Asta aşa-i, zise doamna Wilkins suspinând.

— Cu aur se poate obţine orice. De aceea, scopul arhanghelului proprietar de mine este de a furniza lumii aur. De ce să-şi bată omenirea capul să cultive pământul şi să producă lucruri?

— Să săpăm şi să dăm lumii mult aur, spun aceşti arhangheli care locuiesc temporar pe pământ, şi atunci omenirea va putea să-şi cumpere tot ceea ce doreşte şi va fi fericită.

— S-ar putea ca ceva în această teorie să nu fie corect, doamnă Wilkins, am admis eu. Nu v-o prezint ca pe ultimul cuvânt în această privinţă. Citez doar părerile proprietarilor de mine sud-africani, care se consideră drept nişte binefăcători ai umanităţii, cât se poate de neînţeleşi.

— Bănuiesc că şi ei sunt creştini la fel ca noi toţi, nerăbdători să prospere cât pot mai repede şi care nu ţin prea mult să-i ajute şi pe alţii să o facă odată cu ei, spuse doamna Wilkins.

— Doamnă Wilkins, sunt înclinat să cred că nu sunteţi foarte departe de adevăr. Cu un an în urmă, un prieten de-al meu era cât se poate de tăios când aborda problema forţei de muncă ieftine chineze. Puţin mai târziu muri o rudă îndepărtată de-a lui, care îi lăsă moştenire douăzeci de mii de acţiuni în minele sud-africane. Acum consideră că a obiecta faţă de chinezi dovedeşte că eşti limitat, fără orizont şi te pronunţi împotrivă răspândirii religiei. A cumpărat o ediţie prescurtată a operei lui Confucius[185] şi îmi spune că în moralitatea chineză există multe lucruri înălţătoare. Din ceea ce spune el, înţeleg chiar că introducerea chinezilor în Africa de Sud va însemnă salvarea acestei ţări. Chinezul cu suflet nobil va oferi o lecţie concreta bietului om alb, demonstrându-i virtuţile cumpătării, economiei şi umilinţei. Înţeleg că acest lucru vă aduce foloase inestimabile chiar şi nobilului chinez însuşi. Misionarul creştin va putea pune mâna pe chinezi în masă, ca să zic aşa, ca să le insufle o religie superioară. Pare a fi unul din acele rare cazuri în care toată lumea profită, fără ca cineva să piardă ceva. E întotdeauna păcat să laşi să scape aceste ocazii rare.

— Ei, spuse doamna Wilkins, n-am nimica împotriva chinezului că-i chinez. Cât despre faptul

că e păgân, ei bine, nici dacă arunci cu pietre în biserică, cum zice proverbul, nu devii creştin. Am întâlnit io creştini care nu şi-ar fi putut face prea mult rău schimbându-şi religie. Cât despre curăţenie, n-am întâlnit decât o singură fiinţă curată şi aia era spălătoreasă, aşa că prefer să stau lângă un chinez, într-un vagon de clasa a treia când e sărbătoare bancară, decât lângă unul din ei.

— Mi se pare, continuă doamna Wilkins, că ne-am obişnuit să vorbim prea mult despre murdăria altora. Atmosfera Londrei nu-i, desigur, nici ea o curăţătorie, dar îs destui ăia care cred că e. Peste tot dai de britanici născuţi liberi, pentru care n-aş vrea să spăl cu săpunul meu nici contra unui şiling.

— Asta e o slăbiciune universală, doamnă Wilkins, am explicat eu. Dacă stai de vorbă cu un francez care a călătorit, el pune faţa în faţă, spre satisfacţia sa un *ouvrier* parizian cu bluza albastră, cu înfăţişarea îngrijită a muncitorului londonez.

— Din punctul lui de vedere, aş zice că are dreptate, spuse doamna Wilkins, da' se pare că ceva nu merge bine, dacă oamenii noştri doresc şi sunt nerăbdători să lucreze, mai ales după ce-au făcut ca minele astea să fie a' noastre, şi nu-s lâsaţ' să primească slujba.

— Din nou, doamnă Wilkins, e greu să ajungi la o concluzie corectă, am observat eu. După cum spun inamicii lui, proprietarul de mine îi urăşte pe muncitorii britanici, cu acel instinct natural pe care-l au fiinţele rele faţă de cei nobili şi virtuoşi. Acceptă bătaia de cap şi cheltuielile, doar pentru a-i face în ciudă muncitorului britanic, pentru a-l ţine departe de Africa.

După cum spun prietenii lui, proprietarul unei mine se împotriveşte ideii de a accepta munca albilor din două motive. În primul rând – şi acesta e şi cel mei important – pentru că nu e o muncă plăcută; proprietarul minei nu poate suporta gândul că iubitul său frate alb trebuie să trudească în mine. Nu este bine ca nobilul om alb să se

înjosească printr-o asemenea muncă. În al doilea rând, munca albilor e prea scumpă. Dacă, pentru a scoate aur, oamenii ar trebui să primească aceeaşi plată ca pentru a scoate cărbune, minele n-ar putea funcţiona. Şi omenirea ar pierde aurul pe care proprietarul minei vrea să-l reverse asupra ei.

Proprietarul de mine, urmându-şi propriile înclinaţii, ar cumpăra o mică fermă, ar cultiva cartofi şi astfel ar duce o viaţă frumoasă. Ar putea chiar scrie şi puţină poezie. Dar, fiind sclavul simţului datoriei, e împiedicat de munca filantropică de extragere a aurului. Dacă-l stingherim şi-l enervăm, există pericolul să se supere pe noi: s-ar putea chiar să-şi cheme carul său de foc şi să se reîntoarcă de unde a venit.

— Ei, da' nu-şi poate lua aurul cu el acolo unde merge, susţinu doamna Wilkins.

— Ei, doamnă Wilkins, vorbiţi de parcă aurul ar fi mai valoros pentru omenire decât proprietarul de mine.

— Şi nu-i?

— Asta-i o idee nouă, doamnă Wilkins, am răspuns eu. Trebuie să meditam asupra ei.

CUM SĂ REZOLVĂM PROBLEMA SERVITOARELOR

— Sunt bucuros să văd, doamnă Wilkins, am remarcat eu, că „Asociaţia salariatelor domestice din America” a reuşit să rezolve problema fetelor în casă, deşi s-ar putea spune cu destul de târziu.

— A, zise doamna Wilkins, ridicând capacul de pa şuncă şi mai ştergând o dată cu şorţul borcănelul de muştar. Acolo sunt oameni deştepţi, sau cel puţin aşa-m auzit.

— Doamnă Wilkins, am mărturisit eu, sunt încântat să consider această ultimă descoperire a lor drept cel mai mare triumf. Speranţa mea e că „Asociaţia salariatelor domestice din America” va studia poate şi posibilitatea de a înfiinţa o filială în Anglia, după ce-şi va fi terminat treaba în Statele Unite şi Canada. Sunt sigur că printre doamnele pe care le cunosc, există o mulţime care ar saluta soluţionarea cu adevărat satisfăcătoare a acestei probleme.

— Ei, tot ce pot face e să îi doresc mult noroc, răspunde doamna Wilkins. Dac-ar face toate fetele să fie mulţumite de slujbele lor şi toate stăpânele fericite şi mulţumite cu ce-au găsit, atunci, în ceea ce mă priveşte, fie binecuvântată.

— Din câte am citit, greşeala de până acum, am spus eu, pare a fi aceea că servitoarea potrivită n-a fost trimisă la locul potrivit. Ceea ce-şi propune „Asociaţia salariatelor domestice din America” este să găsească servitoarea potrivită pentru locul potrivit. Vă daţi seama de deosebire, doamnă Wilkins, nu-i aşa?

— Ăsta-i secretul! fu de acord doamna Wilkins. Bănuiesc că nu se-aşteaptă să aibă greutăţi în găsirea fetei potrivite.

— Cred că nu, doamnă Wilkins, am răspuns eu.

Dar doamna Wilkins are o dispoziţie pesimistă.

— Nu-s aşa sigura dă asta, zise ea. Cel dă Sus se pare că n-o făcut prea multe de-astea. Doar dacă doamnele astea Americane de care vorbiţi nu s-or apuce să facă o fabrică proprie. Mă tem c-or să fie tare dezamăgite.

— Doamnă Wilkins, nu discreditaţi ideea înainte de a fi avut şansa să prindă teren, am pledat eu.

— Ei, dom'le, am fost şi io fată-n casă, spuse doamna Wilkins, şi la vremea mea am avut şi eu câteva stăpâne şi-n plus am auzit destule despre altele. Sunt doamne şi doamne, după cum ştiţi, domnule şi unele, dacă nu-s chiar îngeri, seamănă atât de mult cu ei cât poţ' spera în climatu' asta păcătos şi nu ele-s cele care se plâng cel mai mult. Da' dacă vorbim dă stăpâna obişnuită, apoi ea nu caută o fată, ci o figură dă ghips, fără niciun fel dă măruntaie în ea, un lucru care nu-i omenesc şi deci nu-i dă găsit între oameni. Şi apoi o muştruluieşte dacă nu poate fi în două locuri deodată.

— Vă e teamă, deci, că standardul pentru „fata potrivită" e puţin cam prea ridicat, doamnă Wilkins, am sugerat eu.

— Locul fetei potrivite, aşa cum o văd unii, nu-i aici. printre noi, muritorii, replică doamna Wilkins, ci în cer, cu o 'arpă şi-o coroană dă aur pe cap.

Uite-o pe nepoată-mea, Emma, Nu zic că-i o sfântă. da' n-o să găsiţ' nicăieri o fată mai muncitoare pentru un salar dă douăzeci dă lire pă an. Şi, dacă nu eşti prost din naştere, nici n-o să te aştepţ' să găseşti aşa ceva. Ei bine, Emma îşi căuta un loc de muncă. Stătuse acasă aproape şase luni, având grijă dă tatăl ei bătrân, care stătuse în pat toată iarna, doborât dă riumatism, şi acum fata avea nevoie mare dă haine noi.

Poate că dumneavoastră auziţ' poveşti despre fete care cer să fie lăsate să cânte la pian o oră pe zi şi să-şi poată invita prietenu' în salon. Poate unii vor să fie amuzanţ' vorbind şa, da' io n-am dat peste o astfel dă fată decât în caricaturile din revistele umoristice şi, până n-o să văd aşa ceva, nici n-o să cred că alţii or văzut.

Dă la Biroul dă plasare au trimis-o pe Emma la o doamnă.

— Sper că eşti în stare să te scoli devreme dimineaţa. Îmi place ca o fată să se scoale dimineaţa cu chef de muncă.

— N-aş spune că asta mă pasionează, doamnă, spune Emma, dar, fiind unul din lucrurile alea care trebuie făcute, cred s-am învăţat cum să-l fac.

— Eu cred în sculatul dă dimineaţă, spune doamna. Dimineaţa eşti întotdeauna mai proaspăt şi gata dă muncă. Soţu' meu şi copiii mai mici iau micu' dejun la şapte şi jumătate, iar io şi fiica cea mai mare luăm micul dejun la ora opt în pat.

— Am înţeles, doamnă, spune Emma.

— Şi sper că eşti o fată veselă, mai adaugă doamna. Unele fete, când le suni, arată atât de acre încât ţi-ai dori să nu le vezi.

— Ei bine, nu-i chiar ceva care să te facă să izbucneşti în râs atunci când îl auz' sunând pentru a douăzecea oară şi trebuie să-ţi laşi baltă lucru', poate într-un moment critic, explica Emma. Sunt doamne care par a nu fi în stare nici să se întindă să-şi ia pălăria.

— Sper că nu eşti impertinentă, zice doamna. Singuru' lucru pă care nu-l suport la servitoare e impertinenţa.

— Nici nouă nu ne place să ni se vorbească urât, cu atât mai mult atunci când greşim, observă Emma. Dar îmi cunosc lungul nasului, doamnă şi n-am să vă răspund. Am văzut că ai întotdeauna mai puţină bătaie de cap atunci când îţ' ţii gura, decât atunci când ţi-o deschizi.

— Iţ' plac copiii? întrebă doamna.

— Depinde dă copii, spune Emma. Din cei pă care i-am întâlnit, erau unii care făceau ziua mai frumoasă, tot aşa cum au fost alţii dă care mă puteam despărţi oricând fără lacrimi.

— Mie-mi place o fată care iubeşte copiii; asta, arată un caracter frumos.

— Câţi copii aveţi? întreabă Emma.

— Doar patru, răspunde doamna, dar nu vei avea multă treabă cu ei, cu excepţia celor doi mai mici. Cel mai important lucru când e vorba dă copiii mici e să le dai exemple bune. Eşti creştină? întreabă doamna.

— Aşa se spune, zice Emma.

— Regula la noi e asta: eşti liberă tot a doua duminică seara, dar, desigur, mă aştept din partea ta să te duci atunci la biserică.

— Vreţi să spuneţ' în timpul meu liber, doamnă, sau în timpul dumneavoastră?

— Desigur că vreau să spun în seara ta liberă, zice doamna. Când altcândva te-ai putea duce?

— Dar, doamnă, din când în când aş vrea să-i văd pe ai mei.

— Sunt lucruri mai bune de făcut decât să-i vezi pe cei pe care-i numeşti „ai tăi", spune doamna şi n-aş lua în casă o fată care pune plăcerea ei înaintea religiei. Sper că nu eşti logodită.

— Vreţi să ştiţi dacă ies la plimbare cu cineva? spune Emma. Nu, doamna, nu am pe nimeni în vedere. Pentru moment… sunt hotărâtă să nu am pe nimeni.

— Niciodată nu voi lua o fată care e logodită, explică doamna. Consider că asta-i distrage atenţia dă la muncă. Şi trebuie să insist: dacă vii la mine, să-ţ' cumperi o altă pălărie şi jachetă. Dacă nu-mi place ceva la o servitoare e înclinaţia spre lucruri ieftine.

Propria ei fiica şedea lângă ea, cu o jumătate de duzină dă chestii care zornăiau atârnate dă încheietura mâinii şi cu ceva care-i atârna în jurul gâtului, care, dacă era veritabil, ar fi costat poate

vreo mie dă lire. Dar Emma avea nevoie dă slujbă, aşa că-şi ţinu gândurile pentru ea.

— Aş putea renunţa la lucrurile astea şi să-mi cumpăr altceva, dacă mi-aţi putea avansa ceva bani în contul primelor trei luni. Mi-e teamă că acum contul meu la bancă e cam subţire.

Doamna îi şopti ceva fiicei ei.

— Gândindu-mă bine, mi-e teamă că nu eşti ce caut eu. Nu pari destul dă serioasă. Din felul în care te piepteni, simt că există ceva frivol în felul tău dă a fi.

Şi aşa Emma s-a întors acasă şi n-a regretat de loc.

— Dar ce credeţi, am întrebat eu: astfel de stăpâne îşi găsesc fete-n casă?

— Şi le găsesc şi dacă e o fată bună fac din ea una rea, care va vedea întotdeauna într-o stăpână duşmanul ei dă moarte şi va acţiona în consecinţă. Şi dacă dă felul ei nu-i o fată bună, asta o va face şi mai rea, dă auziţ' apoi cât dă rele pot fi fetele astea.

Io nu spun că-i o problemă uşoară, continuă doamna Wilkins. E ca în căsătorie. Stăpâna bună dă peste o servitoare rea şi stăpâna rea, cel mai adesea, e norocoasă.

— Dar cum se face că-n hoteluri, de pildă, serviciul e excelent şi fetele par în general mulţumite? Munca e grea şi nici plata nu e cu mult mai bună, dacă nu e poate chiar mai mică.

— A, dom'le, aţ' pus punctu' pă i, aici, zise doamna Wilkins. Merg şi lucrează la hotel dă dau în brânci, ştiind că, dacă un singur lucru nu merge bine, or să fie înjurate şi batjocorite până n-o să ştie unde le e capul. Da' au orele lor dă lucru, Fata ştie când i se termină slujba şi când ceasul bate ora aia, fata devine din nou fiinţă omenească. Clipa asta o aşteaptă toată ziua şi asta o face să reziste.

Când lucrezi la cineva, nu e o singură clipă pe care s-o aştept'. Dacă stăpâna e dă treabă, poate că fata nu munceşte peste puteri, da' niciodată nu

poate fi propria sa stăpână, nu poate pleca şi veni cum vrea, nu poate purta şi ea nişte lucruri frumoase, să se distreze şi ea. Lucrează dă la şase dimineaţa până la unsprezece sau douăsprezece noaptea şi atunci se poate duce Ia culcare doar dacă nu mai e nevoie dă ea. Ea nu-şi mai aparţine; asta le supără pe fete.

— Vă înţeleg punctul de vedere, doamnă Wilkins, am încuviinţat eu şi, desigur, într-o casă unde sunt ţinuţi doi sau trei servitori, un astfel de plan s-ar putea pune uşor în aplicare. Fata cere şi-a început lucrul la şase dimineaţa s-ar putea: considera liberă la şase seara. Ar fi exclusiv treaba ei ce-a făcut şi cum s-a îmbrăcat în timpul liber. Nu este treaba firmei să ţină socoteala de ce biserică aparţine funcţionarul sau muncitorul ei. În privinţa asta, îmi vine să cred că stăpânele şi asuma o responsabilitate de care nu-i nevoie. Dacă fata se comportă cum trebuie atunci când e în casă şi îşi face treaba, prevederile contractului sunt îndeplinite. Stăpâna care crede că e de datoria ei să combine rolul patronului cu cel al mătuşii rămase domnişoară bătrână nu este, desigur, văzută cu ochi buni.

Luna următoare fata şi-ar putea schimba orele de program da la douăsprezece Ia douăsprezece şi colegii ei ar putea lucra de la şase dimineaţa la şase seara. Dor, doamnă Wilkins, cum propuneţi să se rezolve treaba în casele mai mici, care folosesc o singură servitoare?

— Ei, domnule, zise doamna Wilkins, mie mi se pare destul de simplu. Doamnele vorbesc frumos dă demnitatea muncii, neobosind niciodată să sublinieze dă ce fetele ar trebui sa prefere treaba în casă oricărei alte forme de muncă.

Să presupunem că ele pun în practică ceea ce predică. În casa unde e numai domnul şi doamna şi să zicem, doi copii mici, doamna să-şi facă treabă. La urma urmei, doar asta e datoria ei, tot aşa cum biroul sau prăvălia îi cea a domnului. Pă dă alta

parte, acolo unde sunt băieţi şi fete mai mărişoare, io cred ca nu le-ar fi rău să fie învâţaţ' să se joace mai puţin şi să aibă mai multă grijă faţă dă ei înşişi. Tot ce-ar trebui e ca lucrurile să fie puse la punct.

— Îmi amintiţi de a familie pe care am cunoscut-o odată, doamnă Wilkins, am spus eu. Era făcută, ca de obicei, din tată şi mamă şi cinci fete sănătoase dar triste. Ţineau două servitoare, sau mai bine-zis n-au ţinut niciodată servitoare; trăiau căutând permanent servitoare, enervându-se din cauza servitoarelor, punându-le să-şi facă bagajul fără niciun preaviz şi, în general, întrebându-se ce se va mai întâmplă cu lumea asta. Atunci mi-a venit ideea că, fără prea multă bătaie de cap, ar fi putut duce o viaţă foarte liniştită lipsindu-se de servitoare.

Fata cea mai mare învăţa pictura şi părea incapabilă să înveţe orice altceva. Picta prost; a observat asta până şi ea. Părea însă a crede că, dacă vorbea mult despre pictură şi nu se gândea la nimic altceva, aceasta se va îndrepta cumva.

A doua fată cânta la vioară. Cânta de dimineaţa devreme până seara târziu şi prietenii s-au îndepărtat de ei. În toată familia nu exista o singură picătură de talent, dar ei aveau cu toţii impresia că dorinţa vagă de a fi admirat era acelaşi lucru cu geniul.

O altă fată îşi imagina că i-ar plăcea să fie actriţă şi ţipa, cât era ziua de lungă, la mansardă.

A patra scria poezii la maşina de scris şi se întreba de ce oare nimeni nu le voia, în timp ce a cincea suferea de credinţa ciudată că arderea lemnului cu un fel de vătrai încins la roşu era un lucru care merita făcut de dragul său.

Toţi păreau foarte dispuşi să lucreze, cu singura condiţie ca această muncă să nu fie utilă absolut nici unei fiinţe. Cu puţin bun simţ şi sprijinul ocazional al unei servitoare ar fi putut avea o viaţă mai veselă.

— Dacă ar fi să divulg un secret, spuse doamna Wilkins, – aş spune stăpânei:

— Dovediţi că sunteţi capabilă să fiţi independentă. Fetele în casă îşi dau câteodată aere doar pentru că ştiu că stăpânele nu se pot descurca fără ele.

DE CE-I URÂM PE STRĂINI

Avantajul pe care îl are un străin faţă de un englez este acela că e bun din naştere. El nu trebuie să încerce să fie bun aşa cum facem noi acest lucru. El nu trebuie să înceapă Anul Nou cu hotărârea de a fi bun şi să reuşească acest lucru doar până la mijlocul lui ianuarie, dacă nu se va întâmpla vreun accident. El e bun tot anul. Când unui străin i se spune să urce sau să coboare din tramvai pe partea dinspre trotuar, nu-i trece prin minte că ar fi omeneşte posibil să iasă sau să pătrunde în acel tramvai pe partea opusă.

Am fost martor odată în Bruxelles la încercarea îndrăzneaţă a unui străin nesăbuit de a intra într-un tramvai prin partea pe unde nu trebuie. Uşa era deschisa şi el era aproape, în dreptul ei. Un şir lung de vehicule îi stătea în cale şi pentru a ajunge în partea cuvenită a tramvaiului ar fi însemnat să-l piardă. A urcat în timpul în care controlorul nu privea într-acolo şi ocupă loc. Uluirea controlorului, când îl descoperi, fu imensă. Cum a ajuns el acolo?

Controlorul urmărise atent intrarea cuvenită şi omul nu trecuse pe lângă el. Mai târziu, explicaţia corectă îi apăru controlorului de la sine, dar şovăi pentru o clipă să acuze o fiinţă umană de o asemenea crima.

De aceea apelă la pasager. Prezenţa sa acolo trebuie explicată printr-o minune, sau printr-o mare greşeală? Şi pasagerul făcu mărturisiri complete. Controlorul îi ceru să părăsească vehiculul imediat, mai mult cu părere de rău decât cu mânie. Tramvaiul acela trebuia să-şi păstreze respectabilitatea.

Pasagerul se dovedi însă îndărătnic, aşa că tramvaiul se opri şi fu chemată jandarmeria. Aşa cum se obişnuieşte, poliţiştii apărură ca din pământ şi se aliniară în spatele unui ofiţer impunător, care cred că era sergentul lor. La început sergentului i-a venit greu să creadă declaraţia controlorului. Şi chiar şi atunci, dacă pasagerul ar fi afirmat că a intrat prin uşa pe care se cuvenea, cuvântul lui ar fi fost crezut. Minţii oficialului străin i-ar fi fost mult mai uşor să conceapă că acel controlor a fost victima unei orbiri temporare, decât că un om născut de o femeie ar fi făcut în mod deliberat ceva interzis printr-un anunţ tipărit.

În acest caz, chiar şi eu însumi aş fi fost dispus să mint pentru a rezolva acest conflict. Dar el era un om mândru, sau nu avea prea mult bun simţ, una din două, aşa că ţinea cu încăpăţânare să spună adevărul. I s-a explicat că trebuie să coboare imediat şi să aştepte tramvaiul următor. Din toate părţile soseau noi şi noi jandarmi. Să te încăpăţânezi, în aceste împrejurări, părea cu totul lipsit de sens. Aşa că spuse că va coborî. De data asta dădu să coboare prin uşa potrivită, dar asta n-ar fi fost drept. Urcase prin partea interzisă şi trebuia să coboare prin aceeaşi parte. Ca urmare, a fost coborât în mijlocul circulaţiei rutiere, după care controlorul ţinu o predică, de undeva din mijlocul tramvaiului, despre pericolul urcării şi coborârii din direcţia neregulamentară.

În întreaga Germanie există o lege – şi aş zice că e o lege excelentă; aş vrea s-o avem şi noi în Anglia – prin care nimeni nu are voie să arunce hârtii pe stradă.

Un prieten englez, militar, mi-a spus că, într-o zi pe când era la Dresda, necunoscând această regulaă, a rupt o scrisoare lungă în vreo cincizeci de bucăţele pe care le-a lăsat să cadă în urma sa. L-a oprit un poliţist, care i-a explicat foarte politicos legea în această privinţă. Prietenul meu militar fu de acord că era o lege foarte bună, îi mulţumi

omului pentru informaţie şi spuse că, în viilor, va ţine minte acest lucru.

Poliţistul îi spuse atunci că asta va pune lucrurile în ordine pentru viitor, dar că, între timp, era necesar să se ocupe de trecut – de cele vreo cincizeci de bucăţele de hârtie împrăştiate pe partea carosabilă şi pe trotuar.

Prietenul meu militar, cu un râs plăcut, mărturisi că nu vede ce era de făcut. Poliţistul, mai plin de imaginaţie, întrevedea o soluţie. Era necesar ca prietenul meu militar să se apuce de lucru şi să adune cele cincizeci de bucăţele de hârtie.

Dar omul era un general englez în retragere, un bărbat cu o înfăţişare impunătoare. Comportarea lui cu acel prilej fu arogantă. Nu se vedea în patru labe, pe strada principală din Dresda, pe la mijlocul după-amiezii, adunând hârtii.

Chiar şi poliţistul german admise că situaţia era stânjenitoare. Dacă generalul englez nu putea accepta acest lucru, exista din întâmplare o alternativă: ca generalul englez să-l însoţească pe poliţist de-a lungul străzilor, urmaţi, bineînţeles, de către mulţimea de oameni obişnuită, până la cea mai apropiată închisoare, care se găsea cam la o distanţă de trei mile. Întrucât acum era ora patru după-amiaza, vor ajunge probabil după ce judecătorul va fi plecat. Dar îi va fi asigurat cel mai confortabil loc din celulele închisorii şi poliţistul nu avea nicio îndoială că Generalul, după ce-şi va fi plătit amenda de patruzeci de mărci, va fi din nou un om liber a doua zi pe la ora prânzului.

Generalul sugeră să angajeze un băiat care să strângă bucăţile de hârtie. Poliţistul se referi la prevederile legii, constatând că acest lucru nu e permis.

— Am examinat problema pe toate părţile, îmi spuse prietenul meu, imaginându-mi toate alternativele posibile, inclusiv cea de a-l doborî pe poliţist şi de-a o lua la fugă şi am ajuns la

concluzia că până la urmă, prima lui sugestie ar fi cea care ar produce neplăcerile cele mai mici. Dar nu mi-a trecut prin cap că a culege bucăţele mici de hârtie de pe nişte pietre slinoase era o treabă atât de grea după cum am constatat! Mi-a luat aproape zece minute şi am calculat că a distrat peste o mie de oameni. Dar să ştii: e o lege bună; doar că aş fi dorit să o cunosc dinainte.

Am însoţit odată o americană la Opera germană. Scoaterea pălăriilor într-un Schauspielhaus[186] german este obligatorie şi, din nou, aş fi bucuros dacă ar fi aşa şi în Anglia.

Dar americanca este învăţată să nu ia în consideraţie regulile făcute de nişte bieţi bărbaţi. Ea îi explică portarului că nu avea de gând să-şi scoată pălăria. El, pe de altă parte, îi spuse că nu o va purta. Amândoi au fost puţin cam tăioşi unul cu altul.

Am profitat de această ocazie ca să mă duc mai încolo, să cumpăr un program. Am considerat întotdeauna că e cu atât mai bine cu cât sunt mai puţini oameni amestecaţi într-o ceartă.

Tovarăşa mea îi explică portarului, cât se poate de sincer, că nu conta absolut deloc ce spunea el: ea tot nu-l va lua în seama. El nu părea să fie prea vorbăreţ în nicio împrejurare şi probabil că această afirmaţie îl descurajă şi mai mult. În orice caz, nu făcu nicio încercare să răspundă. A rămas doar în pragul uşii, cu ochii pierduţi în depărtare. Uşa avea cam vreo doi metri lărgime: circumferinţa lui era cam un metru optzeci şi omul cântărea vreo sută douăzeci de kilograme.

Aşa cum v-am explicat, eram ocupat să cumpăr un program şi, când m-am întors, prietena mea îşi ţinea pălăria în mână şi înfigea ace de păr în ea: cred că-şi imagina că era inima portarului. Nu mai dorea să asculte opera: voia doar să vorbească tot timpul despre portar, dar oamenii din jurul, nostru nu păreau dispuşi să o lase.

De atunci a petrecut trei ierni în Germania. Acum când are chef să treacă printr-o uşă care îi stă larg deschisă în faţă şi care duce direct la locul unde doreşte ea să ajungă, şi o persoană oficială dă din cap şi îi spune că nu trebuie să treacă pe acolo, ci să urce două rânduri de scări, să o ia de-a lungul unui coridor şi apoi să coboare alte două rânduri de scări pentru ca astfel să ajungă acolo unde doreşte, ea îşi cere scuze pentru greşeală şi o şterge ruşinată.

Guvernele europene şi-au educat cetăţenii ducându-i la perfecţiune. Prima lege în Europa e supunerea. Se relatează că un rege spaniol era cât pe ce să se înece, deoarece persoana căreia îi revenea misiunea să sară în ajutorul regilor spanioli care cădeau din barcă, întâmplător murise, iar succesorul său nu fusese numit încă, şi sunt gata să cred asta.

Dacă se întâmplă să călătoreşti pe căile ferate europene la clasa a doua atunci când ai bilet de clasa întâia, eşti pasibil de închisoare. Care este pedeapsa atunci când călătoreşti cu clasa întâia având bilet de a doua nu vă pot spune – s-ar putea să fie pedeapsa cu moartea – deşi un prieten de-al meu era cât pe ce să afle acest lucru într-o anume împrejurare.

Totul ar fi mers bine dacă nu ar fi fost atât de cinstit. Este unul din acei oameni care se mândresc că sunt cinstiţi. Cred că găseşte o adevărată satisfacţie în a fi cinstit. Cumpărase un bilet de clasa a doua până la o staţiune montană, dar, întâlnind din întâmplare, pe peron, o doamnă pe care o cunoştea, urcase cu ea într-un compartiment de clasa întâia. Ajungând la destinaţie, el explică controlorului de bilete ce făcuse şi, cu portmoneul în mână, ceru să i se spună diferenţa de preţ. L-au dus într-o cameră şi au încuiat uşa. Au scris declaraţia lui şi l-au pus să o semneze; apoi au trimis după un poliţist.

Poliţistul l-a interogat timp de aproximativ un sfert de oră. N-au crezut povestea despre existenţa doamnei. Unde era doamna? Ei nu ştiau. Au căutat-o în împrejurimi, dar n-au putut-o găsi. El a sugerat – fapt care s-a dovedit mai târziu ca era chiar aşa – că ea, plictisită să se tot plimbe prin staţie, urcase pe munte.

Cu câteva luni în urmă avusese loc un atac terorist în împrejurimi. Poliţistul sugeră să caute bombe. Din fericire, un ghid al agenţiei turistice Cook, întorcându-se cu un grup de turişti, a sosit la faţa locului şi-şi lua sarcina de a le explica, folosind un limbaj aluziv, că prietenul meu era cam prostănac şi incapabil să deosebească un vagon de clasa întâia de unul de a doua. Banchetele roşii îl duseseră în eroare pe prietenul meu: el crezuse că a fost la clasa întâia; de fapt fusese la a doua.

Toată lumea a răsuflat uşurată. Declaraţia a fost ruptă în bucăţi, în mijlocul bucuriei generale. Atunci nebunul de controlor de bilete a vrut s-o cunoască pe doamnă. care trebuie să fi călătorit într-un compartiment de clasa a doua. având bilet de clasa întâi. Se părea că o vor aştepta clipe grele la întoarcerea în staţie.

Dar admirabilul reprezentant al agenţiei Cook a fost din nou la înălţime. El explică atunci că prietenul meu era şi puţin cam mincinos. S-a lăudat doar când a declarat că a călătorit cu doamna respectivă. Ar fi dorit să călătorească împreuna cu ea: asta era tot ceea ce voise să spună, dar germana lui lăsa de dorit. La faţa locului se instaură din nou bucuria. Imaginea prietenului meu părea reabilitată. Nu mai era ticălosul desfrânat drept care îl luaseră, ci doar, în aparenţă, un idiot hoinar. O oficialitate germană putea respecta o asemenea persoana. Pe socoteala ei oficialul consimţi chiar să bea bere.

Nu numai străinul bărbat, femeie sau copil e bun din naştere, ci şi câinele străin. În Anglia, dacă eşti

cumva proprietarul unui câine, îţi ia o mulţime de timp să-l scoţi din tot felul de încăierări, certându-te cu proprietarul altui câine pentru o afla cine a început harţa, explicând unor doamne bătrâne mintoase că nu el a ucis pisica, că pisica trebuie să fi murit de o boală de inimă în timp ce traversa strada. În fugă, sau asigurând paznicii de vânătoare că el nu este câinele tău, că n-ai nici cea mai vagă idee al cui câine e.

Când ai un câine străin, viaţa este o existenţă paşnică. Atunci când un câine străin vede o încăierare, în ochi îi apar lacrimi şi porneşte grăbit să caute un poliţist. Când un câine străin vede o pisică grăbită, se dă la o parte spre a o lăsa să treacă. Unii îmbrăcă aceşti câini străini cu o hăinuţă prevăzută cu buzunar pentru batista şi îi pun pantofi în picioare. Încă nu i-au dat şi o pălărie. Când i-o vor de, el va născoci vreo modalitate oarecare de o şi-o ridica politicos, atunci când întâlneşte vrea pisică pe care crede că a cunoaşte.

Într-o dimineaţa, într-un oraş european, am dat peste o perturbare a ordinii publice; ar fi mai corect să spun că perturbarea ordinii publice o dat peste mine: a venit în goană asupra mea şi m-a învăluit înainte de a-mi d-a seama că sunt prins de ea.

La mijloc era un foxterier ce aparţinea unei doamne foarte tinere; doar când perturbarea ordinii publice s-a liniştit într-o oarecare măsură am descoperit ca aparţinea acestei doamne tinere.

Ea sosise pe la sfârşitul perturbării, în mare măsură cu răsuflarea tăiată: alergase cale de o milă, biata fată, strigând aproape tot drumul. Când o privit în jur şi a văzut. toate lucrurile care se întâmplaseră şi i s-au explicat celelalte lucruri, pe care le pierduse, a izbucnit în plâns.

Un proprietar britanic al acelui foxterier ar fi aruncat o privire primprejur şi-ar fi sărit în primul tramvai, indiferent unde-ar fi mers. Dar, aşa cum

v-am spus, străinii se nasc buni. Am părăsit-o în timp ce-şi dădea numele şi adresa la şapte oameni.

Dar aş fi dorit să vă vorbesc în mod special despre câine. Totul a început destul de nevinovat, pe când încerca să prindă o vrăbiuţă. Nimic nu-i place mai mult unei vrăbiuţe decât să fie urmărită de un câine. De o duzină de ori a crezut că pusese laba pe vrăbiuţă. Atunci un alt câine i-a ieşit în cale.

Nu ştiu cum se numeşte rasa asta de câine, dar este foarte răspândită în străinătate: nu are coada şi, atunci când totul e în regulă cu el, arată ca un porc. Acest specimen aducea însă mai mult cu o bucată de preş. Foxterierul îl apucase de ceafă şi-l împinsese în noroi, chiar în faţa unei motociclete. Stăpâna lui, o doamnă solidă, sărise să-l salveze şi se ciocnise de motociclist. Doamna cea solidă a fost târâtă mai bine de zece metri, lovindu-se de un băiat italian care purta o tavă plină cu figurine de ghips.

Am văzut eu multe încăierări în viaţa mea, dar încă niciuna care avea implicat în vreun fel un negustor italian de figurine. E un mister unde se ascund băieţii ăştia pe timp de pace. Şansa de a fi răsturnaţi îi scoate la iveală tot aşa cum lumina soarelui stârneşte muştele.

Motocicleta intrase într-o căruţă mică încărcată cu lapte şi se răsturnase frumos între şinele de tramvai. Se părea că, timp de un sfert de oră, circulaţia rutieră a fost oprită, dar fiecare conductor de tramvaie care se apropia părea să fie convins că dacă sună din clopoţel cu destulă vigoare, aceasta obstrucţie va slăbi din intensitate şi va dispărea.

Într-un oraş englezesc, acest lucru nu ar fi atras mult atenţia. Cineva ar fi explicat că incidentul iniţial a fost provocat de un câine şi întreaga desfăşurare a evenimentelor ar fi apărut drept obişnuită şi natural.

Asupra acestor străini, însă, coborî teama că Cel Atotputernic era mânios pe ei, din vreo pricină oarecare. Un poliţist alergă să prindă câinele. Încântat, acesta o zbughi cu spatele înainte, lătrând furios şi încercând să scoată pietre din pavaj cu labele din spate. Acest lucru sperie o dădacă ce împingea un cărucior şi atunci a venit rândul meu să intru în joc. Aşezat pe marginea trotuarului, cu un cărucior într-o parte şi un bebeluş care urla ca din gură de şarpe în cealaltă, i-am spus câinelui ce părere aveam despre el.

Uitând că sunt într-o ţara străină şi că s-ar putea să nu mă înţeleagă, i-am vorbit englezeşte, l-am spus totul pe îndelete, i-am spus totul clar şi răspicat.

Stătea cam la un metru înaintea mea, ascultându-mă cu o plăcere. extatică, pe care n-am mai văzut-o niciodată înainte sau după aceea pe nicio altă faţă omenească sau canină. Îmi sorbea vorbele de parcă ar fi fost o muzică din Paradis.

— Unde am mai auzit eu cântecul asta înainte? părea să-şi spună, vechea limba pe care mi-o vorbeau în copilărie?

S-a apropiat şi mai tare de mine; când am terminat aproape că avea lacrimi în ochi.

— Mai spune-mi o dată, părea el să mă roage. O, spune totul de la început, zi toate înjurăturile şi blestemele astea vechi englezeşti, atât de dragi mie, pe care nu speram să le mai aud vreodată în ţara asta uitată de Dumnezeu!

De la tânăra doamnă am aflat că era un foxterier născut în Anglia. Asta explica totul. Câinele străin nu face astfel de lucruri.

Străinii sunt buni din naştere: de aceea îi urâm.

---

[1] Biserica prezbiteriană din Anglia face parte din aceeaşi grupă a bisericilor reformate din diferite ţări europene. În Marea Britanie

există de fapt un grup de biserici creştine care se numesc prezbiteriene şi care s-au conturat în timpul Reformei. Iniţial au existat puţine deosebiri faţă de bisericile luterane, dar acestea au apărut treptat datorită reformelor cu un caracter mai mult sau mai puţin regional, care au dus la doctrine. catehisme, liturghii şi organizări bisericeşti diferite şi chiar la traduceri proprii ale Bibliei, adoptate cerinţelor cultului. În ţările anglo-saxone, prezbiterianismul a înflorit în primul rând în Anglia, dar ulterior s-a răspândit tot mai mult in Scoţia şi Irlanda, în timp ce în Anglia a cedat teren în faţa Bisericii Angliei. Din punct de vedere istoric, poziţia sa între catolicism şi protestantism i-a nemulţumit pe credincioşii care doreau o atitudine mai pronunţată într-o direcţie sau alta.

[2] Mormonii formează o sectă religioasă fondată de Joseph Smith (1805—1844). Numele le-a fost atribuit datorită credinţei în Cartea lui Mormon, care prezintă viaţa a trei grupuri de presupuşi locuitori primitivi ai Americii. Unul din grupuri ar fi venit din Babilon, iar celelalte două din Ierusalim, cam prin secolul al VI-lea î.e.n. Aluzia autorului e probabil atât la doctrina mormonilor cât şi la modul lor de guvernământ, bazat pe puterea bisericii. Aceasta se exercita în toate sferele vieţii sociale şi familiale, incluzând sfera învăţământului şi activitatea economică a membrilor sectei. În perioada iniţială, o parte din membrii sectei practică poligamia, deşi atunci când mormonii au fost nevoiţi să se retragă în Vestul îndepărtat, stabilindu-se în Great Salt Lake Valley. În 1847, grupul era constituit din 143 de bărbaţi, 3 femei şi 2 copii. Poligamia a atras însă numeroase represalii asupra grupului şi acestea au determinat în final schimbarea poziţiei bisericii mormone, care a interzis poligamia. Sediul ei central este şi astăzi în Salt Lake City, dar mormonii au adepţi şi în alte ţări anglo-saxone.

[3] Izbucnit în iulie 1870 ca urmare a rivalităţilor dintre Franţa şi Prusia regelui William I şi a lui Bismark, care urmăreau desăvârşirea unirii Germaniei, războiul franco-german s-a încheiat prin capitularea trupelor franceze, căderea celui de el doilea imperiu francez şi proclamarea din nou a republicii. Întrucât cartea Iui J. K. Jerome a fost scrisă în 1905, referinţa s-ar fi făcut la evenimente care au avut loc cu 35 de ani în urmă.

[4] Prin *dumping* se înţelege vinderea unor produse în străinătate sub preţul de producţie sau sub cel de vânzare în propria ţară, fie cu

scopul de a elimina competiţia externă şi a dobândi monopolul asupra produselor respective, fie pentru a scăpa de stocuri altfel revandabile. Primul acord mai eficient împotriva acestui procedeu comercial a fost realizat în 1948 prin Acordul GATT (The General Agreement on Tariffs and Trade).

[5] După răscoala din 1900 din China, care urmărea eliminarea forţelor străine din ţară, şi înăbuşirea ei în sânge, a urmat o perioadă extrem de agitată, presărată cu mai multe războaie, care au agravat situaţia economică a ţării. În acest context, Marea Britanie şi-a deschis porţile pentru mii de chinezi în căutare de lucru, dispuşi să accepte posturile cele mai prost plătite şi muncile cele mai istovitoare. Numărul lor destul de mare, care oglindea de fapt capacitatea de absorbţie a forţei de muncă a Marii Britanii, a atras după sine o reacţie a autohtonilor, care se temeau de şomaj şi de scăderea treptelor de salarizare şi aşa precare pentru masele largi ale oamenilor muncii, ca urmare a concurenţei mâinii de lucru ieftine chineze.

[6] Guvernatorul coloniilor Transvaal şi Orange River a adus şi el în 1904, după Războiul anglo-bur, un mare, număr de muncitori chinezi pentru minele de aur din Africa de Sud. Afrikanderii şi suporterii lor nu i-au iertat însă niciodată acest lucru, dispută soldată cu prăbuşirea in 1905 a guvernului conservator condus de A. J. Balfour şi mari schimbări pe arena politică a coloniei, la care face aluzie Jerome K. Jerome. Această mână de lucru ieftină a contribuit însă la noul avânt economic al coloniilor după declinul produs de lipsa acesteia la sfârşitul războiului. Guvernul liberal al lui Sir Henry Campbell-Baunerman, care a urmat la putere, a acordat responsabilităţi sporite guvernelor coloniilor, pe baza acordării dreptului de vot doar populaţiei albe, în timp ce negrilor şi asiaticilor le-au fost negate orice drepturi electorale.

[7] Benjamin Disraely Beaconfield (1804-1881) a fost un celebru om de stat englez, prim ministru şi fondator al Partidului Conservator modern. Considerat de unii drept un literat de spirit, iar de alţii un aventurier politic, el a determinat o serie de reforme curajoase. Romanele sale s-au bucurat de o mare circulaţie în epocă, aforismele şi paradoxurile lui fiind citate adesea de contemporani.

[8] Wilhelm Richard Wagner (1813-1888), compozitor şi scriitor german care s-a ridicat împotriva muzicii italiene, susţinând ca

obiectivul principal al muzicii nu e melodia şi că posibilităţile expresive ale muzicii sunt nelimitate. Creaţiile sale au dezvoltat sistemul laitmotivelor, au accentuat culoarea instrumentală a creaţiei muzicale prin adăugarea de noi instrumente în special pentru suflători, fapt pentru care a fost acuzat nu o dată de extravaganţă. Experimentele sale în domeniul orchestraţiei au fost însă preluate cu succes de către compozitorii secolului XX-lea. Wagner a încercat să substituie operei clasice o nouă structură, pe care a numit-o dramă muzicală. În ciuda epigonilor şi a aprecierilor oficiale de care s-au bucurat creaţiile sale, compozitorul a avut în egală măsură contestatarii săi, care au pus în lumină lipsa de naturaleţe a lucrărilor, tot aşa cum Wagner însuşi reproşase operei clasice italiene acest lucru.

[9] În perioada în care Jerome K. Jerome îşi scria cartea, societatea britanică era puternic frământată datorită diviziunii el între cei ce erau împotriva acordării dreptului de vot femeilor şi cei care le susţineau în revendicările lor. Ultimii au fost la început foarte puţini, dar cu timpul au devenit tot mai numeroşi, alăturându-li-se câteva importante personalităţi, scriitorii jucând între aceştia un rol important. Pentru denotarea militantelor pentru dreptul de vot al femeilor o fost creat termenul, la început peiorativ, de *sufragette.* Militantismul sufragetelor a luat în diferite perioade forme de protest violente. La început ele tulburau întrunirile politice, spărgeau ferestrele localurilor unde se desfăşurau acestea, se prindeau de grilaje cu ajutorul cătuşelor, făceau greva foamei în închisori, ceea ce a obligat autorităţile să recurgă la hrănirea lor forţată.

[10] J. K. Jerome face aici aluzie la principiile etice ale Sf. Paul, sfaturi care urmăreau prin formularea unor interdicţii stricte de comportament promovarea unor virtuţi umane şi instituirea unor norme de comportament ce condamnau egoismul, furtul, libertinajul sexual şi impuneau prescripţii de conduită soţilor, soţiilor, părinţilor, copiilor, stăpânilor şi sclavilor. Aceste principii etice au fost răspândite în lumea largă odată cu creştinismul, dar multe din ele îşi găsesc originea în epoca precreştină. Aici referirea se face la principii învechite, multe din ele fiind în defavoarea femeilor şi împiedicând emanciparea lor.

[11] Probabil aluzia la horoscop, la caracteristicile temperamentale atribuite oamenilor născuţi în zodia leului, adică

între 23 iulie – 23 august. Leul este întotdeauna, chiar şi în afară acestei mitologii, persoana care se găseşte în centrul atenţiei, interesului sau curiozităţii generale.

[12] În Marea Britanie există încă şi astăzi obiceiul de a te adresa unei actriţe căsătorite ca „domnişoara X”, statut pe care îl avea probabil la începutul carierei dramatice.

[13] 9 Noiembrie era la acea dată ziua naţională a Marii Britanii, fiind ziua de naştere a regelui Edward VII (1841—1910). Manson House, inaugurată în 1753 este prima reşedinţă oficială a Lordului Primar al Londrei. A fi invitat la aceasta recepţie tradiţională, este o recunoaştere a unui statut social bine consolidat.

[14] Devonshire: comitat din Anglia.

[15] Junona: principala zeiţă a romanilor, soţia şi fiica lui Jupiter. Era socotită regina cerului, patroana femeilor şi a fertilităţii lor.

[16] Venus: zeiţa dragostei, frumuseţii, graţiei şi fertilităţii vegetale. Ulterior cultul sau a fost asociat cu al Afroditei.

[17] Aluzie la frumoasa Elena din Troia, cea care conform legendei a provocat războiul troian. Fiica a Ledei şi a lui Zeus, ea s-o căsătorit cu Menelau, regele Spartei, având cu el o fiică, pe Hermiona. Considerată cea mai frumoasă femeie din lume, la îndemnurile Afroditei a fost furată de prinţul Paris din Troia, ceea ce a dus la războiul care a determinat căderea Troiei. Începând cu epoca renaşterii, numele Elenei este permanent asociat cu cel al idealului frumuseţii feminine.

[18] Aluzie la cântecelul pentru copii care spune : „Din ce-s făcute fetele? / Din ce-s făcute fetele? / Din zahăr şi mirodenii / Şi multe drăgălăşenii / Din astea-s făcute fetele!”

[19] Thomas Carlyle (1795-1881), istoric şi moralist scoţian, una din cele mai importante personalităţi ale epocii victoriene, care a influenţat puternic gândirea politică a timpului şi moravurile vremii. Aici aluzie ironică la contrastul dintre pretenţiile lor şi realitate.

[20] John Bull este o porecla acordată atât Angliei cât şi locuitorilor ei. Iniţial a fost un personaj reprezentând Anglia în pamfletele lui Arbuthnot, publicate în 1712. A câştigat popularitate prin republicarea pamfletelor de Alexander Pope şi Jonathan Swift.

Din fire îndrăzneţ şi coleric, cu multa inconstanţă în temperament, gata să se certe cu cei mai buni prieteni, buna lui dispoziţie depinde de capriciile barometrului.

[21] Aproximativ 25 de km pe oră.

[22] Pierrot : personaj din *commedia del l'arte,* o variantă a altul personaj medieval, Pulcinella, care apărea îmbrăcat în costum alb şl un guler încreţit. Faţa lui Pierrot era pudrată cu alb. Personajele din *commedia dell'arte,* Pantalon, Arlechino şi Pierrot, fiecare din ele având un costum stilizat de un anumit fel, însoţite de jumătăţi de măşti, constituie cele mai populare deghizări la carnaval.

[23] Cupidon, zeul dragostei in mitologia romană, e cunoscut şi sub numele de Amor, iar în mitologio elenă, ca Eros. Fiu al zeiţei Venus (sau Afroditei), îl avea ca tată pe Mercur (Hermes), pe Marte (Ares), sau pe Jupiter (Zeus), în această privinţă existând trei principale versiuni mitice. Cea mai populară reprezentare a sa este cea a unui copil frumos care lansează din zbor săgeţile dragostei, căreia nu le pot rezista nici oamenii, nici zeii. Conform altor legende, este reprezentat ca o fiinţa bisexuală cu patru capete şi aripi de aur. Cea mai populară abordare în literatură este cea de reprezentant al dragostei oarbe, romantice, dar nu sunt străine nici cele care frizează ridicolul dragostei oarbe. Într-o scriere a filozofului Apuleius (secolul al II-lea, e.n). Cupidon însuşi cade victimă a dragostei, îndrăgostindu-se de frumoasa muritoare Psyche.

[24] În Italia secolului al XV-lea se confecţionau nişte bomboane din zahăr în formă de prună, numite *confetti,* pe care participanţii la carnaval le aruncau unul în altul.

[25] Henry VII (1457–1509), rege al Angliei şi fondator al dinastiei Tudorilor. Odată cu el s-a încheiat Războiul celor două roze.

[26] Ascot e o mică localitate la 48 de km sud de Londra. Este celebră pentru cursele de cai, care se desfăşoară în lunile iunie, iulie, septembrie şi octombrie. Cursele au o durată de patru zile. Cele din iunie sunt precedate de o procesiune regală, la care participă cele mai importante persoane din înalta societate, constituind, în acelaşi timp, o adevărată paradă a model, la care face aluzie şi autorul. Gold Cup („Cupa de aur") a fost inaugurată în 1807 pentru alergări pe distanţa de 2,5 mile (4,0235 km).

[27] Yard : unitate de lungime egală cu 0,9144 m.

[28] Universitatea Harvard a fost fondată la Cambridge, statul Massachusetts şi este cea mai mare universitate din Statele Unite.

[29] Călugării Ordinului Carmelit îşi trag numele de la Muntele Carmel din Israel, la poalele căruia se afla oraşul Haifa. Mânăstirea ordinului a fost fondată în secolul al XII-lea pe promontoriul vestic al Muntelui Carmel.

[30] Afrodita, în mitologia greacă zeiţa dragostei şi frumuseţii, care îi corespunde lui Venus la romani.

[31] Cartierul latin din Paris găzduieşte Universitatea Sorbona, College de France şi alte instituţii culturale şi de învăţământ superior. Îşi datorează numele scriitorului François Rablais, care remarcase că în acel cartier se vorbea mai mult latina decât franceza. Astăzi numele nu mai e asociat latinei, ci comportamentului mai boem al studenţilor şi artiştilor care populează cartierul, la care face aluzie şi autorul.

[32] Doamna Grundy este simbolul moralităţii convenţionale britanice. Iniţial a fost o persoană la care se refereau frecvent eroii unei piese de Thomas Morton (1764 ? —1838), care se întrebau permanent ce ar spune ea în legătură cu faptele lor. D-na Grundy nu apare însă niciodată în carne şi oase în piesă.

[33] Henrik Ibsen (1828-1906) dramaturg norvegian ale cărui piese problemă, adesea caracterizate prin spiritul polemico-satiric, au influenţat în mod hotărâtor evoluţia dramei engleze din a doua parte a secolului al XIX-lea. Unul din cei mai fervenţi adepţi ai soi a fost G. B. Shaw. J. K. Jerome mărturiseşte aici în mod indirect marea sa admiraţie pentru caracterul inovator, nonconformist al pieselor lui Ibsen.

[34] Waterloo sat din apropiere de Bruxelles unde trupele engleze, germane şi olandeze, aflate sub comanda ducelui de Wellington, l-au învins definitiv pe Napoleon la 18 iunie 1815. Arthur Wellesley Wellington ar fi spus referindu-se la această luptă: „Bătălia de la Waterloo a fost câştigată pe terenurile de joc de la Eton”. Etonul, la care se referă apoftegma, este un celebru colegiu aflat în apropiere de Londra şi de Windsor Castle, frecventat iniţial aproape exclusiv de odraslele aristocraţiei engleze, unde a învăţat şi Wellington.

[35] *Sou* – a douăzecea parte dintr-un franc.

[36] *Undercut* lovitură de box aplicată în partea inferioară a corpului.

[37] Acumulare de lichid seros într-o cavitate sau anumite ţesuturi ale corpului.

[38] Valea superioară a Inodului în Elveţia.

[39] Yard - unitate de lungime echivalentă cu 0,9144 m.

[40] Aici utilizat ca substantiv comun (ca figură de stil procedeul se numeşte antonomază şi aparţine grupului metonimiei) cu sensul de mare jucător sau campion de tenis. Provine de la numele de familie al fraţilor R.F. şi H.L. Doherty, care au câştigat Cupa Davis pentru Marea Britanie în 1903, pe vremea în care în competiţie participau doar S.U.A. şi Marea Britanie.

[41] *Picior* – unitate de măsură echivalentă cu 0,305 m.

[42] Jean Antoine Watteou (1684–1721), pictor francez, renumit, printre altele, pentru tablourile sale reprezentând *fétés galantes.* Aici întâlnim din nou antonomaza, referirea făcându-se la un pictor oarecare ce ar picta în acest stil.

[43] Anatole France (1844–1924), poet, prozator şi critic literar francez a cărui operă este străbătută de un profund umanism.

[44] În Roma precreştină, la 15 februarie, cu prilejul sărbătorii numite Lupercalia, băieţii trăgeau la sorţi numele fetelor dintr-o „urnă a dragostei”. Romanii au introdus obiceiul şi în Anglia şi el a supravieţuit creştinismului, biserica legându-l însă de sărbătoarea Sf. Valentin. Astăzi, cu acest prilej, atât băieţii cât şi fetele îşi trimit ilustrate prin care îi exprimă sentimentele de simpatie sau iubire. Aici obiceiurile oamenilor sunt transferate păsărilor.

[45] Engleza cockney este un dialect orăşenesc al limbii engleze, vorbit în Londra de un mare număr de locuitori aparţinând în general claselor sau păturilor sociale sărace şi deci mai puţin educate. Deşi are şi astăzi caracterul unui dialect de clasă, în epoca în care a fost scrisă cartea, vorbirea cockney indica în mod clar apartenenţa la păturile de jos. Unui vorbitor cockney slujbele importante îi erau inaccesibile. G. B. Shaw a scris pe tema implicaţiilor sociale şi lingvistice ale acestui dialect celebra sa piesă *Pygmalion.* Din punct de vedere lingvistic, dialectul este

caracterizat de trei particularităţi: o pronunţie specifică, determinată de trăsături fonologice constante, abateri cu un caracter sistematic de la normele gramaticale ale englezei literare şi utilizarea cuvintelor „argotice”, care joacă aceeaşi funcţie ca cele dialectale în alte dialecte ale limbii engleze. Vorbitorii cockney se deosebesc însă între ei printr-un dozaj variat între elementele fonologice, gramaticale şi lexicale, bogăţia primelor două fiind o caracteristică a vorbitorilor plasaţi cât mai departe de axa englezei literare. În cazul textului de faţă, referinţa este la caracterul orăşenesc al acestui dialect, vrăbiuţa provenind din zona în care se găsesc mari concentraţii de vorbitori cockney.

[46] Stradă în inima Londrei care vine dinspre Regent Park şi dă în celebra intersecţie numită Oxford Circus.

[47] Stradă la sud de Tamisa, în apropiere de artera principala Southwark Street.

[48] Philip Darmer Stanhope, Earl of Chesterfield (1694–1773) politician şi diplomat englez. S-a bucurat de o bună reputaţie printre oamenii de litere englezi şi străini (de exemptu Alexander Pope, Jonathan Swift, Voltaire, Montesquieu), iar dr. Samuel Johnson, autorul celui mai important dicţionar britanic al timpului, dicţionar care a exercitat o influenţă covârşitoare asupra tuturor lexicografilor care au urmat cel puţin timp de un secol, îl considera pe lordul Chesterfierd drept model de vorbire literară. Lordul Chesterfield a şi finanţat parţial opera doctorului Johnson, dar ulterior marele lexicograf l-a criticat aspru fostul patron.

[49] Oliver Wendell Holmes (1809–1899), poet, umorist şi istoric american, de profesiune medic. Avea un talent oratoric deosebit, iar la întâlnirile lunare ale clubului său, intervenţiile sale spirituale erau aşteptate cu cel mai mare interes. Vorbea repede, cu înflăcărare, fără să se repete şi cu o logică perfectă a argumentaţiei. S-a spus despre el că vorbea prea mult, dar nimeni nu a putut zice că spunea prostii. A publicat apoi câteva cărţi scrise în maniera acestor intervenţii, care s-au bucurat de mare succes.

[50] Heinrich Heine (1797–1856), reprezentant de frunte al romantismului german.

[51] Pe adevăratul său nume Franţois-Maria Arouet (1694—1778), Voltaire, unul din cele mai erudite spirite ale epocii sale, a fost un important filozof şi scriitor polemic francez.

[52] Anne-Louise Germaine Necker, baroană de Staël-Holstein (1766-1817), prozatoare şi eseistă franceză.

[53] Probabil o trupă de contorsionişti. Programele de music hall conţineau numere muzicale şi de circ.

[54] Pickwick — personajul principal al romanului *Documentele postume ale Clubului Pickwick* de Charles Dickens. Domnul Samuel Pickwick era secretarul general al acestui club şi conducătorul grupului care îşi propune să prezinte membrilor clubului o informare asupra călătoriei lor prin Anglia, cu observaţiile lor asupra moravurilor societăţii. Autorul face aici aluzie la un mod specific de utilizare a cuvintelor expresiilor de către domnul Pickwick, în care acestea nu trebuie luate literal şi ireverenţios, ci metaforic şî pentru a sugera ceva într-un mod plastic.

[55] Personajul feminin principal al unui roman de G. Eliot, a cărui acţiune se petrece în Florenţa secolului al XV-lea. Romanul pune în lumină purificarea prin grele încercări a Romolei, după ce soţul ei îi înşeală aşteptările, îi trădează tatăl şi îi răneşte toate sentimentele. “Salvarea” Romolei se face prin sacrificiul de sine şi împlinirea datoriei.

[56] Soţia lui David Copperfield, eroul romanului cu acelaşi titlu de Charles Dickens: tipul soţiei feminine şi copilăroase, plină de afecţiune, dar nepricepută în ale gospodăriei.

[57] Lady Mary Wortlay Montagu (1689-1762), poetă, eseistă, călătoare, autoare a unor scrieri celebre, era socotită drept cea mai inteligentă şi excentrică femeie a epocii sale.

[58] George (Mary Ann Cross) Eliot (1819—1880), celebră autoare engleză, pioniera a, romanului modern.

[59] Yorkshire e cel mai mare comitat din Anglia, aproape o optime din întreaga sa suprafaţă.

[60] Sir Arthur Conan Doyle (1859—1930), doctor în medicină, celebru romancier englez. Şi-a părăsit prima meserie pentru a se consacra literaturii, care l-a făcut celebru, în special prin personajul sau Sherlock Holmes, care a apărut în mai multe povestiri şi romane, începând cu anul 1876. Multe din lucrările sale au apărut în serial.

[61] Rudiard Kipling (1865-1936), scriitor englez născut în India, educat în Anglia. A trăit mult in India, despre care a scris cele mai bune cărţi ale sale. După 1896 s-a stabilit definitiv în Anglia. I s-a acordat Premiul Nobel şi Medalia de aur a Societăţii Regale de literatură.

[62] Marie Corelli, pseudonimul lui Mark Mackay (1858-1925), scriitoare victoriană de factură moralizatoare şi melodramatică.

[63] Sir Thomas Henry Hall Caine (1853-1931), ziarist englez ale cărui romane s-au bucurat de o mare popularitate.

[64] Piesă de şah devenita personaj în cartea lui Lewis Carroll *Prin oglindă.*

[65] Aluzie la mercenariat.

[66] Hyde Park, cel mai mare parc al Londrei, ocupă o mare suprafaţă din centrul oraşului. Renumele i se trage în special dig tradiţia de a-i permite oricui să-şi exprime liber părerile în „Colţul vorbitorilor", în timp ce o mulţime pestriţă se aduna să asculte. Instrucţia se pare că avea loc chiar in inima parcului.

[67] Serpentine Road, ce trece prin Hyde Park. De partea cealaltă a drumului, spre sud, se afla lacul cu acelaşi nume.

[68] Albany se află în nordul Londrei, la est de Parcul Regent, considerat al doilea ca mărime din Londra.

[69] *Poll Mell Gazette,* ziar celebru, al cărui prim număr a apărut în 1865. Numele a fost luat din cartea lui W. M. Thackeray *Pendennis,* în care căpitanul Shandon alcătuieşte în închisoarea Marshalsea proiectul unei gazete cu acelaşi titlu, „scrisă de nişte gentlemani şi adresată gentlemanilor".

[70] Vezi nota 34.

[71] Vezi nota 34.

[72] Războiul de treizeci de ani (a durat în realitate cam 50, 1609–1661), între 1618-1648 pe teritoriul Germaniei, ca ultimul şi cel mai mare război religios, iar apoi în alte părţi ale Europei şi în alte perioade, cu beligeranţi diferiţi şi cu scopuri diferite, cu scurte perioade de amnistie sau pace. Conflictul dintre protestanţii germani şi catolici a fost în acelaşi timp un conflict politic,

economic şi constituţional, care a cuprins Danemarca, Suedia, Austria, Franţa şi Spania.

[73] Pod peste Tamisa, între Waterloo Bridge şi Southwark Bridge, făcând legătura între Blackfriars Road şi New Bridge Street.

[74] Traseul indicat este destul de sinuos, mergând de la sud de Tamisa, unde se găseşte strada Southwark, spre nord, peste fluviu, până la Ludgate Circus şi apoi spre vest spre Temple.

[75] Din Ludgate Circus, drumul ar continua de-a lungul celebrei Fleet Street, pe care se afla sediul principalelor cotidiene londoneze, după care traseul o ia din nou spre sud, pe străduţă Whitefriars.

[76] Ordinul implica reîntoarcerea pe traseul pe care au venit.

[77] Strada pe care ar fi trebuit s-o ia de la început pentru a-şi atinge ţinta. E paralelă cu Whitefriars, dar e plasată ceva mai departe din Fleet Street şi duce exact la Temple.

[78] Anne, Charlotte şi Emily Brontë, poete şi romanciere engleze din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Cele mai importante au fost Charlotte (cu romanul „Jane Eyre") şi Emily (cu romanul *La răscruce de vânturi),* care au exercitat o puternică influenţă asupra prozei engleze.

[79] Olive Emilie Albertina Schreiner (1855-1920), născută în Colonia Copului, a publicat în 1861 cartea *Povestea unei ferme africane* sub pseudonimul Ralph Iron, pseudonim nelipsit de semnificaţie, *iron* însemnând „fier".

[80] Vezi nota 32

[81] Sir Walter Scott (1771-1832), jurist scoţian, unul din întemeietorii romanului istoric modern britanic şi universal. Statura sa impresionantă ca romancier a eclipsat în mare măsura o creaţie poetică plină de sensibilitate, ca şi opera sa dramatică.

[82] Vezi nota 58.

[83] William Makepeace Thackeray (1811-1863), scriitor realist reprezentativ al literaturii engleze, autorul satirelor *Snobii Angliei, Cartea snobilor* şi a romanului *Bâlciul deşertăciunilor,* în care demască snobismul şi filistinismul epocii sale.

[84] Personaj al lui Thackeray, un lacheu îmbogăţit care aspira să se căsătorească cu fiica unui lord, dar care îşi pierde averea şi îşi găseşte o soţie mai pe măsura sa.

[85] Zonă la nord de Tamisa. Şi-a luat numele de la Cavalerii Templieri, care au stăpânit-o de la 1160 până la desfiinţarea ordinului. Din secolul al XIV-lea a devenit zonă universitară şi comercială.

[86] Stradă ce mărgineşte latura de est a celebrului Hyde Park. Distanţa dintre cele două puncte este de aproximativ 3 km în linie dreaptă.

[87] Apărut în 1749, romanul, alcătuit din opt "cărţi", este una din cele mai importante creaţii ale lui W.M. Thackeray.

[88] *Aventurile lui Peregrin Pickle,* apărută în 1751, are în centrul său un ticălos care-şi desfăşoară viaţa aventuroasă în Anglia şi Europa. Romanul lui Tobias George Smollett (1721—1771) a apărut în 1751; este plin de personaje pitoreşti şi e caracterizat de o abordare plină de umor a vieţii.

[89] Cu titlul complet *Viaţa şi opiniile lui Tristram Shandy,* romanul lui Laurence Sterne (1713-1768) prezintă pe parcursul a 9 volume o largă galerie de personaje, prezentate cu umor. Autorul apelează la o serie de procedee literare lipsite de convenţionalism, într-o aparentă dezlânare a prezentării faptelor, capabila să pună în lumina paradoxurile vieţii, calităţi literare care fac romanul să se bucure şi astăzi de o mare popularitate în rândurile cititorilor.

[90] "Nume simbolic, derivat din greacă şi apoi din latină, însemnând înger".

[91] Aluzie ironică la mitul Sfinxului din Teba, care punea întrebări trecătorilor şi-i devora dacă aceştia nu erau capabili să-i răspundă. Conform oracolului, Sfinxul trebuia să moară în clipa în care cineva îi dezlega enigmele. De acest mit al Sfinxului a fost legată apoi legenda regelui Oedip, care a primit numeroase întruchipări literare, începând cu tragediile antice şi până în vremea noastră.

[92] Spiritul năzdrăvan din *Visul unei nopţi de vară* de W. Shakespeare.

[93] Aluzie la natura introspectiva şi spiritul sau scormonitor, care-l împiedica să ia o hotărâre rapidă în pedepsirea asasinatului tatălui sau.

[94] Personajul principal al dramei istorice cu acelaşi nume, în care Shakespeare se inspiră din trecutul Romei şi luptele intestine pentru putere.

[95] Bâlci în oraşul Vanităţii, din alegoria scriitorului puritan John Bunyan *Calea pelerinului,* loc de trecere a pelerinilor în drum spre Oraşul Etern. Acolo se negocia vanitatea: bogăţiile, onorurile şi plăcerile. Motivul a fost reluat de Thackeray ca titlu al unuia din cele mai importante romane ale sale.

[96] Pseudonimul Ouida a fost adoptat de scriitoarea Marie Louise de la Ramée (1839—1908) după pronunţia greşită, copilărească a prenumelui său, Louise. A fost autoarea a patruzeci şi cinci de romane, unele extrem de apreciate, altele luate în derâdere pentru diferite genuri de defecte ce le-au fost atribuite.

[97] Celebră cursă cu cai de rasă ce are loc la Epson începând din anul 1780.

[98] Echivalentul a 3200 m.

[99] Aluzie la satira lui Jonathan Swift, apărută în 1726, *Călătoriile lui Gulliver,* cartea a doua, în care Gulliver eşuează pe ţărmurile ţării uriaşilor, Brobdingnag.

[100] Romancier şi critic englez (1857-1903) care zugrăveşte cu predilecţie viaţa şi privaţiunile celor săraci.

[101] Timpul a făcut dreptate scriitorului, Mark Twain, pe numele adevărat Samuel Langhorne Clemens (185-1910), fiind recunoscut astăzi de critica literară ca unul din cei mai mari scriitori ai literaturii americane şi universale, iar cărţile sale drept opere de căpătâi ale literaturii naţionale americane.

[102] Huckleberry Finn, apărut în 1884, este considerat capodopera lui Mark Twain.

[103] Gustave Doré (1833-1883), desenator, pictor şi sculptor francez. S-a remarcat îndeosebi ca ilustrator de cărţi, printre cele mai renumite cicluri fiind cele dedicate *Infernului* lui Dante, *Aventurilor baronului Münchausen,* operei lui Rabelais, Cervantes şi Balzac. Litografiile sale au fost considerate ca având un stil

romantic care s-a bucurat de mare succes. Printre statuile sale cele mai celebre se află cea a lui Alexandre Dumas, aşezată într-una din pieţele Parisului.

[104] James Abbot Meneill Whistler (1834—1903), pictor de origine americană. A făcut studii de pictura în Franţa, unde a fost influenţat la început de Courbet. După stabilirea în Londra, a fost mult influenţat de criticul şi estetul Dante Gabriel Rossetti. Căutând armonia culorilor, Whistler le-a asemuit muzicii în celebrele sale titluri muzicale date tablourilor. După o perioada în care se găseşte puternic sub influenţa picturii japoneze, îşi găseşte în cele din urmă calea sa proprie, păstrând în acelaşi timp legătura cu evoluţiile picturii din Franţa, unde câştiga tot mai mult teren impresionismul. În afara artei portretului, Whistler a excelat în peisaj, celebre fiind seria lui de *Nocturne* şi gravurile veneţiene.

[105] Samuel Smiles (1812-1904), autorul cărţii *Viaţa şi munca* (1887), care s-a bucurat de mare succes în epocă.

[106] Alt personaj din *David Copperfield.*

[107] Personaje din acelaşi roman.

[108] Unul din cei doi buni prieteni ai lui David Copperfield la şcoala domnului Creakle.

[109] Personaj secundar din acelaşi roman.

[110] Excentrica mătuşă a lui David din Dover.

[111] O tânără pe care nepotul doamnei Peggotty voia sa o ia de soţie.

[112] Agnes Wickfield, o tânără care va exercita o puternică influenţă asupra lui David şi care va deveni soţia acestuia după moartea Dorei.

[113] Personaj din romanul *Casa întunericului.*

[114] Personaj din romanul *Dombey şi fiul.*

[115] Nell Trant sau Micuţa Nell din *Magazinul de antichităţi.*

[116] Sir Walter Scott.

[117] Personaj din romanul *Stareţul* (1820), care evocă drama Mariei Stuart. Catherine se distinge prin spiritul sau emancipat, care depăşeşte cu mult cadrul epocii în care trăieşte.

[118] Personaj din *Prietenul nostru comun.*

[119] John Leech (1817-1864), celebrul desenator şi caricaturist, colaborator al revistei "Punch" şi ilustrator de cărţi.

[120] Procedeu stilistic prin care se obţine o schimbare de registru, trecând brusc de la ceva înalt la ceva periferic, de la un lucru important, la altul trivial în comparaţie etc. Departe de a fi o deficienţă, atunci când procedeul este bine stăpânit, poate fi de efect. El a caracterizat stilul multor scriitori celebri.

[121] Fiul din romanul *Dombey şi fiul.*

[122] Personaj din *Istoria a două oraşe* de Charles Dickens. Evoluează de la postura de beţiv la jertfa de sine; atunci când logodnicul fetei pe care o iubeşte este în pericol, se sacrifică în locul acestuia, fiind ghilotinat.

[123] Soţul Clarei Peggoty din *David Copperfield*.

[124] Thomas Newcome – personaj din romanul *Familia Newcome* de William Makepeace Thackeray. Se dedică creşterii fiului sau, rămas orfan de mamă, dar dorinţa sa de a-i asigura bunăstarea eşuează datorită falimentului băncii la care şi-a depus banii.

[125] Unul din spiritele malefice ale romanului, Uriah Heap reuşeşte sub masca umilinţei să devină adevăratul stăpân în casa Wickfield, aspirând să se însoare cu Agnes.

[126] O văduvă care trăieşte împreună cu familia Peggoty şi care se plânge permanent de soarta sa.

[127] Toate personaje din romanul *Martin Chuzzlewit.*

[128] Domnul Podsnap, personaj din *Prietenul nostru comun.*

[129] Personaj din *Barnaby Rudge.*

[130] Personaj din romanul *Oliver Twist.*

[131] Personaj din *Barnaby Rudge.*

[132] Prometheus sau Prometeu, fiul tui Titan şi al lui Themis, cel care a creat oamenii din lut şi i-a învăţat artele şi meşteşugurile. Pentru că a dat oamenilor focul furat de la el din cer, Zeus l-a pedepsit înlănţuindu-l în Munţii Caucaz, unde un vultur îi mănâncă în fiecare zi ficatul care se regenerează peste noapte.

[133] Niobe, soţia lui Amphion şi mama a şase băieţi şi şase fete. Copiii ei sunt omorâţi, cu excepţia unei singure fete, de către Apollo Artemis, ca pedeapsa că s-au lăudat că Niobe e mai grozavă decât propria lor mamă, Latona.

[134] Pereche de îndrăgostiţi din piesa lui Shakespeare *"Cum vă place"*.

[135] James Steerforth, celalalt prieten al lui David de la şcoala domnului Creakle, un tip deosebit de inteligent, care o va convinge pe Em'ly să fugă cu el, aducând nefericirea familiei Peggotty.

[136] Ned şi Charles, din romanul *Nicholas Nickleby.*

[137] Kit Nuble, personaj din *Magazinul de antichităţi*.

[138] Personaj din *Marile speranţe.*

[139] Domnul şi doamna Boffin, personaje din *Prietenul nostru comun*.

[140] Personaj din *Greierul din şemineu.*

[141] Aluzie la peregrinările pe mare ale lui Ulysses sau Odysseus, erou al epopeii homerice "Odiseea", care la sfârşitul războiului troian s-a îndreptat spre casă, spre Ithaka, dar va trece prin numeroase ţinuturi şi aventuri până va ajunge la soţia sa Penelope.

[142] Termen inexistent în limba română, desemnând un naţionalism arogant, ca cel al suporterilor atitudinii beligerante a Marei Britanii faţă de Rusia în 1876.

[143] Cartier în Londra, de-a lungul lui Whitechapel Road. Face parte din zona numită East End.

[144] În olandeză termenul *vrouw* – în text în original – înseamnă „femeie", „femeie nemăritată", „soţie" şi se aplică olandezelor şi femeilor Afrikaner, descendentele colonialiştilor olandezi din Africa de Sud.

[145] Peter Paul Rubens (1577–1640), pictor şi diplomat flamand, unul din cei mai fecunzi pictori europeni, în egală măsură sensibil faţă de clasicismul artei antice şi renascentiste, manierismul din Antwerp şi spiritul inovator al unor contemporani, Rubens a creat o pictură plină de robusteţe, inventivitate, dar şi de poezie.

[146] Rembrandt Harmensz van Rijin – ortografii alternative Bermenszoon van Ryn – (1606–1669) este considerat drept cel mai mare reprezentant al picturii olandeze. Numărul imens de opere care eu devenit capodopere ale picturii universale, între care strălucesc în egala măsură portretele, autoportretele şi scenele de grup, cultivarea valorilor umaniste şi contribuţia sa la dezvoltarea tehnicii picturale şi în mod deosebit a tehnicii clarobscurului sunt considerate trăsături definitorii ale geniului său artistic.

[147] Celebra familie de pictori flamanzi Teniers a dat în secolul al XVII-lea doi reprezentanţi de frunte: pe David Teniers, Bătrânul (1582–1649), pictor de subiecte religioase şi David Teniers; Tânărul (1610–1690), care a îmbrăţişat o paletă de subiecte mult mai largă, în care au predominat scenele câmpeneşti. S-a bucurat de mare succes, devenind pictor de curte.

[148] Gerard Dow — ortografii alternative Gerrit Dou sau Douw – (1613–1675), elev al lui Rembrandt, iar apoi şeful şcolii de pictură din Leiden. La maturitate a dezvoltat o manieră personală de pictură, eliberându-se de influenţa lui Rembrandt, fapt care a avut şi consecinţe asupra temelor abordate: de la cultivarea aproape exclusivă a artei portretului a trecut la scene de familie, natură moartă, iar, în ultima parte a vieţii, a avut predilecţie pentru scene „la lumina lumânării”.

[149] Harwich – port la 70 de mile nord est de Londra, aşezat în estuarul râurilor Stour şi Orwel, la extremitatea unei peninsule.

[150] Universitatea Columbia, fondată în New York în 1754 se găseşte la nord de Broadway. Campusul său este unul din cele mai mari din lume. Printre facultăţile ei se număra cele de medicină generală, stomatologie, ştiinţe politice, filosofie, arhitectura, arte plastice, teatru, facultăţi axate pe ştiinţele exacte şi facultăţi cu profil politehnic.

[151] Un topor uşor, folosit atât ca unealtă cât şi ca armă de luptă de indienii din America.

[152] Autoironie. În 1912, autorul avea 53 de ani.

[153] Frederick Marryat (1792–1848), căpitan în marina britanica şi autorul unor romane despre viaţa pe mare şi al altor romane populare de aventuri. Multe din cărţile sale au fost scrise special pentru adolescenţi.

[154] Dramaturg atenian (448–380 î.e.n.), autorul unor comedii politice de mare acuitate socială.

[155] Fostă arenă pentru luptele de cocoşi din strada Drury Lane a fost transformată în timpul domniei lui James I în teatru. În secolul al XVII-lea a fost construit în locul respectiv un teatru propriuzis, în care au jucat câţiva din cei mai faimoşi actori ai Angliei. Din secolul al XIX-lea, pantomimele specifice sărbătorii Crăciunului s-au desfăşurat acolo.

[156] Circ celebru aparţinând americanului Phineas Taylor Bamum (1810-1891), care a făcut numeroase turnee în Europa. Circul prezenta curiozităţi ca celebrul elefant Jumbo şi monstruozităţi mult apreciate la epoca respectivă, care au constituit, mai târziu, exponatele unui muzeu deschis în Statele Unite.

[157] Marele poet epic al antichităţii greceşti (perioada în care a trăit e incertă fiind plasată între 1050-850 î.e.n), despre care tradiţia spune că a fost orb la bătrâneţe şi căruia îi sunt atribuite capodoperele literare ale genului, *Iliada* şi *Odiseea*.

[158] Publius Ovidius Naso (42 î.e.n.–18 e.n.), exilat în anul 8 e.n. de împăratul roman Augustus, atât pentru lucrarea sa *Ars Amatoria,* cât şi pentru implicarea sa într-un scandal ce afecta familia imperială. Evul Mediu a trezit din nou interesul pentru lucrările sale, inclusiv pentru cele scrise înaintea morţii sale în exil.

[159] Una din capodoperele lui Daniel Defoe, romanul, publicat în 1719, a făcut rapid carieră naţională şi internaţională, atât prin traduceri, cât şi prin multiplii săi imitatori. Defoe însuşi nu a rezistat tentaţiei de a scrie o continuare a romanului, concretizată în *Alte aventuri ale lui Robinson Crusoe* şi *Reflecţiile profunde ale lui Robinson Crusoe,* care nu s-au bucurat de aceeaşi popularitate şi au fost în mare măsură uitate.

[160] Dramaturg antic grec (496–406 î.e.n.), inovator al formelor teatrale prin creşterea numărului actorilor de la doi la trei şi umanizarea eroilor tragediilor. Se considera singur deosebit de Euripide prin încercarea de a reprezenta oamenii aşa cum ar trebui să fie, în timp ce rivalul său îi reprezenta aşa cum sunt.

[161] Euripide (480–406 î.e.n.), un alt mare tragedian al epocii, primul în ordine cronologică fiind Eschil (552–456 î.e.n.). Euripide e considerat cel mai inovativ dintre ei, prin redarea cât mai realistă

a vieţii şi implicit prin accentuarea trăsăturilor umane ale personajelor.

[162] Si aici vârsta de 39 de ani marchează simbolic trecerea de la tinereţe la maturitatea deplină.

[163] Nume dat în glumă Statelor Unite sau guvernului său, sugerat de prescurtarea curentă U.S.

[164] Sir Joshua Reynolds (1723–1794) unul din cei mai importanţi pictori englezi, maestru al compoziţiei. După fondarea în 1769 a Academiei Regale, a devenit preşedintele ei şi a fost înnobilat. A fost influenţat de Şcoala flamandă, in special de Rubens. S-a remarcat ca mare maestru al portretului, în care a ştiut să surprindă caracterul modelelor sale. Poate de aceea portretele oficiale executate pentru Curte nu au fost apreciate.

[165] Thmosa Gainsborough (1727—1788), mare pictor portretist şi peisagist englez. Deşi a studiat pictura în ţară, a fost influenţat şi el de şcoala flamandă, de Constable şi, în general, de peisagistica franceză. S-a distins în mod deosebit în arta portretului feminin. Pictura sa a fost deschisă experimentului, atât sub raportul ideaticii, cât şi al tehnicii.

[166] Prinţul de Wales e moştenitorul desemnat al tronului britanic.

[167] Bayswater – râu ce se varsă în Tamisa lângă Podul Ebtrry din Londra. Alimentează şi ramificaţia numită Serpentina din Hyde Park. (Vedeţi nota 67) Bayswater Road mărgineşte Hyde Park la nord.

[168] Notting Hill Gate se află în prelungirea lui Bayswater Road, spre vest.

[169] Drama doctorului Faust e un motiv iniţial literar, tratat de artişti majori reprezentând toate formele de artă, in literatură el fiind strălucit reprezentat de Marlowe şi Goethe. Aici referirea se face la capodopera lui Goethe, scrisă între 1770–1832, punct de rezistenţă în repertoriul dramaturgiei universale.

[170] Apoftegma îi aparţine lui Alexandre Dumas, Tatăl (1802–1870) şi se găseşte în *Les Mohicans de Paris.*

[171] Gertrude Franklin Atherton (1857-1948) a scris mai multe romane de succes în epocă, majoritatea cu profil biografic şi

autobiografic.

[172] Referirea se face la genul de literatură care a predominat în perioada lungii domnii a reginei Victoria, care a trăit între 1819–1901 şi a domnit fără întrerupere din 1837.

[173] Vezi nota 155.

[174] Aur.

[175] Humpty Dumpty este un ou, eroul unei poezioare pentru copii. Lewis Carroll l-a transformat în personaj în cartea sa *Aventurile Alicei în Ţara Minunilor*. Devenit un simbol pentru tot ceea ce e fragil şi nu poate fi refăcut atunci când este distrus, Humpty Dumpty s-a transformat într-un motiv literar popular, de unde frecventa lui apariţie în pantomime.

[176] Aproximativ Urzicătură.

[177] Aproximativ Pătimaşul.

[178] Aici referirea se face la stotutul de dominion al unor teritorii care aparţineau Marii Britanii, cărora li se acorda dreptul de autoguvernare doar în privinţa problemelor interne, locale.

[179] Războiul sud-african, denumit în mod obişnuit războiul anglo-bur, a avut loc între Marea Britanie, pe de o parte şi cele două republici bure, Republica Sud-Africanâ (Transvaal) şi Statul Liber Orange. Războiul, declanşat în octombrie 1899, o ţinut până în mai 1902. El a fost determinat de dorinţa de expansiune a Marii Britanii, în timp ce republicile bure doreau să-şi menţină independenţa economică şi politică. Marea Britanie a pierdut 22 000 de oameni, în timp ce burii doar 6 000, la care s-au adăugat 4 000 de femei şi 16 000 de copii care au murit în lagăre de concentrare. Războiul o dus la dispariţia celor două republici, Africa de Sud intrând sub suveranitate britanică.

[180] Vezi nota 85.

[181] Corect Holborn – *h* nu e pronunţat de vorbitorii cockney - zonă ceva mai la nord de Temple, unde stătea atunci scriitorul.

[182] Barbă Albastră, eroul unei povestiri o lui Charles Perrault (1628–1703), e prezentat ca un bărbat cu barba albastră care-şi omora pe rând soţiile. Ultima sa soţie, Fatima, urmează să plătească şi ea cu viaţa păcatul de a-i fi descoperit secretul, dar este în cele din urmă salvată, iar Barbă Albastră e ucis.

[183] Mary I (1516-1558) a domnit între 1553–1558. A fost fiica fui Henry VIII-lea şi a Catherinei de Aragon şi era sora vitregă a viitoarei regine Elisabetha. În 1554 s-a căsătorit cu prinţul catolic Filip, fiul împăratului Spaniei, a restaurat catolicismul ca religie de stat, aliinduse pe plan extern cu Spania, aflată atunci în război cu Franţa. Papa a sprijinit însă în război Franţa, Spania şi Anglia fiind înfrânte. Trecerea la catolicism a dus pe plan intern la persecuţii pline de cruzime ale protestanţilor, cel mai adesea arşi pe rug sau traşi în ţeapă, fapt care a atras o rezistenţe generalizată împotriva catolicismului, iar reginei i-a atras porecla de Mary cea Sângeroasă.

[184] Guy Fawkes este pseudonimul scriitorului umorist american Robert Charles Benchley. A fost şi actor cunoscut şi critic temut de film şi teatru, scriindu-şi cronicile cu acest pseudonim. Scrierile sale au fost adunate în 15 volume. A cultivat cu mult succes autoironia şi satira. Aici numele său este întrebuinţat ironic.

[185] Confucius (551-479 î.n.e.), dascăl, filosof şi politolog al antichităţii, care a exercitat o influenţă deosebită asupra întregii culturi asiatice. Numele Confucius este o formă latinizată a numelui chinez K'ung Fu-tzu. Confucianismul, care a fost timp de 2000 de ani sistemul filozofic dominant în China şi şi-a pus puternic amprenta asupra culturii şi, în general a civilizaţiei chineze tradiţionale, reflectă doar parţial ideile originale ale lui Confucius, care au fost în mare măsură alterate datorită intereselor claselor dominante.

[186] "Teatru", în limba germană în original.

Cuprins

Suntem noi atât de interesanţi pe cât credem că suntem?
Femeile trebuie, oare, să fie frumoase?
Când e timpul să fii vesel?
Stăm prea mult în pat?
Ar trebui să joace golf bărbaţii însuraţi?
Sunt o greşeală căsătoriile timpurii?
Scriu prea mult scriitorii?
Ar trebui să fie politicoşi soldaţii?
Ar trebui să fie adevărate povestirile?
Oamenii
Cum să fii fericit prin ceea ce e mic
Ştie tânărul tot ceea ce merită să cunoască?
Ar trebui sa spunem ceea ce gândim sau ar trebui să gândim ceea ce spunem?
Este soţul american făcut în întregime din sticlă de vitralii?
De ce nu s-a însurat cu fata aceea?
Părerea doamnei Wilkins
Vom fi ruinaţi din cauza muncii de lucru ieftine?
Cum să rezolvăm problema servitoarelor
De ce-i urâm pe străini

Table of Contents

Suntem noi atât de interesanţi pe cât credem că suntem?	3
Femeile trebuie, oare, să fie frumoase?	12
Când e timpul să fii vesel?	20
Stăm prea mult în pat?	30
Ar trebui să joace golf bărbaţii însuraţi?	39
Sunt o greşeală căsătoriile timpurii?	47
Scriu prea mult scriitorii?	56
Ar trebui să fie politicoşi soldaţii?	65
Ar trebui să fie adevărate povestirile?	75
Oamenii	87
Cum să fii fericit prin ceea ce e mic	96
Ştie tânărul tot ceea ce merită să cunoască?	105
Ar trebui sa spunem ceea ce gândim sau ar trebui să gândim ceea ce spunem?	113
Este soţul american făcut în întregime din sticlă de vitralii?	121
De ce nu s-a însurat cu fata aceea?	128
Părerea doamnei Wilkins	136
Vom fi ruinaţi din cauza muncii de lucru ieftine?	144
Cum să rezolvăm problema servitoarelor	152
De ce-i urâm pe străini	160